
Bhoja Vritti

போ⁴ஜவ்ரு'த்தி

Document Information

Text title : Bhoja-Vritti

File name : bhojavritti.itx

Category : yoga

Location : doc_yoga

Author : Dhareshvara Bhojadeva

Proofread by : Dr. Suryanshu Ray suryansuray at yahoo.com

Description-comments : Commentary on Patanjali Yoga Sutras

Latest update : Dec. 21, 2009, June 8, 2018

Send corrections to : sanskrit@cheerful.com

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

November 22, 2022

sanskritdocuments.org

போ⁴ஜவ்ரு³த்தி

|| பாதஞ்ஜலயோக³ஸூத்ரம் ||

தா⁴ரேஸ்வரபோ⁴ஜதே³வவிரசிதராஜமார்தண்ட³வ்ரு³த்திஸமேதம்

தே³ஹார்த³த⁴யோக³ சரிவயோ: ஸ ஸ்ரேயாம்ஸி தநோது வ: |
து³ஷ்ப்ராபமபி யத்ஸம்ரு³த்யா ஜந: கைவல்யமஸ்ரு³தே || 1 ||

த்ரிவிதா⁴ந்யபி து: ³கா²நி யத³நுஸ்மரணாந்ந்ரு³ணம் |
ப்ரியாந்தி ஸத³யோ விலயம் தம் ஸ்தும: சரிவமவ்யயம் || 2 ||

பதஞ்ஜலிமுநேருக்தி: காப்யபூர்வா ஜயத்யஸௌ |
பும்ப்ரக்ரு³த்யோர்வியோகோ³஽பி யோக³ இத்யுதி³தோ யயா || 3 ||

ஜயந்தி வாச: ப²ணிப⁴ர் துராந்தரஸ்பு²ரத்தமஸ்தோமநிஸாகரத்விஷ: |
விபா⁴வ்யமாநா: ஸததம் மநாம்ஸி யா: ஸதாம் ஸதா³நந்த³மயாநி குர்வதே || 4 ||

ஸப³தா³நாமநுஸாஸநம் வித³த⁴தா பாதஞ்ஜலே குர்வதா வ்ரு³த்திம்
ராஜம்ரு³கா³ங்கஸம்ஜ்ஞகமபி வ்யதந்வதா வைத்³யகே |
வாக்சேதோவபுஷாம் மல: ப²ணிப⁴ரு³தாம் ப⁴ர்த்ரேவ யேநோத்³ரு³தஸ்தஸ்ய
ஸ்ரீரணரங்க³மல்லந்ரு³பதேர்வாசோ ஜயந்த்யுஜ்வலா: || 5 ||

து³ர்போ³த⁴ம் யத³தீவ தத³விஜஹதி ஸ்பஷ்டார்த²மித்யுக்திபி: ⁴
ஸ்பஷ்டார்தே²ஷ்வதிவிஸ்த்ரு³த்திம் வித³த⁴தி வ்யர்தை: ²ஸமாஸாதி³கை: |
அஸ்தா²நே³நுபயோகி³பி⁴ஸ்ச ப³ஹுபி⁴ர்ஜல்பைப்⁴ரமம் தந்வதே
ஸ்ரோத்ரு³ணமிதி வஸ்துவிபல்வக்ரு³த: ஸர்வே³பி டகாக்ரு³த: || 6 ||

உத்ஸ்ரு³ஜ்ய விஸ்தரமுத³ஸ்ய விகல்பஜாலம்
ப²ல்கு³ப்ரகாஸமவதா⁴ர்ய ச ஸம்யக³ர்தா²ந் |

ஸந்த:பதஞ்ஜலிமதே விவ்ரு³திர்மயேய-
மாதந்யதே பு³த⁴ஜநப்ரதிபோ³த⁴ஹேது: || 7 ||

அத² ஸமாதி⁴பாத: ³ || 1 ||

அத² யோகா³நுஸாஸநம் || ஸமாதி⁴ 1 ||

வ்ருத்தி: — அநேந ஸூத்ரேண ஸாஸ்த்ரஸ்ய

ஸம்ப³ந்தா⁴பி⁴தே⁴யப்ரயோஜநாந்யாக்²யாயந்தே |

அத²ஸப்³தோ³ஶ⁴தி⁴காரத்³யோதகோ மங்க³ளார்த²கஸ்ச | யோகோ³ யுக்தி: ஸமாதா⁴நம் |

யுஜ ஸமாதெள⁴ (தா⁴0 பா0 4 | 67) | அநுஸிஷ்யதே வ்யாக்²யாயதே

லக்ஷணபே⁴தோ³பாயப²லீயேந தத³நுஸாஸநம் | யோக³ஸ்யாநுஸாஸநம்

யோகா³நுஸாஸநம் | ததா³ ஸாஸ்த்ரபரிஸமாப்தேரதி⁴க்ரு²தம்

போ³த்³த⁴வ்யமித்யர்த: ² |

தத்ர ஸாஸ்த்ரஸ்ய வ்யுத்பாத³யதயா யோக: ³ ஸஸாத⁴ந: ஸப²லோ⁵பி⁴தே⁴ய: |

தத்³வ்யுத்பாத³நம் ச ப²லம் | வ்யுத்பாதி³தஸ்ய யோக³ஸ்ய கைவல்யம் ப²லம் |

ஸாஸ்த்ராபி⁴தே⁴யயோ: ப்ரதிபாத³யப்ரதிபாத³கபா⁴வலக்ஷண: ஸம்ப³ந்த: ⁴ |

அபி⁴தே⁴யஸ்ய தத்²ப²லஸ்ய ச கைவல்யஸ்ய ஸாத⁴யஸாத⁴நபா⁴வ: | ஏதது³க்தம்

ப⁴வதி — வ்யுத்பாத³யஸ்ய யோக³ஸ்ய ஸாத⁴நாநி ஸாஸ்த்ரேண ப்ரத³ர்ஸ்யந்தே |

தத்ஸாத⁴நஸித்³தோ⁴ யோக: ³ கைவல்யாக்²யம் ப²லமுத்பாத³யதி || 1 ||

தத்ர கோ யோக³ இத்யாஹ —

யோக³ஸ்சித்தவ்ருத்திநிரோத: ⁴ || ஸமாதி⁴ 2 ||

வ்ருத்தி: — சித்தஸ்ய நிர்மலஸத்த்வபரிணாமரூபஸ்ய யா

வ்ருத்தயோ⁵ங்கா³ங்கி³பா⁴வபரிணாமரூபாஸ்தாஸாம் நிரோதோ⁴ ப³ஹிர்முக²தயா

பரிணதிவிச்சே²தா³த³ந்தர்முக²தயா ப்ரதிலோமபரிணமேந ஸ்வகாரணே லயோ யோக³

இத்யாக்²யாயதே | ஸ ச நிரோத: ⁴ ஸர்வாஸாம் சித்தபூ⁴மீநாம் ஸர்வப்ராணிநாம்

த⁴ர்ம: கதா³சித் கஸ்யாஞ்சித்³பூ⁴மவாவிர்ப⁴வதி |

தாஸ்ச க்ஷிப்தம் மூட⁴ம் விக்ஷிப்தம் ஏகாக்³ர்ம நிருத்³த⁴மிதி சித்தஸ்ய

பூ⁴மயஸ்சித்தஸ்யாவஸ்தா³விஸேஷா: | தத்ர க்ஷிப்தம் ரஜஸ உத்³ரேகாத³ஸ்தி²ர்ம

ப³ஹிர்முக²தயா ஸுக²து: ³கா²தி³விஷயேஷு விகல்பிதேஷு வ்யவஹிதேஷு வா

ரஜஸா

ப்ரேரிதம் | தச்ச ஸதை³வ தை³த்யதா³நவாதீ³நாம் | மூட⁴ம் தமஸ உத்³ரேகாத்

க்ரு²த்யாக்ரு²த்யவிபா⁴க³மந்தரேண க்ரோதா⁴தி³பி⁴ர்விருத்³த⁴க்ரு²த்யேஷ்வேவ

நியமிதம் |

தச்ச ஸதை³வ ரக்ஷ: பிஸாசாதீ³நாம் | விக்ஷிப்தம் து

ஸத்த்வோத்³ரேகாத்³வைஸிஷ்ட்யேந

பரிஹ்ருத்தய து:³க²ஸாத²நம் ஸுக²ஸாத²நேஷ்வேவ ஸப³தா³தி³ஷு ப்ரவ்ருத்தம் |
தச்ச ஸதை³வ தே³வாநாம் |

ஏதது³க்தம் ப⁴வதி — ரஜஸா ப்ரவ்ருத்திரூபம் தமஸா பராபகாரநியதம்
ஸத்தவேந ஸுக²மயம் சித்தம் ப⁴வதி | ஏதாஸ்திஸ்ரஸ்சித்தாவஸ்தா:²
ஸமாதா⁴வ்ருபயோகி³ந்ய: | ஏகாக்³ரநிருத்த⁴ருபே த³வே ச
ஸத்த்வோத்கர்ஷாத்³யதோ²த்தரமவஸ்தி²தத்த்வாத் ஸமாதா⁴வுபயோக³ம் ப⁴ஜேதே |
ஸத்த்வாதி³க்ரமவ்யுத்தக்ரமே த்வயமபி⁴ப்ராய: — த³வயோரபி

ரஜஸ்தமஸோரத்யந்தஹையத்வே⁵ப்யேதத³ர்த²ம் ரஜஸ: ப்ரத²மமுபாதா³நம் |
யாவந்ந ப்ரவ்ருத்தி³ர்ஸிதா தாவந்நிவ்ருத்தி³ர்ந ஸக்யதே த³ர்ஸயிதுமிதி
த³வயோர்வ்யத்யயேந ப்ரத³ர்ஸநம் | ஸத்த்வஸ்ய த்வேதத³ர்த²ம் பஸ்சாத்
ப்ரத³ர்ஸநம்

யத், தஸ்யோத்கர்ஷேணோத்தரே த³வே பூ⁴மீ யோகோ³பயோகி³ந்யாவிதி |
அநயோர்த³வயோரேகாக்³ரநிருத்த⁴யோர்பூ⁴மீயோர்யஸ்சித்தஸ்யைகாக்³ரதாரூப:
பரிணாம:

ஸ

யோக³ இதுயுத்தம் ப⁴வதி | ஏகாக்³ரே ப³ஹிர்வ்ருத்தி³நிரோத:⁴ | நிருத்த³தே⁴ ச
ஸர்வாஸாம்

வ்ருத்திநாம் ஸம்ஸ்காராணம் ச ப்ரவிலய இத்யநயோரேவ பூ⁴மீயோர்யோக³ஸ்ய
ஸம்ப⁴வ: || 2 ||

இதா³நீம் ஸுத்தரகாரஸ்சித்தவ்ருத்தி³நிரோத⁴பதா³நி வ்யாக்²யாதுகாம: ப்ரத²மம்
சித்தபத³ம் வ்யாசஷ்டே —

ததா³ த³ர்ஷ்டு: ஸ்வரூபே⁵வஸ்தா²நம் || ஸமாதி⁴ 3 ||

வ்ருத்தி: — த³ர்ஷ்டு: புருஷஸ்ய தஸ்மிந் காலே ஸ்வரூபே

சிந்மாத்தரதாயாமவஸ்தா²நம்

ஸ்தி²தி³ர்ப⁴வதி | அயமர்த:² — உத்பந்நவிவேகக்²யாதேஸ்சித்ஸங்க்ரமாபா⁴வாத்
கர்த்ருத்த்வாபி⁴மாநநிவ்ருத்தௌ ப்ரோச்ச²ந்நபரிணாமாயாம் பு³த³தா⁴வாத்மந:

ஸ்வரூபேணவஸ்தா²நம் ஸ்தி²தி³ர்ப⁴வதி || 3 ||

வ்யுத்தா²நத³ஸாயாம் து தஸ்ய கிம் ரூபமித்யாஹ —

வ்ருத்திஸாரூப்யமிதரத்ர || ஸமாதி⁴ 4 ||

வ்ருத்தி: — இதரத்ர யோகா³த³ந்யஸ்மிந் காலே வ்ருத்தயோ யா

வக்ஷயமாணலக்ஷணஸ்தாபி:⁴ ஸா⁴ரூப்யம் தத்³ரூபத்வம் | அயமர்த:² —
யாத்³ரூ²ஸ்யோ வ்ருத்தய:

ஸுக²து:³க²மோஹாத்தமிகா: ப்ராது³ர்ப⁴வந்தி தாத்³ரூ³க³ரூப ஏவ ஸம்வேத்³யதே
வ்யவஹர்த்ரு³பி:⁴ புருஷ: | ததே³வம் யஸ்மிந்நேகாக்³ரதயா பரிணதே
சிதிஸக்தே:

ஸ்வஸ்மிந் ரூபே ப்ரதிஷ்டா²நம் ப⁴வதி யஸ்மிம்ஸ்சேந்த்³ரியவ்ருத்தித்³வாரேண
விஷயாகாரேண பரிணதே புருஷஸ்தத்³ரூபாகார இவ பரிபா⁴வ்யதே | யதா²
ஜலதரங்கே³ஷு சலத்ஸு சந்த்³ரஸ்சலந்நிவ ப்ரதிபா⁴ஷதே தச்சித்தம் || 4 ||
வ்ருத்திபத³ம் வ்யாக்²யாதுமாஹ —

வ்ருத்தய: பஞ்சதய்ய: க்லிஷ்டா⁵க்லிஷ்டா: || ஸமாதி⁴ 5 ||

வ்ருத்தி: — வ்ருத்தயஸ்சித்தபரிணமவிஸேஷா: |

வ்ருத்திஸமுதா³யலக்ஷணஸ்யா⁵வ்யவிநோ யா⁵வ்யவபூ⁴தா

வ்ருத்தயஸ்தத்³பேக்ஷயா தயப்ப்ரதய்ய: (அஷ்டா⁰

5 | 2 | 42) | ஏதது³க்தம் ப⁴வதி — பஞ்ச வ்ருத்தய: கீத்³ரூ³ஸ்ய: |

க்லிஷ்டா அக்லிஷ்டா: | க்லேஸைர்வக்ஷயமாணலக்ஷணராக்ராந்தா: க்லிஷ்டா: |
தத்³விபரீதா அக்லிஷ்டா: || 5 ||

ஏதா ஏவ பஞ்ச வ்ருத்தய: ஸங்க்ஷிப்ய உத்³தி³ஸ்யந்தே —

ப்ரமாணவிபர்யயவிகல்பநித்³ராஸ்ம்ரு²தய: || ஸமாதி⁴ 6 ||

வ்ருத்தி: — ஆஸாம் க்ரமேண லக்ஷணமாஹ —

ப்ரத்யக்ஷாநுமாநாக்³மா: ப்ரமாணாநி || ஸமாதி⁴ 7 ||

வ்ருத்தி: — அத்ராதிப்ரஸித்³த⁴த்வாத் ப்ரமாணாநாம் ஸாஸ்த்ரகாரேண
பே⁴த³நி³ரூபணேநைவ

க³தத்வால்லக்ஷணஸ்ய ப்ரு²த²க் லக்ஷணம் ந க்ரு²தம் | ப்ரமாணலக்ஷணந்து

அவிஸம்வாதி³ ஜ்ஞாநம் ப்ரமாணமிதி | இந்த்³ரியத்³வாரேண

பா³ஹ்யவஸ்தூபராகா³ச்சித்தஸ்ய

தத்³விஷயஸாமாந்யவிஸேஷாத்மநோ⁵ர்த²ஸ்ய விஸேஷாவதா⁴ரணப்ரதா⁴நா வ்ருத்தி:

ப்ரத்யக்ஷம் | க்³ரூ³ஹீதஸம்ப்³ந்தா⁴ல்விங்கா³ல்விங்கி³நி ஸாமாந்யாத்⁴யவஸாயோ⁵நுமாநம்
|

ஆப்தவசநமாக³ம: || 7 ||

ஏவம் ப்ரமாணரூபாம் வ்ரு³த்திம் வ்யாக்²யாய விபர்யயரூபாமாஹு —

விபர்யயோ மித்²யாஜ்ஞாநமதத்³ரூபப்ரதிஷ்ட²ம் || ஸமாதி⁴ 8 ||

வ்ரு³த்தி: — அததா²பூ⁴தே⁵ர்தே² ததோ²த்பத்³யமாநம் ஜ்ஞாநம் விபர்யய: |

யதா² ஸூக்திகாயாம் ரஜதஜ்ஞாநம் | அதத்³ரூபப்ரதிஷ்ட²மிதி |

தஸ்யார்த²ஸ்ய யத்³ரூபம் தஸ்மிந் ரூபே ந

ப்ரதிஷ்ட²தி தஸ்யார்த²ஸ்ய யத் பாரமார்தி²கம் ரூபம் ந தத் ப்ரதிபா⁴ஸயதீதி

யாவத் | ஸம்ஸயோ⁵ப்யதத்³ரூபப்ரதிஷ்டி²தத்வாந்மித்²யாஜ்ஞாநம் | யதா²

ஸ்தா²ணூர்வா புருஷோ வேதி || 8 ||

விகல்பவ்ரு³த்திம் வ்யாகா²துமாஹு —

ஸப்³த³ஜ்ஞாநாநுபாதீ வஸ்துஸூந்யோ விகல்ப: || ஸமாதி⁴ 9 ||

வ்ரு³த்தி: — ஸப்³த³ஜ்நிதம் ஜ்ஞாநம் ஸப்³த³ஜ்ஞாநம் | தத்³நுபதிதும்

ஸீலம் யஸ்ய ஸ: ஸப்³த³ஜ்ஞாநாநுபாதீ | வஸ்துநஸ்ததா²த்வமநபேக்ஷமாணே

யோ⁵த⁴யவஸாய: ஸ விகல்ப இத்யுச்ச்யதே | யதா² புருஷஸ்ய சைதந்யம்

ஸ்வரூபமிதி | அத்ர தே³வத்³த்தஸ்ய கம்ப³ல இதி ஸப்³த³ஜ்நிதே ஜ்ஞாநே ஷஷ்ட²யா

யோ⁵த⁴யவஸிதோ பே⁴த³ஸ்தமிஹாவித்³யமாநமபி ஸமாரோப்ய ப்ரவர்ததே⁵த⁴யவஸாய:

|

வஸ்துதஸ்து சைதந்யமேவ புருஷ: || 9 ||

நித்³ராம் வ்யாக்²யாதுமாஹு —

அபா⁴வப்ரத்யயாலம்ப³நா வ்ரு³த்திர்நித்³ரா || ஸமாதி⁴ 10 ||

வ்ரு³த்தி: — அபா⁴வப்ரத்யய ஆலம்ப³நம் யஸ்யா: ஸா ததோ²க்தா | ஏதது³க்தம்

ப⁴வதி — யா ஸந்ததமுத்³ரிக்கத்தவாத்தமஸ: ஸமஸ்தவிஷயபரித்யாகே³ந

ப்ரவர்ததே வ்ரு³த்தி: ஸா நித்³ரா | தஸ்யாஸ்ச ஸூக²மஹமஸ்வாப்ஸமிதி

ஸம்ரு³தித்³ர்ஸநாத் ஸம்ரு³தேஸ்சாநுப⁴வவ்யதிரேகேணுபபபத்தேர்வ்ரு³த்தித்த்வம் ||

10 ||

ஸம்ரு³திம் வ்யாக்²யாதுமாஹு —

அநுபூ⁴தவிஷயாஸம்ப்ரமோஷ: ஸம்ரு³தி: || ஸமாதி⁴ 11 ||

வ்ரு³த்தி: — ப்ரமாணேநாநுபூ⁴தஸ்ய விஷயஸ்ய யோ⁵மஸம்ப்ரமோஷ:

ஸம்ஸ்காரத்³வாரேண

பு³த்³தா⁴வாரோஹ: ஸா ஸ்ம்ரு³தி: | தத்ர ப்ரமாணவிபர்யயவிகல்பா ஜாக்³ரத்³வஸ்தா:²
|

தா ஏவ தத்³நுப⁴வப³லாத் ப்ரக்ஷயமாண: ஸ்வப்ந: var (ப்ரத்யக்ஷாயமாண:) |
நித்³ரா த்வஸம்வேத்³யமாநவிஷயா | ஸ்ம்ரு³திஸ்ச
ப்ரமாணவிபர்யயவிகல்பநித்³ராநிமித்த: || 11 ||

ஏவம் வ்ரு³த்தீர்வ்யாக்²யாய ஸோபாயம் நிரோத⁴ம் வ்யாக்²யாத்ருமாஹ —
அப்யாஸவைராக்³யாப்யாம் தந்நிரோத:⁴ || ஸமாதி⁴ 12 ||

வ்ரு³த்தி: — அப்யாஸவைராக்³யே வக்ஷயமாணலக்ஷணே தாப்யாம்
ப்ரகாஸப்ரவ்ரு³த்திநியமரூபா யா வ்ரு³த்தயஸ்தாஸாம் நிரோதோ⁴ ப⁴வதீத்யுத்தம்
ப⁴வதி | தாஸாம் விநிவ்ரு³த்தபா³ஹ்யாபி⁴நிவேஸாநாமந்தர்முக்²தயா ஸ்வகாரண
ஏவ சித்தே ஸக்திரூபதயா⁵வஸ்தா²நம் | தத்ர விஷயதோ³ஷத்³ர்ஸநஜேந
வைராக்³யேண தத்³வைமுக்யமுத்பாத்³யதே | அப்யாஸேந ச ஸுக²ஜநகம்
ஸாந்தப்ரவாஹப்ரத³ர்ஸநத்³வாரேண த்³ரு⁴ட⁴ஸ்தை²ர்யமுத்பாத்³யதே | இத்த²ம்
தாப்யாம் ப⁴வதி சித்தவ்ரு³த்திநிரோத:⁴ || 12 ||

அப்யாஸம் வ்யாக்²யாத்ருமாஹ —

தத்ர ஸ்தி²தௌ யத்நோ⁵ப்யாஸ: || ஸமாதி⁴ 13 ||

வ்ரு³த்தி: — வ்ரு³த்திரஹிதஸ்ய சித்தஸ்ய ஸ்வரூபநிஷ்ட:² பரிணம:
ஸ்தி²திஸ்தஸ்யாம் யத்ந உத்ஸாஹ: புந:புநஸ்ததா²த்வேந சேதஸி நிவேஸநமப்யாஸ
இத்யுச்ச்யதே || 13 ||

தஸ்யைவ விஸேஷமாஹ —

ஸ து தீ³ர்க⁴காலநைரந்தர்யஸுத்தகாராஸேவிதோ த்³ரு⁴ட⁴பூ⁴மி: || ஸமாதி⁴ 14 ||

வ்ரு³த்தி: — ப³ஹுகாலம் நைரந்தர்யேணாத்³ராதிஸ்யேந ச ஸேவ்யமாநோ
த்³ரு⁴ட⁴பூ⁴மி: ஸ்தி²ரோ ப⁴வதி | தா³ர்⁴யாய ப்ரப⁴வதீத்யர்²: || 14 ||

வைராக்³யஸ்ய லக்ஷணமாஹ —

த்³ரு³ஷ்டாநுஸ்ரவிகவிஷயவித்ரு³ஷ்ணஸ்ய வஸீகாரஸம்ஜ்ஞா வைராக்³யம் ||
ஸமாதி⁴ 15 ||

வ்ரு³த்தி: — த்³விவிதோ⁴ ஹி விஷயோ த்³ரு³ஷ்ட ஆநுஸ்ரவிகஸ்ச |

த³ரு³ஷ்ட இறைவோபலப்யமாந: ஸப்³தா³தி:³ | தே³வலோகாதா³வாநுஸ்ரவிக: |
 அநுஸ்ருயதே கு³ருமகா²தி³த்யநுஸ்ரவோ வேத³ஸ்தத ஆக³த ஆநுஸ்ரவிக: |
 தயோர்த்³வயோரபி விஷயயோ: பரிணாமவிரஸதவத³ர்ஸநாத³விக³தக³ர்³த³ஸ்ய
 யா வஸீகாரஸம்ஜ்ஞா மமைதே வஸ்யா நாஹமேதேஷாம் வஸ்ய இதி யோ⁵யம்
 விமர்ஸஸ்தத்³வைராக்³யமுச்சயதே || 15 ||

தஸ்யைவ விஸேஷமாஹ —

தத்பரம் புருஷக்²யாதே³கு³ணவைத்ரு³ஷ்ணயம் || ஸமாதி⁴ 16 ||

வ்ரு³த்தி: — தத்³வைராக்³யம் பரம் ப்ரக்ரு³ஷ்டம் ப்ரத²மம் வைராக்³யம்
 விஷயவிஷயம் த்³விதீயம் கு³ணவிஷயமுத்பந்நகு³ணபுருஷவிவேகக்²யாதேரேவ
 ப⁴வதி | நிரோத⁴ஸமாதே⁴ரத்யந்தாநுகூலத்வாத் || 16 ||

ஏவம் யோக³ஸ்ய ஸ்வரூபமுக்த்வா ஸம்ப்ரஜ்ஞாதஸ்வரூபே⁴த³மாஹ —

விதர்கவிசாராநந்தா³ஸ்மிதாநுபாநுக³மாத்ஸம்ப்ரஜ்ஞாத: || ஸமாதி⁴ 17 ||

வ்ரு³த்தி: — ஸமாதி⁴ரிதி ஷேஷ: | ஸம்யக் ஸம்ஸயவிபர்யரஹிதத்வேந
 ப்ரஜ்ஞாயதே ப்ரகர்³ஷேண ஜ்ஞாயதே பா⁴வ்யஸ்ய ரூபம் யேந ஸ ஸம்ப்ரஜ்ஞாத:
 ஸமாதி⁴ர்³பா⁴வநாவிஸேஷ: | ஸ விதர்காதி³பே⁴தா³ச்சதுர்வித:⁴ —
 ஸவிதர்க: ஸவிசார: ஸாநந்த:³ ஸாஸ்மிதர்³ச | பா⁴வநா பா⁴வ்யஸ்ய
 விஷயாந்தரபரிஹாரேண சேதஸி புந:புநர்³நிவேஸநம் | பா⁴வ்யம் ச
 த்³விவித⁴ம் — ஈஸ்வரஸ்தத்த்வாநி ச | தாந்யபி த்³விவிதா⁴நி ஜடா³ஜட³பே⁴தா³த் |
 ஜடா³நி சதுர்விம்ஸதி: | அஜட:³ புருஷ: |

தத்ர யதா³ மஹாபூ⁴தாநீந்த³ரியாணி ஸ்தூ²லாநி விஷயத்வேநாதா³ய
 பூர்வாபராநுஸந்தா⁴நேந ஸப்³தா³ர்³தோ²ல்லைக்²ஸம்பே⁴தே³ந ச பா⁴வநா
 க்ரியதே ததா³ ஸவிதர்க: ஸமாதி:⁴ | அஸ்மிந்நேவாவலம்ப³நே
 பூர்வாபராநுஸந்தா⁴நஸப்³தோ³ல்லைக்²ஸூந்யத்வேந யதா³ பா⁴வநா
 ப்ரவர்ததே ததா³ நிர்³விதர்க: | தந்மாத்ராந்த:கரணலக்ஷணம்
 ஸூக்ஷ்மவிஷயமாலம்ப³ய தஸ்ய தே³ஸகாலதா⁴ர்³மாவச்சே²தே³ந யதா³ பா⁴வநா
 ததா³ ஸவிசார: | தஸ்மிந்நேவாவலம்ப³நே தே³ஸகாலதா⁴ர்³மாவச்சே²த³ம்
 விநா த⁴ர்³மிமாத்ராவபா⁴னித்வேந பா⁴வநா க்ரியமாணா நிர்³விசார இத்யுச்சயதே |
 ஏவம்பர்யந்த: ஸமாதி:⁴ க்³ராஹ்யஸமாபத்திரிதி வ்யபதி³ஸ்யதே |
 யதா³ து ரஜஸ்தமோலேஸாநுவித்³த⁴மந்த:கரணஸத்த்வம் பா⁴வ்யதே
 ததா³ கு³ணபா⁴வாச்சிதிஸக்தே: ஸுக²ப்ரகாஸமயஸ்ய ஸத்த்வஸ்ய

பா⁴வ்யமாநஸ்யோத்³ரேகாத் ஸாநந்த: ³ ஸமாதி⁴ர்ப⁴வதி | தஸ்மிந்நேவ ஸமாதெள⁴
யே ப³த்³த⁴ரு⁴த்யஸ்தத்த்வாந்தரம் ப்ரதா⁴ந்புருஷருபம் ந பஸ்யந்தி
தே விக³ததே³ஹாஹங்காரத்வாத்³விதே³ஹஸப்³த³வாச்யா: | இயம் க்³ரஹணஸமாபத்தி:
|

தத: பரம் ரஜஸ்தமோலேஸாநபி⁴பூ⁴தஸூத்³த⁴ஸுத்த்வமாலம்ப்³நீக்ரு⁴த்ய யா
ப்ரவர்ததே பா⁴வநா தஸ்யாம் க்³ராஹ்யஸ்ய ந்யக்³பா⁴வாச்சிதிஸக்தேருத்³ரேகாத்
ஸத்தாமாத்ராவஸேஷத்வேந ஸமாதி: ⁴ ஸாஸ்மித இத்யுச்ச்யதே | ந
சாஹங்காராஸ்மிதயோரபே⁴த: ³ ஸங்கநீய: | யதோ யத்ராந்த: கரணமஹமிதி
உல்லேகே²ந விஷயாந் வேத³யதே ஸோ⁵ஹங்கார: | யத்ராந்த்முக்²தயா
ப்ரதிலோமபரிணாமே ப்ரக்ரு⁴திலீநே சேதஸி ஸத்தாமாத்ரமவபா⁴தி ஸா⁵ஸ்மிதா |
அஸ்மிந்நேவ ஸமாதெள⁴ யே க்ரு⁴த்பரிதோஷா: பரம் பரமாத்மாநம் புருஷம்
ந பஸ்யந்தி தேஷாம் சேதஸி ஸ்வகாரணே லயமுபாக³தே ப்ரக்ரு⁴திலயா
இத்யுச்ச்யந்தே | யே பரம் புருஷம் ஜ்ஞாத்வா பா⁴வநாயாம் ப்ரவர்தந்தே தேஷாமியம்
விவேகக்²யாதிர்க்³ரஹீத்ரு⁴ஸமாபத்திரித்யுச்ச்யதே |

தத்ர ஸம்ப்ரஜ்ஞாதே ஸமாதெள⁴ சதஸ்ரோ⁵வஸ்தா: ² ஸக்திரூபதயா⁵வதிஷ்ட²ந்தே |
தத்ரையகைகஸ்யாஸ்த்யாக³ உத்தரோத்தரேதி சதுரவஸ்தோ²ஸ்யம் ஸம்ப்ரஜ்ஞாத:
ஸமாதி: ⁴ || 17 ||

அஸம்ப்ரஜ்ஞாதமாஹ —

விராமப்ரத்யயாப்யாஸபூர்வ: ஸம்ஸ்காரஸேஷோ⁵ந்ய: || ஸமாதி⁴ 18 ||

வ்ரு⁴த்தி: — விரம்யதே⁵நேநேதி விராமோ விதர்காதி³சிந்தாத்யாக: ³ |
விராமஸ்சாஸௌ ப்ரத்யயஸ்சேதி விராமப்ரத்யய: | தஸ்யாப்யாஸ:
பௌந: புந்யேந சேதஸி நிவேஸநம் | தத்ர யா காசித்³வ்ரு⁴த்திருல்லஸதி தஸ்யா
நேதி நேதீதி நைரந்தர்யேண பர்யுத்³ஸநம் விராமப்ரத்யயாப்யாஸ: | தத்பூர்வ:
ஸம்ப்ரஜ்ஞாதஸமாதி: ⁴ | ஸம்ஸ்காரஸேஷோ⁵ந்யஸ்தத்³விலக்ஷணோ⁵யமஸம்ப்ரஜ்ஞாத
இத்யர்த: ² | ந தத்ர கிஞ்சித்³வேத்³யம் | அஸம்ப்ரஜ்ஞாதோ நிர்³பீஜ: ஸமாதி: ⁴ |
இஹ சதுர்வித⁴ஸ்சித்தஸ்ய பரிணாம: — வ்யுத்தா²நம் ஸமாதி⁴ப்ராரம்ப⁴
ஏகாக்³ரதா நிரோத⁴ஸ்ச | தத்ர க்ஷிப்தமூடே⁴ சித்தபூ⁴மீ வ்யுத்தா²நம் |
விக்ஷிப்தா பூ⁴மி: ஸத்வோத்³ரேகாத் ஸமாதி⁴ப்ராரம்ப: ⁴ | நிருத்³தை⁴காக்³ரதே
ச பர்யந்தபூ⁴மீ | ப்ரதிபரிணாமம் ச ஸம்ஸ்காரா: | தத்ர
வ்யுத்தா²ந்ஜநிதா: ஸம்ஸ்காரா: ஸமாதி⁴ப்ராரம்ப⁴ஜை: ஸம்ஸ்காரை: ப்ரத்யாஹந்யந்தே
|

தஜ்ஜாஸ்சைகாக்³ரதாஜை: | நிரோத⁴ஜநிதைரேகாக்³ரதாஜா நிரோத⁴ஜா: ஸம்ஸ்காரா:
ஸ்வரூபம் ச ஹந்யந்தே | யதா²ஸூவர்ணஸம்வலிதம் த்⁴மாயமாநம் ஸீஸகமாத்தமாநம்
ஸூவர்ணமலம் ச நிர்³ஹதி | ஏவமேகாக்³ரதாஜநிதாந் ஸம்ஸ்காராந் நிரோத⁴ஜா:
ஸ்வாத்தமாநம் ச நிர்³ஹந்தி || 18 ||

ததே³வம் யோக³ஸ்ய ஸ்வரூபம் பே⁴த³ம் ச ஸங்க்ஷேபேணோபாயாம்ஸ்சாபி⁴தா⁴ய
விஸ்தாரரூபேணோபாயம் யோகா³ப்யாஸப்ரத³ர்ஸநபூர்வகமுபக்ரமதே —

ப⁴வப்ரத்யயோ விதே³ஹப்ரக்ரு³திலயாநாம் || ஸமாதி⁴ 19 ||

வ்ரு³த்தி: — விதே³ஹா: ப்ரக்ரு³திலயாஸ்ச விதர்காதி³பூ⁴மிகாஸூத்ரே
(1117) வ்யாக்²யாதா: | தேஷாம் ஸமாதி⁴ர்⁴ப⁴வப்ரத்யய: |

ப⁴வ: ஸம்ஸார: ஸ ஏவ ப்ரத்யய: காரணம் யஸ்ய ஸ ப⁴வப்ரத்யய: |

அயமர்த:² — ஆதி⁴மாத்ராந்தர்³பூ⁴தா ஏவ தே ஸம்ஸாரே [ஆவிர்³பூ⁴தா

ஏவ ஸம்ஸாரே தே] ததா²வித⁴ஸமாதி⁴பா⁴ஜோ ப⁴வந்தி | தேஷாம்

பரதத்த்வா⁵த³ர்ஸநாத³யோகா³பா⁴ஸோ⁵யம் | அத: பரதத்த்வஜ்ஞாநே தத்³பா⁴வநாயாம்

ச முக்திகாமேந மஹாந் யத்நோ விதே⁴ய இத்யேதத³ர்²முபதி³ஷ்டம் || 19 ||

தத³ந்யேஷாந்து —

ஸ்ரத்³தா⁴வீர்யஸம்ரு³திலயாநாம் || ஸமாதி⁴ 20 ||

வ்ரு³த்தி: — விதே³ஹப்ரக்ரு³திலயவ்யதிரிக்தாநாம் ஸ்ரத்³தா⁴தி³பூர்வக:

ஸ்ரத்³தா⁴த³ய: பூர்வே உபாயா யஸ்ய ஸ ஸ்ரத்³தா⁴தி³பூர்வக: |

தே ச ஸ்ரத்³தா⁴த³ய: க்ரமாதூ³பாயோபேயபா⁴வேந ப்ரவர்தமாநா:

ஸம்ப்ரஜ்ஞாதஸமாதே⁴ருபாயதாம் ப்ரதிபத்³யந்தே | தத்ர ஸ்ரத்³தா⁴ யோக³விஷயே

சேதஸ: ப்ரஸாத:³ | வீர்யமுத்ஸாஹ: | ஸம்ரு³திரநூபூ⁴தாஸம்ப்ரமோஷ: |

ஸமாதி⁴ரேகாக்³ரதா | ப்ரஜ்ஞா ப்ரஜ்ஞாதவ்யவிவேக: |

தத்ர ஸ்ரத்³தா⁴வதோ வீர்யம் ஜாயதே யோக³விஷய உத்ஸாஹவாந் ப⁴வதி |

ஸோத்ஸாஹஸ்ய ச பாஸ்சாத்யாஸூ பூ⁴மிஷூ ஸம்ரு³திருபத்³யதே | தத்ஸம்ரணாச்ச

சேத: ஸமாதீ⁴யதே | ஸமாஹிதசித்தஸ்ச பா⁴வ்யம் ஸம்யக்³விவேகேந

ஜாநாதி | த ஏதே ஸம்ப்ரஜ்ஞாதஸ்ய ஸமாதே⁴ருபாயாஸ்தஸ்யாப்யாஸாத் பராச்ச

வைராக்³யாத்³ப⁴வத்யஸம்ப்ரஜ்ஞாத: || 20 ||

உக்தோபாயவதாம் யோகி³நாமுபாயபே⁴தா³த்³பே⁴தா³நாஹ —

தீவ்ரஸம்வேகா³நாமாஸந்ந: || ஸமாதி⁴ 21 ||

வ்ரு³த்தி: — ஸமாதி⁴லாப⁴ இதி ஸேஷ: | ஸம்வேக: ³க்ரியாஹேதுர்த்³ரு³ட⁴தர:

ஸம்ஸ்கார: | ஸ தீவ்ரோ யேஷாமதி⁴மாத்ரோபாயாநாம் தேஷாமாஸந்ந:
ஸமாதி⁴லாப:⁴

ஸமாதி⁴ப²லம் சாஸந்நம் ப⁴வதி | ஸீக்⁴ரமேவ ஸம்பத்³யத இத்யர்த:² || 21 ||

கே தே தீவ்ரஸம்வேக³ இத்யாஹ —

ம்ரு³து³மத்⁴யாதி⁴மாத்ரதவாத்ததோ⁵பி விஸேஷ: || ஸமாதி⁴ 22 ||

வ்ரு³த்தி: — தேப்⁴ய உபாயேப்⁴யோ ம்ரு³த்³வாதி³பே⁴த³பி⁴ந்நேப்⁴ய உபாயவதாம்
விஸேஷோ ப⁴வதி | ம்ரு³து³ர்மத்⁴யோ⁵தி⁴மாத்ர இத்யுபாயபே⁴தா:³ | தே
ப்ரத்யேகம் ம்ரு³து³ஸம்வேக³மத்⁴யஸம்வேக³தீவ்ரஸம்வேக³பே⁴தா³த் த்ரிதா⁴ |
தத்³பே⁴தே³ந ச நவ யோகி³நோ ப⁴வந்தி — ம்ரு³து³ா³பாயோ ம்ரு³து³ஸம்வேகோ³
மத்⁴யஸம்வேக³ஸ்தீவ்ரஸம்வேக³ஸ்ச | மத்⁴யோபாயோ ம்ரு³து³ஸம்வேகோ³
மத்⁴யஸம்வேக³ஸ்தீவ்ரஸம்வேக³ஸ்ச | அதி⁴மாத்ரோபாயோ ம்ரு³து³ஸம்வேகோ³
மத்⁴யஸம்வேக³ஸ்தீவ்ரஸம்வேக³ஸ்ச | அதி⁴மாத்ர உபாயே தீவ்ரே ஸம்வேகே³ ச
மஹாந் யந்ந: கர்தவ்ய இதி பே⁴தோ³பதே³ஸ: || 22 ||

இதா³நீமேதது³பாயவிலக்ஷணம் ஸுக³மமுபாயாந்தரம் த³ர்ஸயிதுமாஹ —

ஈஸ்வரப்ரணிதா⁴நாத்³வா || ஸமாதி⁴ 23 ||

வ்ரு³த்தி: — ஈஸ்வரோ வக்ஷயமாணலக்ஷண: | தத்ர ப்ரணிதா⁴நம்
ப⁴க்திவிஸேஷோ விஸரிஷ்டமுபாஸநம் ஸர்வக்ரியாணாம் தத்ராப்ரணம் |
விஷயஸுகா²தி³கம் ப²லமநிச்ச²ந் ஸர்வா: க்ரியாஸ்தஸமிந்
பரமகு³ராவர்பயதி | தத்ப்ரணிதா⁴நம் ஸமாதே⁴ஸ்ததப்²லலாப⁴ஸ்ய ச
ப்ரக்ரு³ஷ்ட உபாய: || 23 ||

ஈஸ்வரஸ்ய ப்ரணிதா⁴நாத் ஸமாதி⁴லாப⁴ இத்யுத்தம் | தத்ரேஸ்வரஸ்ய ஸ்வரூபம்
ப்ரமாணம் ப்ரபா⁴வம் வாசகமுபாஸநாக்ரமம் தத்²ப²லம் ச க்ரமேண வக்துமாஹ

—

க்லேஸகர்மவிபாகாஸயைரபராம்ரு³ஷ்ட: புருஷவிஸேஷ ஈஸ்வர: || ஸமாதி⁴ 24 ||

வ்ரு³த்தி: — க்லிஸ்நந்நீதி க்லேஸா அவித்³யாத³யோ வக்ஷயமாண: |
விஹிதநிஷித்³த⁴வ்யாமிஸ்ரரூபாணி கர்மாணி | விபச்யந்த இதி விபாகா:
கர்மப²லாநி ஜாத்யாயுர்போ⁴கா:³ | ஆப²லவிபாகாச்சித்தபூ⁴மௌ ஸேரத இத்யாஸயோ

வாஸநாக்²யஸம்ஸ்கார: | தைரபராம்ரு³ஷ்டஸ்த்ரிஷ்வபி காலேஷு ந ஸம்ஸ்ப்ரு³ஷ்ட:
|

புருஷவிஸேஷோ⁵ந்யேப்⁴ய: புருஷெப்⁴யோ விஸிஷ்யதே இதி விஸேஷ ஈஸ்வர:

ஈஸநஸீல இச்சா²மாத்த்ரேண ஸகலஜக³து³த்³த⁴ரணக்ஷம: |

யத்³யபி ஸர்வேஷாமாத்மணம் க்லேஸாதி³ஸ்பர்ஸோ நாஸ்தி ததா²பி

சித்தக³தாஸ்தேஷாமுபதி³ஸ்யந்தே | யதா² யோத்³த்⁴ரு³க³தோ ஜயபராஜயௌ
ஸ்வாமிந: |

அஸ்ய து த்ரிஷ்வபி காலேஷு ததா²விதோ⁴ஈபி க்லேஸாதி³பராமர்ஸோ நாஸ்தி | அத:

ஸவிலக்ஷண ஏவ ப⁴க³வாநீஸ்வர: | தஸ்ய ச ததா²வித⁴மைஸ்வர்யமநாதே:³

ஸத்த்வோத்கர்ஷாத் | தஸ்ய ஸத்த்வோத்கர்ஷஸ்ய ப்ரக்ரு³ஷ்டாஜ்ஜ்ஞாநாதே³வ | ந

சாநயோர்ஜ்ஞாநைஸ்வர்யயோரிதரேதராஸ்ரயத்வம் பரஸ்பராநபேக்ஷத்வாத் |

தே த்³வே ஜ்ஞாநைஸ்வர்யே ஈஸ்வரஸத்த்வே வர்தமானே அநாதி³பூ⁴தே

தேந ததா²விதே⁴ந ஸத்த்வேந தஸ்யாநாதி³ரேவ ஸம்ப³ந்த:⁴ |

ப்ரக்ரு³திபுருஷஸம்யோக³வியோக³யோர்ஸ்வரேச்சா²வ்யதிரேகேணுபபத்தே: |

யதே²தரேஷாம் ப்ராணிநாம் ஸுக²து:³க²மோஹாத்மகதயா பரிணதம் சித்தம்

நிர்மலே ஸாத்த்விகே த⁴ர்மாநுப்ரக்²யே ப்ரதிஸங்க்ராந்தம் சிச்சா²யாஸங்க்ராந்தே

ஸம்வேத்³யம் ப⁴வதி நைவமீஸ்வரஸ்ய | தஸ்ய கேவல ஏவ ஸாத்த்விக:

பரிணம உத்கர்ஷவாநநாதி³ஸம்ப³ந்தே⁴ந போ⁴க³யதயா வ்யவஸ்தி²த: | அத:

புருஷாந்தரவிலக்ஷணதயா ஸ ஏவ ஈஸ்வர: |

முக்தாத்மநாந்து புந:புந: க்லேஸாதி³யோக³ஸ்தைஸ்தை:

ஸாஸ்த்ரோக்தைருபாயர்நிவர்தித: | அஸ்ய புந: ஸர்வதை³வ ததா²வித⁴த்வாந்ந

முக்தாத்மதுல்யத்வம் | ந சேஸ்வராணமநேகத்வம் | தேஷாம் துல்யத்வே

பி⁴ந்நாபி⁴ப்ராயத்வாத் கார்யஸ்யைவாநுபபத்தே: | உத்கர்ஷாபகர்ஷயுக்தத்வே

ய ஏவோத்க்ரு³ஷ்ட: ஸ ஏவேஸ்வரஸ்ததரைவ காஷ்டா²ப்ராப்தத்வாதை³ஸ்வர்யஸ்ய ||

24 ||

ஏவமீஸ்வரஸ்ய ஸ்வரூபமபி⁴தா⁴ய ப்ரமாணமாஹ —

தத்ர நிரதிஸயம் ஸார்வஜ்ஞ்யபீ³ஜம் || ஸமாதி⁴ 25 ||

வ்ரு³த்தி: — தஸ்மிந் ப⁴க³வதி ஸர்வஜ்ஞத்வஸ்ய

யத்³பீ³ஜமதீதாநாக³தாதி³க்³ரஹணஸ்யாஸ்பத்வம் மஹத்வம் ச மூலத்வாத்³பீ³ஜமிவ
பீ³ஜம் |

தத் தத்ர நிரதிஸயம் காஷ்டா²ம் ப்ராப்தம் | த்³ரு³ஷ்டா ஹ்யஸ்பத்வமஹத்வாதீ³நாம்

தர்மாணம் ஸாதிஸயாநாம் காஷ்டா²ப்ராப்தி: | யதா² பரமாணுவல்பத்வஸ்யாகாஸே
பரமமஹத்வஸ்ய | ஏவம் ஜ்ஞாநாத³யோ⁵பி சித்தத⁴ர்மாஸ்தாரதம்யேந
பரித்³ரு³ஸ்யமாநா: க்வசிந்நிரதிஸயதாமாஸாத³யந்தி | யத்ர சைதே
நிரதிஸயா: ஸ ஈஸ்வர: |

யத்³யபி ஸாமாந்யமாத்ரே⁵நுமாநஸ்ய பர்யவஸிதத்வாந்ந
விஸேஷாவக³தி: ஸம்ப⁴வதி ததா²பி ஸாஸ்த்ரா³ஸ்ய ஸர்வஜ்ஞாத³யோ
விஸேஷா அவக³ந்தவ்யா: | தஸ்ய ஸ்வப்ரயோஜநாபா⁴வே கத²ம்
ப்ரக்ரு³திபுருஷயோ: ஸம்யோக³வியோகா³வாபாத³யதீதி நா⁵⁵ஸங்கநீயம் தஸ்ய
காருணிகத்வாத³பூ⁴தாநுக³ரஹ ஏவ ப்ரயோஜநம் | கல்பப்ரலயமஹாப்ரலயேஷு
நி:ஸேஷாந் ஸம்ஸாரிண உத்³த⁴ரிஷ்யாமீதி தஸ்யாத⁴யவஸாய: | யத்³யஸ்யேஷ்டம்
தத்தஸ்ய ப்ரயோஜநமிதி || 25 ||

ஏவமீஸ்வரஸ்ய ப்ரமாணமபி⁴தா⁴ய ப்ரபா⁴வமாஹ —

ஸ பூர்வேஷாமபி கு³ரு: காலேநாநவச்சே²தா³த் || ஸமாதி⁴ 26 ||

வ்ரு³த்தி: — ஆத்³யாநாம் ஸ்ரஷ்ட்ரு³ஈணம் ப்³ரஹ்மா³நாமபி ஸ கு³ருருபதே³ஷ்டா
யத: ஸ காலேந நாவச்சி²த்³யதே⁵நாதி³த்வாத் | தேஷாம் ப்³ரஹ்மா³நாம்
புநராதி³மத்த்வாத³ஸ்தி காலேநாவச்சே²த:³ || 26 ||

ஏவம் ப்ரபா⁴வமுக்²த்வோபாஸநோபயோகா³ய வாசகமாஹ —

தஸ்ய வாசக: ப்ரணவ: || ஸமாதி⁴ 27 ||

வ்ரு³த்தி: — இத்த²முக்²தஸ்வருபஸ்யேஸ்வரஸ்ய வாசகோ⁵பி⁴தா⁴யக:
ப்ரகர்ஷேண நூயதே ஸ்தூயதே⁵நேநேதி நௌதி ஸ்தௌதீதி வா ப்ரணவ ஓங்கார: |
தயோர்ஸ வாச்யவாசகலக்ஷண: ஸம்ப³ந்தோ⁴ நிய: ஸங்கேதேந ப்ரகாஸ்யதே
ந நு கேநசித் க்ரியதே | யதா² பிதாபுத்ரயோர்வித்³யமாந ஏவ ஸம்ப³ந்தோ⁴ஸ்யாயம்
பிதா⁵ஸ்யாயம் புத்ர இதி கேநசித் ப்ரகாஸ்யதே || 27 ||

உபாஸநமாஹ —

தஜ்ஜபஸ்தத³ர்²த²பா⁴வநம் || ஸமாதி⁴ 28 ||

வ்ரு³த்தி: — தஸ்ய ஸார்த⁴த்ரிமாத்திரிகஸ்ய ப்ரணவஸ்ய ஜபோ
யதா²வது³ச்சாரணம் தத்³வாச்யஸ்ய சேஸ்வரஸ்ய பா⁴வநம் புந:புநஸ்சேதஸி
நிவேஸநமேகாக்³ரதாயா உபாய: | அத: ஸமாதி⁴ஸித்³த⁴யே யோகி³நா ப்ரணவோ
ஜப்யஸ்தத³ர்² ஈஸ்வரஸ்ச பா⁴வநீய இത്യுக்தம் ப⁴வதி || 28 ||

உபாஸநாயா: ப²லமாஹ —

தத: ப்ரத்யக்ஸேதநா⁵தி⁴க³மோ⁵ப்யந்தராயாபா⁴வஸ்ச || ஸமாதி⁴ 29 ||

வ்ருத்தி: — தஸ்மாஜ்ஜபாத்தத³ர்த²பா⁴வநாயாஸ்ச யோகி³ந:

ப்ரத்யக்ஸேதநா⁵தி⁴க³மோ⁵ ப⁴வதி | விஷயப்ராதிகூல்யேந

ஸ்வாந்த:கரணாபி⁴முக்²மஞ்சதி யா⁵ சேதநா⁵ த்³ரு⁴க்ஷக்தி: ஸா ப்ரத்யக்ஸேதநா

தத³தி⁴க³மோ⁵ ஜ்ஞாநம்⁵ ப⁴வதீ²யர்த: | அந்தராயா வக்ஷயமாண: |

தேஷாமபா⁴வ: ஸக்திப்ரதிப³ந்தோ⁵பி⁴ ப⁴வதி || 29 ||

அத² கே⁵ந்தராயா இத்யாஸங்காயாமாஹ —

வ்யாதி⁴ஸ்த்யாநஸம்ஸயப்ரமாதா³லஸ்யாவிரதி⁴ராந்தி³ர்ஸநாலப³த⁴பூ⁴மிகத்வாநவஸ்தி²த்தவ
சித்தவிக்ஷேபாஸ்தே⁵ந்தராயா: || ஸமாதி⁴ 30 ||

வ்ருத்தி: — நவைதே ரஜஸ்தமோ³ப³லாத் ப்ரவர்தமாநாஸ்சித்தஸ்ய விக்ஷேபா

ப⁴வந்தி | தைரேகாக்³ரதாவிரோதி⁴பி⁴ஸ்சித்தம் விக்ஷிப்யத இத்யர்த: |

தத்ர வ்யாதி⁴ர்தா⁴துவைஷம்யநிமித்தோ ஜ்வராதி: | ஸ்த்யாநமகர்மண்யதா

சித்தஸ்ய | உப⁴யகோட்யாலம்ப³நம் ஜ்ஞாநம் ஸம்ஸய: — யோக: |

ஸாத்யோ ந வேதி | ப்ரமாதோ³நவதா⁴நதா ஸமாதி⁴ஸாத⁴நேஷ்வௌதா³ஸீந்யம் |

ஆலஸ்யம் காயசித்தயோர்³ருத்வம் யோக³விஷயே ப்ரவ்ருத்த்யபா⁴வஹேது: |

அவிரதி³ர்சித்தஸ்ய விஷயஸம்ப்ரயோகா³த்மா க³ர்த: | ப்⁴ராந்தி³ர்ஸநம்

ஸூக்திகாயாம் ரஜதவத்³விபர்யயஜ்ஞாநம் | அலப³த⁴பூ⁴மிகத்வம்

குதஸ்சிந்நிமித்தாத் ஸமாதி⁴பூ⁴மேரலாபோ⁴ஸம்ப்ராப்தி: | அநவஸ்தி²த்தத்வம்

லப³தா⁴யாமபி⁴ பூ⁴மௌ சித்தஸ்ய தத்ராப்ரதிஷ்டா² | த ஏதே ஸமாதே⁴ரேகாக்³ரதாயா

யதா²யோக³ம் ப்ரதிபக்ஷத்வாத்³ந்தராயா இத்யுச்ச்யதே || 30 ||

சித்தவிக்ஷேபகாரகாநந்யாந்யந்தராயாந் ப்ரதிபாத³யிதுமாஹ —

து: ³க²தௌ³ர்மநஸ்யாங்க³மேஜயத்வஸ்வாஸப்ரஸ்வாஸா³ விக்ஷேபஸஹப⁴வ: ||

ஸமாதி⁴ 31 ||

வ்ருத்தி: — குதஸ்சிந்நிமித்தாது³த்பந்நேஷு³ விக்ஷேபேஷு³ ஏதே

து: ³கா²த³ய: ப்ரவர்தந்தே | தத்ர து: ³க²ம் சித்தஸ்ய ரஜஸ: பரிணாமோ

பா³த⁴நாலக்ஷணே யத்³பா³தா⁴த் ப்ராணிநஸ்தது³பகா⁴தாய ப்ரவர்தந்தே |

தௌ³ர்மநஸ்யம்

பா³ஹ்யாப்யந்தரை: காரணீர்மநஸோ தெள:³ஸ்த்யம் | அங்க³மேஜயத்வம்
ஸர்வாங்க³நோ

வேபது³ராஸநமந:ஸ்தை²ர்யஸ்ய பா³த⁴க: | ப்ராணோ யத்³பா³ஹ்யம் வாயுமாசாமதி
ஸ ஸ்வாஸ:, யத் கௌஷ்ட²யம் வாயும் நி:ஸ்வஸிதி ஸ ப்ரஸ்வாஸ: | ஏதே
விசுஷைபை: ஸஹ ப்ரவர்தமாநா யதோ²தி³தா³ப்யாஸவைரா³யா³யாம் நிரோத்³த⁴வ்யா
இத்யேஷா³முபதே³ஸ: || 31 ||

ஸோபத்³ரவவிசுஷைப்ரதிசுஷைதா⁴ர்த²முபாயாந்தரமாஹ —

தத்³ப்ரதிசுஷைதா⁴ர்த²மேகதத்த்வா³யாஸ: || ஸமாதி⁴ 32 ||

வ்ரு³த்தி: — தேஷாம் விசுஷைபாணம் ப்ரதிசுஷைதா⁴ர்த²மேகஸ்மிந்
கஸ்மிம்ஸ்சித³பி⁴மதே தத்த்வே⁵ப்யாஸஸ்சேதஸ: புந:புந்நிவேஸநம்
கார்ய: | யத்³ப³லாத் ப்ரத்யுதி³தாயாமேகாக்³ரதாயாம் தே விசுஷைபா: ப்ரணுஸமுபாயாந்தி
|| 32 ||

இதா³நீம் சித்தஸம்ஸ்காராபாத³கபரிகர்மகத²நமுபாயாந்தரமாஹ —

மைத்ரீகருணமுதி³தோபேசுஷாணம் ஸுக²து:³க²புண்யாபுண்யவிஷயாநாம்
பா⁴வநாதஸ்சித்தப்ரஸாத³நம் || ஸமாதி⁴ 33 ||

வ்ரு³த்தி: — மைத்ரீ ஸௌஹார்த³ம் | கருணா க்ரு³பா | முதி³தா
ஹர்ஷ: | உபேசுஷைதா³ஸீந்யம் | ஏதா யதா²க்ரமம் ஸுகி²தேஷு து:³கி²தேஷு
புண்யவத்ஸ்வபுண்யவத்ஸு ச விபா⁴வயேத் | ததா²ஹி — ஸுகி²தேஷு ஸாதூ⁴ஷு
ஏஷாம் ஸுகி²த்வமிதி மைத்ரீம் குர்யாந்ந து ஈர்ஷ்யாம் | து:³கி²தேஷு கத²ம்
நு நாமைஷாம் து:³க²நிவ்ரு³த்தி: ஸ்யாதி³தி க்ரு³பாமேவ குர்யாந்ந தாடஸ்த்யம் |
புண்யவத்ஸு புண்யாநுமோத³நேந ஹர்ஷமேவ குர்யாந்ந து கிமேதே புண்யவந்த
இதி வித்³வேஷம் | அபுண்யவத்ஸு செளதா³ஸீந்யமேவ பா⁴வயேந்நாநுமோத³நம் ந
வா

த்³வேஷம் | ஸுல்த்ரே ஸுக²து:³கா²தி³ஸப்³தை³ஸ்தத்³வந்த: ப்ரதிபாதி³தா: | ததே³வம்
மைத்ர்யாதி³பரிகர்மணா சித்தே ப்ரஸீத³தி ஸுகே²ந ஸமாதே⁴ராவிர்பா⁴வோ ப⁴வதி |
பரிகர்ம சைதத்³பா³ஹ்யம் கர்ம | யதா² க³ணிதே மிஸ்ரகாதி³வ்யவஹாரோ
க³ணிதநிஷ்பத்தயே ஸங்கலிதாதி³கர்மோபகாரகத்வேந ப்ரதா⁴நகர்மநிஷ்பத்தயே
ப⁴வத்தயேவம் த்³வேஷைராகா³தி³ப்ரதிபக்ஷப⁴தமைத்ர்யாதி³பா⁴வநயா
ஸமுத்பாதி³தப்ரஸாத³ம் சித்தம் ஸம்ப்ரஜ்ஞாதாதி³ஸமாதி⁴யோக்³யம் ஸம்பத்³யதே |
ராக³த்³வேஷாவேவ முக்²யதயா விசுஷைபமுத்பாத³யத: | தெள சேத்

ஸமூலமுந்முலிதௌ ஸ்யாதாம் ததா³ ப்ரஸந்நத்வாந்மநஸோ ப⁴வத்யேகாக்³ரதா || 33 ||

உபாயாந்தரமாஹ —

ப்ரச்ச²ர்த்³நவிதா⁴ரணுப்⁴யாம் வா ப்ராணஸ்ய || ஸமாதி⁴ 34 ||

வ்ருத்தி: — ப்ரச்ச²ர்த்³நம் கௌஷ்ட்யஸ்ய வாயோ:

ப்ரயத்நவிஸேஷாந்மாத்த்ராப்ரமானேந ப³ஹிர்நி:ஸாரணம் | மாத்ராப்ரமானேநைவ ப்ராணஸ்ய வாயோர்ப³ஹிர்க்³திவிச்சே²தோ³ விதா⁴ரணு | ஸா ச த்³வாப்⁴யாம் ப்ரகாராப்⁴யாம்

பா³ஹ்யஸ்யாப்⁴யந்தராபூரணேந பூரிதஸ்ய வா தத்ரைவ நிரோதே⁴ந | ததே³வம் ரேசகபூரககும்ப⁴கஸ்த்ரிவித:⁴ ப்ராணுயாமஸ்சித்தஸ்ய ஸ்தி²திமேகாக்³ரதாயாம் நிப³த⁴நாதி ஸர்வாஸாமிந்³ரியவ்ருத்தீநாம் ப்ராணவ்ருத்திபூர்வகத்வாத் | மந:ப்ராணயோஸ்ச ஸ்வவ்யாபாரபரஸ்ப்ரமேகயோக³க்ஷேமத்வாஜ்ஜீயமாண: ப்ராண: ஸமஸ்தேந்³ரியவ்ருத்திநிரோத⁴த்³வாரேண சித்தஸ்யைகாக்³ரதாயாம் ப்ரப⁴வதி | ஸமஸ்ததோ³க்ஷையகாரித்வம் சாஸ்யாக்³மே ஸ்ருயதே | தோ³க்ஷக்ரு³தாஸ்ச ஸர்வா விக்ஷேபவ்ருத்தய: | அதோ தோ³க்ஷநிர்ஹரணத்³வாரேணுப்யஸ்யைகாக்³ரதாயாம் ஸாமர்த்²யம் || 34 ||

இதா³நிமுபாயாந்தரப்ரத³ர்ஸநோபக்ஷேபேண ஸம்ப்ரஜ்ஞாதஸ்ய ஸமாதே:⁴ பூர்வாங்க்³ம் கத²யதி —

விஷயவதீ வா ப்ரவ்ருத்திருத்பந்நா ஸ்தி²திநிப³ந்தி⁴நீ || ஸமாதி⁴ 35 ||

வ்ருத்தி: — மநஸ இதி வாக்யஸேஷ: | விஷயா

க³ந்⁴ரஸரூபஸ்பர்ஸஸப்³தா³ஸ்தே வித்³யந்தே ப²லத்வேந யஸ்யா: ஸா விஷயவதீ ப்ரவ்ருத்திர்மநஸ: ஸ்தை²ர்யம் கரோதி | ததா²ஹி நாஸாக்³ரே சித்தம் தா⁴ரயதோ தி³வ்யக³ந்⁴ஸம்விது³பஜாயதே | தாத்³ரு³ஸ்ய ஏவ ஜிஹ்வாக்³ரே ரஸஸம்பி³த் | தால்வக்³ரே ரூபஸம்வித் | ஜிஹ்வாமத்⁴யே ஸ்பர்ஸஸம்வித் | ஜிஹ்வாமூலே

ஸப்³த³ஸம்வித் | ததே³வம் தத்ததி³ந்³ரியத்³வாரேண தஸ்மிம்ஸ்தஸ்மிந்விஷயே தி³வ்யே

ஜாயமாநா ஸம்விச்சித்தஸ்யைகாக்³ரதாயா ஹேதுர்ப⁴வதி | அஸ்தி யோக³ஸ்ய ப²லமிதி

யோகி³ந: ஸமாஸ்வாஸோத்பாத³நாத் || 35 ||

ஏவம்வித⁴மேவோபாயாந்தரமாஹ —

விசோகா வா ஜ்யோதிஷ்மதீ || ஸமாதி⁴ 36 ||

வ்ருத்தி: — ப்ரவ்ருத்திருத்பந்நா சித்தஸ்ய ஸ்தி²திநிப³ந்தி⁴நீதி

வாக்யஸேஷ: | ஜ்யோதி:ஸப³தே³ந ஸாத்த்விக: ப்ரகாஸ உச்யதே | ஸ ப்ரஸஸ்தோ

பூ⁴யாநதிஸயவாம்ஸ்ச வித்யதே யஸ்யா: ஸா ஜ்யோதிஷ்மதீ ப்ரவ்ருத்தி: | விசோகா
விக³த: ஸுக²மயஸத்த்வாப்யாஸவஸாச்சோ²கோ ரஜ:பரிணாமோ யஸ்யா: ஸா
விசோகா

சேதஸ: ஸ்தி²திநிப³ந்தி⁴நீ | அயமர்த: — ஹ்ருத்பத³மஸம்பூடமத⁴யே

ப்ரஸாந்தகல்லோலக்ஷீரோத³தி⁴ப்ரக²யம் சித்தஸ்ய ஸத்த்வம் பா⁴வயத:

ப்ரஜ்ஞாலோகாத் ஸர்வவ்ருத்திக்ஷயே சேதஸ: ஸ்தை²ர்யமுத்பத³யதே || 36 ||

உபாயாந்தரப்ரத³ர்ஸநத³வாரேண ஸம்ப்ரஜ்ஞாதஸமாதே⁴ர்விஷயம் த³ர்ஸயதி

வீதராக³விஷயம் வா சித்தம் || ஸமாதி⁴ 37 ||

வ்ருத்தி: — மநஸ: ஸ்தி²திநிப³ந்த⁴நம் ப⁴வதீதி ஸேஷ: | வீதராக: ³

பரித்யக்தவிஷயாபி⁴லாஷஸ்தஸ்ய யச்சித்தம் பரிஹ்ருத்க்லேஸம்

ததா³லம்ப³நீக்ரு³தம் சேதஸ: ஸ்தி²திஹேதுர்ப⁴வதி || 37 ||

ஏவம்வித⁴முபாயாந்தரமாஹ —

ஸ்வப்நநித³ிராஜ்ஞாநாலம்ப³நம் வா || ஸமாதி⁴ 38 ||

வ்ருத்தி: — ப்ரத்யஸ்தமிதபா³ஹ்யேந்த³ரியவ்ருத்தேர்மநோமாத்ரேணவ யத்ர

போ⁴க்த்ருத்வமாத்மந: ஸ ஸ்வப்ந: | நித³ிரா பூர்வோக்தலக்ஷண | ததா³லம்ப³நம்

ஸ்வப்நாலம்ப³நம் நித³ிராலம்ப³நம் வா ஜ்ஞாநமாலம்ப³யமாநம் சேதஸ: ஸ்தி²திம்
கரோதி || 38 ||

நாநாருசித்வாத் ப்ராணிநாம் யஸ்மிந் கஸ்மிம்ஸ்சித்³வஸ்துநி யோகி³ந: ஸ்ரத³தா⁴

ப⁴வதி | தஸ்ய த்யாநேநாபீஷ்டஸித்³தி⁴ரிதி ப்ரதிபாத³யிதுமாஹ —

யதா²பி⁴மதத்யாநாத³வா || ஸமாதி⁴ 39 ||

வ்ருத்தி: — யதா²பி⁴ப்ரேதே வஸ்துநி பா³ஹ்யே சந்த³ராதா³வப்யந்தரே

நாடி³சக்ராதெ³ வா பா⁴வ்யமாநே சேத: ஸ்தி²ரீப⁴வதி || 39 ||

ஏவமுபாயாந் ப்ரத³ர்ஸ்ய ப²லத³ர்ஸநாயாஹ —

பரமானுபரமமஹத்த்வாந்தோ⁵ஸ்ய வஸீகார: || ஸமாதி⁴ 40 ||

வ்ரு³த்தி: — ஏபி⁴ருபாயைஸ்சித்தஸ்ய ஸ்தை²ர்யம் பா⁴வயதோ யோகி³ந:

ஸூக்ஷ்மவிஷயபா⁴வநாத்³வாரேண பரமாண்வந்தோ வஸீகாரோ⁵ப்ரதிகா⁴தருபோ ஜாயதே |

ந க்வசித் பரமானுபர்யந்தே ஸூக்ஷ்மே விஷயே⁵ஸ்ய மந: ப்ரதிஹந்யதே

இத்யர்த: ² | ஏவம் ஸ்தூ²லமாகாஸாதி³பரமமஹத்வபர்யந்தம் பா⁴வயதோ ந

க்வசிச்சேதஸ: ப்ரதிகா⁴த உத்பத்³யதே ஸர்வத்ர ஸ்வாதந்தர்யம் ப⁴வதீத்யர்த: ² || 40 ||

ஏவமேபி⁴ருபாயை: ஸம்ஸ்க்ரு³தஸ்ய சேதஸ: கீத்³ரு³க்³ரூபம் ப⁴வதீத்யாஹ —

க்ஷணவ்ரு³த்தேரபி⁴ஜாதஸ்யேவ மணேர்க்³ரஹீத்ரு³க்³ரஹணக்³ராஹ்யேஷு

தத்ஸ்த²தத்³ஞ்ஜநதா ஸமாபத்தி: || ஸமாதி⁴ 41 ||

வ்ரு³த்தி: — க்ஷண வ்ரு³த்தயோ யஸ்ய ஸ க்ஷணவ்ரு³த்திஸ்தஸ்ய

க்³ரஹீத்ரு³க்³ரஹணக்³ராஹ்யேஷ்வாத்மேந்த்³ரியவிஷயேஷு தத்ஸ்த²தத்³ஞ்ஜநதா

ஸமாபத்தி³ர்ப⁴வதி | தத்ஸ்த²த்வம் தத்ரைகாக்³ரதா | தத்³ஞ்ஜநதா

தந்மயத்வம் | க்ஷணபூ⁴தே சித்தே விஷயஸ்ய பா⁴வ்யமாநஸ்யைவோத்கர்ஷ: |

variation ந்யக்³பூ⁴தே சித்தே

ததா²விதா⁴ ஸமாபத்திஸ்தத்³ரூப: பரிணாமோ ப⁴வதீத்யர்த: ² |

த்³ரு³ஷ்டாந்தமாஹா⁵பி⁴ஜாதஸ்யேவ மணேரிதி | யதா²பி⁴ஜாதஸ்ய

நிர்மலஸ்ப²டி³கமணேஸ்தத்தது³பாதி⁴வஸாத் தத்தத்³ரூபாபத்திரேவம் நிர்மலஸ்ய

சித்தஸ்ய தத்தத்³பா⁴வநீயவஸ்தூபராகா³த்தத்தத்³ரூபாபத்தி: |

யத்³யபி க்³ரஹீத்ரு³க்³ரஹணக்³ராஹ்யேஷு இது³யுத்தம் ததா²பி

பூ⁴பிகாக்ரமவஸாத்³க்³ராஹ்யக்³ரஹணக்³ரஹீத்ரு³ஷு இதி போ³த்⁴யம் | யத: ப்ரத²மம்

க்³ராஹ்யநிஷ்ட² ஏவ ஸமாதி⁴ஸ்ததோ க்³ரஹணநிஷ்ட²ஸ்ததோ⁵ஸமி தாமாத்ரூபோ

க்³ரஹீத்ரு³நிஷ்ட: ² கேவலஸ்ய புருஷஸ்ய க்³ரஹீதூ³ர்பா⁴வ்யத்வாஸம்ப⁴வாத் |

ததஸ்ஸ ஸ்தூ²லஸூக்ஷ்மக்³ராஹ்யோபரக்தம் சித்தம் தத்ர ஸமாபந்நம் ப⁴வதி |

ஏவம் க்³ரஹணே க்³ரஹீதரி ச ஸமாபந்நம் போ³த்⁴யவ்யம் || 41 ||

இதா³நீமு³க்தாயா ஏவ ஸமாபத்தேஸ்சாதூர்வித்⁴யமாஹ —

ஸப³தா³ர்த²ஜ்ஞாநவிகல்பை: ஸங்கீர்ண ஸவிதர்கா ஸமாபத்தி: || ஸமாதி⁴ 42 ||

வ்ரு³த்தி: — ஸ்ரோத்ரேந்தி³யக்³ராஹ்ய: ஸ்போ²டருபோ வா ஸப³த: ³ | அர்தோ²

ஜாத்யாதி: ³ |

ஜ்ஞாநம் ஸத்த்வப்ரதா⁴நா பு³த்³தி⁴வ்ரு³த்தி: | விகல்ப உக்தலக்ஷண: | தை:

ஸங்கீர்ண: | யஸ்யாமேதே ஸப்³தா³த³யஸ்த்ரய: பரஸ்பராத்த்யாஸேந விகல்பரூபேண
ப்ரதிபா⁴ஸந்தே கௌ³ரிதி ஸப்³தோ³ கௌ³ரித்யர்²தோ² கௌ³ரிதி ஜ்ஞாநமித்யநேநாகாரேண
ஸா ஸவிதர்கா ஸமாபத்திருச்யதே || 42 ||

உக்தலக்ஷணவிபரீதாம் நிர்விதர்காமாஹ —

ஸம்ரு²திபரிஸூத்³தௌ⁴ ஸ்வரூபஸூந்யேவா⁵ர்த²மாத்தரநிர்⁴பா⁴ஸா நிர்விதர்கா ||
ஸமாதி⁴ 43 ||

வ்ருத்தி: — ஸப்³தா³ர்த²ஸம்ரு²திப்ரவிலயே ஸதி
ப்ரத்யுதி³தஸ்பஷ்டக்³ராஹ்யாகாரப்ரதிபா⁴ஸதயா நயக்³பூ⁴தஜ்ஞாநாம்ஸத்வேந
ஸ்வரூபஸூந்யேவ நிர்விதர்கா ஸமாபத்தி: || 43 ||

பே⁴தா³ந்தரம் ப்ரதிபா³யிதுமாஹ —

ஏதயைவ ஸவிசாரா நிர்விசாரா ச ஸுக்ஷமவிஷயா வ்யாக்²யாதா || ஸமதி⁴ 44 ||

வ்ருத்தி: — ஏதயைவ ஸவிதர்கயா நிர்விதர்கயா ச ஸமாபத்த்யா
ஸவிசாரா நிர்விசாரா ச வ்யாக்²யாதா | கீத்³ரு³ஸீ | ஸுக்ஷமவிஷயா
ஸுக்ஷமஸ்தந்மாத்த்ரேந்த்³ரியாதி³ர்விஷயோ யஸ்யா: ஸா ததோ²க்தா |
ஏதேந பூர்வஸ்யா: ஸ்தூ²லவிஷயத்வம் ப்ரதிபா³தி³தம் ப⁴வதி |
ஸா ஹி மஹூ⁴தேந்த்³ரியாலம்ப³நா | ஸப்³தா³ர்த²விஷயத்வேந
ஸப்³தா³ர்த²விகல்பஸஹிதத்வேந தே³ஸகாலத⁴ர்மாத்த்யவச்சி²ந்ந: ஸுக்ஷமோ⁵ர்த²:
ப்ரதிபா⁴தி யஸ்யாம் ஸா ஸவிசாரா | தே³ஸகாலத⁴ர்மாதி³ரஹிதோ த⁴ர்மிமாத்தரதயா
ஸுக்ஷமா²ர்த²ஸ்தந்மாத்த்ரேந்த்³ரியரூப: ப்ரதிபா⁴தி யஸ்யாம் ஸா நிர்விசாரா || 44 ||

அஸ்யா ஏவ ஸுக்ஷமவிஷயாயா: கிம்பர்யந்த: ஸுக்ஷமவிஷய இத்த்யாஹ —

ஸுக்ஷமவிஷயத்வம் சாலிங்க³பர்யவஸாநம் || ஸமாதி⁴ 45 ||

வ்ருத்தி: — ஸவிசாரநிர்விசாரயோ: ஸமாபத்த்யோர்யத்
ஸுக்ஷமவிஷயத்வமுத்தம் தத³லிங்க³பர்யவஸாநம் | ந க்வசில்லீயதே
ந வா கிஞ்சில்லிங்க³தி க³மயதீத்யலிங்க³ம் ப்ரதா⁴நம் | தத்பர்யந்தம்
ஸுக்ஷமவிஷயத்வம் | ததா²ஹி — கு³ணநாம் பரிணாமே சத்வாரி பர்வாணி
— விஸிஷ்டலிங்க³மவிஸிஷ்டலிங்க³ம் லிங்க³மாத்தரமலிங்க³ம் சேதி |
விஸிஷ்டலிங்க³ம் பூ⁴தேந்த்³ரியாணி | அவிஸிஷ்டலிங்க³ம் தந்மாத்த்ராந்த:கரணநி |
லிங்க³மாத்தரம் பு³த்தி:⁴ | அலிங்க³ம் ப்ரதா⁴நமிதி | நாத: பரம்
ஸுக்ஷமஸ்தீத்யுத்தம் ப⁴வதி || 45 ||

ஏதாஸாம் ஸமாபத்தீநாம் ப்ரக்ரு³தே ப்ரயோஜநமாஹ —

தா ஏவ ஸபீ³ஜ: ஸமாதி:⁴ || ஸமாதி⁴ 46 ||

வ்ரு³த்தி: — தா ஏவோக்தலக்ஷநா: ஸமாபத்தய: ஸபீ³ஜ: ஸஹ

பீ³ஜேநாலம்³நேந வர்த்த இதி ஸபீ³ஜ: ஸம்ப்ரஜ்ஞாத: ஸமாதி⁴ருச்யதே ஸர்வாஸாம் ஸாலம்³நத்வாத || 46 ||

அதே²தராஸாம் ஸமாபத்தீநாம் நிர்விசாரப²லத்வாந்நிர்விசாராயா: ப²லமாஹ —

நிர்விசாரவஸாராத³யே³த⁴யாத்மப்ரஸாத:³ || ஸமாதி⁴ 47 ||

வ்ரு³த்தி: — நிர்விசாரத்வம் வ்யாக்²யாதம் (1144) | வைஸாரத்³யம்

நைர்மல்யம் | ஸவிதர்காம் ஸ்தூ²லவிஷயாமபேக்ஷய நிர்விதர்காயா: ப்ராதா⁴ந்யம் |

ததோ⁵பி ஸூக்ஷ்மவிஷயாயா: ஸவிசாராயா: | ததோ⁵பி நிர்விசாராயா: |

தஸ்யாஸ்து நிர்விகல்பரூபாயா: ப்ரக்ரு³ஷ்டாப⁴யாஸவஸாத³வைஸாரத்³யே

நைர்மல்யே ஸத்யத்⁴யாத்மப்ரஸாத:³ ஸமுபஜாயதே | சித்தம் க்லேஸவாஸநாரஹிதம்

ஸ்தி²திப்ரவாஹயோக்³யம் ப⁴வதி | ஏததே³வ சித்தஸ்ய வைஸாரத்³யம் யத் ஸ்தி²தௌ

தா³ர்ட⁴யம் || 47.,

தஸ்மிந் ஸதி கிம் ப⁴வதீத்யாஹ —

ரு³த்மப⁴ரா தத்ர ப்ரஜ்ஞா || ஸமதி⁴ 48 ||

வ்ரு³த்தி: — ரு³த்ம ஸத்யம் விப⁴ர்தி கதா³சித³பி ந

விபர்யயேணுச்சா²த்³யதே ஸா ரு³த்மப⁴ரா ப்ரஜ்ஞா தஸ்மிந் ப⁴வதீத்யர்த:² |

தஸ்மாச்ச ப்ரஜ்ஞாலோகாத் ஸர்வம் யதா²வத் பஸ்யந் யோகீ³ ப்ரக்ரு³ஷ்டம்

யோகீ³ம் ப்ராப்நோதி || 48 ||

அஸ்யா: ப்ரஜ்ஞாந்தராத³வைலக்ஷண்யமாஹ —

ஸ்ருதாநுமாநப்ரஜ்ஞாப⁴யாமந்யவிஷயா விஸேஷார்த²த்வாத || ஸமாதி⁴ 49 ||

[ப்ரஜ்ஞாப⁴யாம் ஸாமாந்யவிஷயா இதி பாடோ²பி த்³ரு³ஸ்யதே |]

வ்ரு³த்தி: — ஸ்ருதமாக³மஜ்ஞாநம் | அநுமாநமுக்தலக்ஷணம்

(117) | தாப⁴யாம் யா ஜாயதே ப்ரஜ்ஞா ஸா ஸாமாந்யவிஷயா | ந

ஹி ஸப்³த³விங்க³யோநிந்த³நியவத்³விஸேஷப்ரதிபத்தௌ ஸாமர்த²யம் |

இயம் புந: நிர்விசாரவைஸாரத்³யஸமுத்³ப⁴வா ப்ரஜ்ஞா

தாப⁴யாம் விலக்ஷண விஸேஷவிஷயத்வாத | அஸ்யாம் ஹி ப்ரஜ்ஞாயாம்

ஸூக்ஷ்மவ்யவஹிதவிப்ரக்ரு³ஷ்டாநாமபி விஸேஷ: ஸ்பு²டேநைவ ரூபேண பா⁴ஸதே |
அதஸ்தஸ்யாமேவ யோகி³நா பர: ப்ரயத்தந: கர்தவ்ய இத்யுபதி³ஷ்டம் ப⁴வதி || 49 ||

அஸ்யா: ப்ரஜ்ஞாயா: ப²லமாஹ —

தஜ்ஜ: ஸம்ஸ்காரோ⁵ந்யஸம்ஸ்காரப்ரதிப³ந்தீ⁴ || ஸமாதி⁴ 50 ||

வ்ரு³த்தி: — தயா ப்ரஜ்ஞாயா ஜநிதோ ய: ஸம்ஸ்கார: ஸோ⁵ந்யாந்
ஸம்ஸ்காராந் வ்யுத்தா²நஜாந் ஸமாதி⁴ஜாம்ஸ்ச ஸம்ஸ்காராந் ப்ரதிப³த்⁴நாதி
ஸ்வகார்யகரணூக்ஷமாந் கரோதீ²யர்த: ² | யதஸ்தத்த்வரூபதயா⁵ந்யா
ஜநிதா: ஸம்ஸ்காரா ப³லவத்வாத³தத்த்வரூபப்ரஜ்ஞாஜநிதாந் ஸம்ஸ்காராந்
பா³தி⁴தும்

ஸகநுவந்தி | அதஸ்தாமேவ ப்ரஜ்ஞாமப்⁴யஸேதி³த்யுக்க்தம் ப⁴வதி || 50 ||

ஏவம் ஸம்ப்ரஜ்ஞாதஸமாதி⁴மபி⁴தா⁴யாஸம்ப்ரஜ்ஞாதம் வக்துமாஹ —

தஸ்யாபி நிரோதே⁴ ஸர்வநிரோதா⁴ந்நிர்³ஜ: ஸமாதி: ⁴ || ஸமாதி⁴ 51 ||

வ்ரு³த்தி: — தஸ்யாபி ஸம்ப்ரஜ்ஞாதஸ்ய நிரோதே⁴ விலயே ஸதி ஸர்வாஸாம்
சித்தவ்ரு³த்தீ²நாம் காரணே ப்ரவிலயாதீ³யா ஸம்ஸ்காரமாத்ரா³த்³வ்ரு³த்திருதே³தி
தஸ்யாம்

நேதி நேதி கேவலம் பர்யுத³ஸநாந்நிர்³ஜ: ஸமாதி⁴ர்⁴ப⁴வதி யஸ்மிந் ஸதி

புருஷ: ஸ்வரூபநிஷ்ட: ² ஸூத்³தோ⁴ ப⁴வதி || 51 ||

தத³த்ராதி⁴க்ரு³தஸ்ய யோக³ஸ்ய லக்ஷணம் சித்தவ்ரு³த்திநிரோத⁴பதா³நாம்
வ்யாக்²யாநமப்⁴யாஸவைராக்³யலக்ஷணஸ்யோபாயத்³வ்யஸ்ய ஸ்வரூபம்
பே⁴த³ம் சாபி⁴தா⁴ய ஸம்ப்ரஜ்ஞாதாஸம்ப்ரஜ்ஞாதபே⁴தே³ந யோக³ஸ்ய
முக்²யாமுக்²யபே⁴த³முக்²வா யோகா³ப்⁴யாஸப்ரத³ர்³ஸநபூர்வகம்
விஸ்தாரே³னோபாயாந் ப்ரத³ர்³ஸ்ய ஸூக³மோபாயப்ரத³ர்³ஸநபரதயா ஈஸ்வரஸ்ய
ஸ்வரூபப்ரமாணப்ரபா⁴வவாசகோபாஸநாநி தத்²ப²லாநி ச நிர்³ணீய
சித்தவி³க்ஷேபாம்ஸ்தத்தத்ஸஹபு⁴வ்ஸ்ச து: ³கா²தீ³ந் விஸ்தரேண
ச தத்²ப்ரதி³க்ஷேதோ⁴பாயாநேகத்வாப்⁴யாஸமைதர்³யாதி³ப்³ராணயாமாதீ³ந்
ஸம்ப்ரஜ்ஞாதாஸம்ப்ரஜ்ஞாதபூர்வாங்க³பூ⁴தவிஷ்யவதீ
ப்ரவ்ரு³த்திரித்யாதீ³நாக்²யாயோபஸம்ஹாரத்³வாரேண ச ஸமாபத்திம்
லக்ஷண²ஸஸஹிதாம் ஸ்வஸ்வவிஷ்யஸஹிதாம் சோக்த்வா
ஸம்ப்ரஜ்ஞாதாஸம்ப்ரஜ்ஞாதயோருபஸம்ஹாரமபி⁴தா⁴ய
ஸபீ³ஜபூர்வகநிர்³ஜஸமாதி⁴ரபி⁴ஹித இதி வ்யாக்ரு³தோ யோக³பாத: ³ |

இதி தா⁴ரேஸ்வரபோ⁴ஜதே³வவிரசிதாயாம் ராஜமார்தண்டா³பி⁴தா⁴யாம்
பாதஞ்ஜலவ்ருத்தெள ஸமாதி⁴பாத:³ || 1 ||

இதி ஸமாதி⁴பாத:³ || 1 ||

அத² ஸாத⁴நபாத:³ || 2 ||

தே தே து³ஷ்ப்ராபயோக³ர்த்³தி⁴ஸித்³த⁴யே யேந தி³ர்ஸிதா: |

உபாயா: ஸ ஜக³ந்நாத²ஸ்தர்யகேஷா⁵ஸ்து ப்ரார்தி²தாப்தயே ||

ததே³வம் ப்ரத²மே பாதே³ ஸமாஹிதசித்தஸ்ய ஸோபாயம் யோக³மபி⁴தா⁴ய
வ்யுத்தி²தசித்தஸ்யாபி கத²முபாயாப⁴யாஸ்பூர்வகோ யோக:³ ஸ்வாஸ்த²யமுபயாதீதி
தத்ஸாத⁴நாநுஷ்டா²ந்ப்ரதிபாத³நாய க்ரியாயோக³மாஹ —

தப: ஸ்வாத⁴யாயேஸ்வரப்ரணிதா⁴நாநி க்ரியாயோக:³ || ஸாத⁴ந 1 ||

வ்ரு³த்தி: — தப: ஸாஸ்த்ராந்தரோபதி³ஷ்டம் க்ரு³ச்ச²ரசாந்த³ராயணாதி³ |

ஸ்வாத⁴யாய: ப்ரணவபூர்வாணம் மந்த்ராணம் ஜப: | ஈஸ்வரப்ரநிதா⁴நம்

ஸர்வக்ரியாணம் தஸ்மிந் பரமகு³ரேள ப²லநிரபேக்ஷதயா ஸம்ப்ணம் | ஏதாநி

க்ரியாயோக³ இத்யுச்ச்யதே || 1 ||

ஸ கிமர்த²மித்யாஹ —

ஸமாதி⁴பா⁴வநார்த:² க்லேஸதநூகரணர்த²ம்ச || ஸாத⁴ந 2 ||

வ்ரு³த்தி: — க்லேஸா வக்ஷயமாணஸ்தேஷாம் தநூகரணம்

ஸ்வகார்யகரணப்ரதிப³ந்த:⁴ | ஸமாதி⁴ருக்தலக்ஷண:

(1117) | தஸ்ய பா⁴வநா சேதஸி புந:புநர்நிவேஸநம்

ஸா⁵ர்த:² ப்ரயோஜநம் யஸ்ய ஸ ததோ²க்த: | ஏதது³க்தம் ப⁴வதி —

ஏதே தப:ப்ர⁴ரு⁴தயோ⁵ப⁴யஸ்யமாநாஸ்சித்தக³தாநவித்³யாதீ³ந் க்லேஸாந்

ஸிதி²லீகுர்வந்த: ஸமாதே⁴ருபகாரகதாம் ப⁴ஜந்தே | தஸ்மாத் ப்ரத²மம்

க்ரியாயோக³விதா⁴நப்ரேண யோகி³நா ப⁴விதவ்யமித்யுபதி³ஷ்டம் || 2 ||

க்லேஸதநூகரணர்த² இத்யுக்தம் | தத்ர கே க்லேஸா இத்யாஹ —

அவித்³யா⁵ஸ்மிதாராக³த்³வேஷாபி⁴நிவேஸா: க்லேஸா: || ஸாத⁴ந 3 ||

வ்ரு³த்தி: — அவித்³யாத³யா: வக்ஷயமாணலக்ஷண: பஞ்ச | தே

பா³த⁴நாலகூணம் பரிதாபமுபஜநயந்த: க்லேஸஸப்³த³வாச்யா ப⁴வந்தி | தே
ஹி சேதனி ப்ரவர்தமாநா: ஸம்ஸ்காரலகூணம் கு³ணபரிணமம் த்³ர⁴யந்தி || 3 ||

ஸத்யபி ஸர்வேஷாம் துல்யக்லேஸத்வே மூலபூ⁴தத்வாத்³வித்³யாயா: ப்ராதா⁴ந்யம்
ப்ரதிபாத்³யிதுமாஹ —

அவித்³யா க்ஷேத்ரமுத்தரேஷாம் ப்ரஸுப்ததநுவிச்சி²ந்நோதா³ராணம் || ஸாத⁴ந 4 ||

வ்ரு³த்தி: — அவித்³யா மோஹோ⁵நாத்மந்யாத்மாபி⁴மாந இதி யாவத் | ஸா க்ஷேத்ரம்
ப்ரஸவபூ⁴மிருத்தரேஷாம்ஸ்மிதாத்³நாம் ப்ரத்யேகம் ப்ரஸுப்ததந்வாத்³பே⁴தே³ந
சதுர்விதா⁴நாம் | அதோ யத்ராவித்³யா விபர்யயஜ்ஞாநரூபா ஸிதி²ஸீ⁴வதி தத்ர
க்லேஸாநாமஸ்மிதாத்³நாம் நோத்³ப⁴வோ த்³ரு³ய்யதே | விபர்யயஜ்ஞாநஸத்³பா⁴வே ச
தேஷாமுத்³ப⁴வத்³ர்ஸநாத் ஸ்தி²தமேவ மூலத்வமவித்³யாயா: |

ப்ரஸுப்ததநுவிச்சி²ந்நோதா³ராணமிதி | தத்ர யே க்லேஸாஸ்சித்தபூ⁴மௌ
ஸ்தி²தா: ப்ரபோ³த⁴காபா⁴வே ஸ்வகார்யம் நாரப⁴ந்தே தே ப்ரஸுப்தா இதுய்ச்யந்தே |
யதா² பா³லாவஸ்தா²யாம் பா³லஸ்ய ஹி வாஸநாநூபா: ஸ்தி²தா அபி க்லேஸா:
ப்ரபோ³த⁴கஸஹகார்யபா⁴வே நாபி⁴வ்யஜ்யந்தே |

தே தநவோ யே ஸ்வஸ்வப்ரதிபக்ஷபா⁴வநயா

ஸிதி²ஸீக்ரு³தகார்யஸம்பாத்³நஸக்தயோ வாஸநா⁵வஸேஷதயா

சேதஸ்யவஸ்தி²தா: ப்ரபூ⁴தாம் ஸாமக்³ரீமந்தரேண ஸ்வகார்யமாரப்³து⁴மக்ஷமா

யதா²ஸ⁴யாஸவதோ யோகி³ந: |

தே விச்சி²ந்நா யே கேநசித்³ப³லவதா க்லேஸேநாபி⁴பூ⁴தஸக்தயஸ்திஷ்ட²ந்தி

யதா² த்³வேஷாவஸ்தா²யாம் ராகோ³ ராகா³வஸ்தா²யாம் வா த்³வேஷ: | ந ஹ்யநயோ:

பரஸ்பரவிருத்³த⁴யோர்யுக³பத் ஸம்ப⁴வோ⁵ஸ்தி |

தே உதா³ரா யே ப்ராப்தஸஹகாரிஸந்நித⁴ய: ஸ்வம் ஸ்வம் கார்யமபி⁴நிர்வர்தயந்தி

யதா² ஸதை³வ யோக³பரிபந்தி²நோ வ்யுத்தா²நத்³ஸாயாம் |

ஏஷாம் ப்ரத்யேகம் சதுர்விதா⁴நாமபி மூலபூ⁴தத்வேந

ஸ்தி²தா⁵ஸ்யவித்³யா⁵ந்வயித்வேந ப்ரதீயதே | ந ஹி க்வசித்³பி க்லேஸாநாம்

விபர்யயாந்வயநிரபேக்ஷாணம் ஸ்வரூபமுபலப்⁴யதே | தஸ்மாத் [பா⁰

தஸ்யாம் ச] மித்²யாஜ்ஞாநரூபாயாமவித்³யாயாம் ஸம்யக்³ஜ்ஞாநேந

நிவர்த்தியாயாம் த்³க்த⁴பீ³ஜகல்பாநாமேஷாம் ந க்வசித்³ ப்ரரோஹோ⁵ஸ்தி |

அதோ⁵வித்³யாநிமித்தத்வமவித்³யாந்வயஸ்சைதேஷாம் நிஸ்சீயதே |

அத: ஸர்வே⁵ஸ்யவித்³யாவ்யபதே³ஸபா⁴ஜ: | ஸர்வேஷாம் ச க்லேஸாநாம்

சித்தவிக்ஷேபகாரித்வாத்³யோகி³நா ப்ரத²மமேவ தது³ச்சே²தே³ யத்ந: கார்ய இதி || 4 ||

அவித்³யாலக்ஷணமாஹ —

அநித்யாஸூசிது:³கா²நாத்மஸூ நித்யஸூசிஸூகா²த்மக்²யாதிரவித்³யா || ஸாத⁴ந 5 ||

வ்ரு³த்தி: — அதஸ்மிம்ஸ்ததப்³ரதிபா⁴ஸோ⁵வித்³யேத்யவித்³யாயா:

ஸாமாந்யலக்ஷணம் | தஸ்யா ஏவ பே⁴த³ப்³ரதிபாத³நம் — அநித்யேஷூ

க⁴டாதி³ஷூ நித்யத்வாபி⁴மாநோ⁵வித்³யேத்யுச்ச்யதே | ஏவமஸூசிஷூ காயாதி³ஷூ

ஸூசித்யாபி⁴மாநோ து:³கே²ஷூ விஷயேஷூ ஸூகா²பி⁴மாநோ⁵நாத்மஸூரீ

ஆத்மாபி⁴மாந: | ஏதேநாபுண்யே புண்யப்⁴ரமோ⁵நர்தே²ஸ்ர²த்²ப்⁴ரமோ வ்யாக்²யாத: || 5 ||

அஸ்மிதாம் லக்ஷயிதுமாஹ —

த்³ரு³க்³த³ர்ஸநஸக்த்யோரேகாத்மதேவாஸ்மிதா || ஸாத⁴ந 6 ||

வ்ரு³த்தி: — த்³ரு³க்ஷக்தி: புருஷ: |

த³ர்ஸநஸக்தீ ரஜஸ்தமோப்⁴யாமநபி⁴பூ⁴த: ஸாத்விக:

பரிணாமோ⁵நத:கரணரூப: | அநயோர்போ⁴க்த்ரு³போ⁴க்³யத்வேந

ஜடா³ஜட³த்வேநாத்யந்தபி⁴ந்நரூபயோரேகதாபி⁴மாநோ⁵ஸ்மி தேத்யுச்ச்யதே |

யதா²ப்³ரக்ரு³திர்வஸ்துத: கர்த்ரு³த்வபோ⁴க்த்ரு³த்வரஹிதாபி

கர்தர்யஹமித்யபி⁴மந்யதே [பா⁰ யதா²ப்³ரக்ரு³திவதா கர்த்ரு³த்வரஹிதேநாபி

கர்தாஹமித்யபி⁴மந்யதே] ஸோ⁵யமஸ்மிதாக்²யோ விபர்யாஸ: க்லேஸ: || 6 ||

ராக³ஸ்ய லக்ஷணமாஹ —

ஸூகா²நூஸயீ ராக:³ || ஸாத⁴ந 7 ||

வ்ரு³த்தி: — ஸூக²மநூஸேத இதி ஸூகா²நூஸயீ | ஸூக²ஜ்ஞஸ்ய

ஸூகா²நூபூ⁴திபூர்வக: ஸூக²ஸாத⁴நேஷூ த்ரு³ஷ்ணரூபோ க³ர்தோ⁴ ராக³ஸம்ஜ்ஞக:

க்லேஸ: || 7 ||

த்³வேஷலக்ஷணமாஹ —

து:³கா²நூஸயீ த்³வேஷ: || ஸாத⁴ந 8 ||

வ்ரு³த்தி: — து:³க²முக்²தலக்ஷணம் | தத³பி⁴ஜ்ஞஸ்ய

தத³நூஸ்ம்ரு³திபூர்வகம் ததஸாத⁴நேஷ்வநபி⁴லஷ்தோ யோ⁵யம் நிந்தா³த்மக:

க்ரோத:⁴ ஸ த்³வேஷலக்ஷண: க்லேஸ: || 8 ||

அபி⁴நிவேஸஸ்ய லக்ஷணமாஹ —

ஸ்வரஸவாஹீ விது³ஷோ⁵பி ததா²ரூடோ⁴பி⁴நிவேஸ: || ஸாத⁴ந 9 ||

வ்ருத்தி: — பூர்வஜந்மாநுபூ³தமரணது: ³கா²நுப⁴வவாஸநாப³லாத்³ப⁴யரூப:
ஸமுபஜாயமாந: ஸரீரவிஷயாதி³பி⁴ர்மம வியோகோ³ மா
பூ⁴தி³த்யந்வஹமநுப³ந்த⁴ரூப: ஸர்வஸ்யைவா⁵⁵க்ரு³மேர்ப்³ரஹ்மபர்யந்தம்
நிமித்தமந்தரேண ப்ரவர்தமாநோ⁵பி⁴நிவேஸாக்²ய: க்லேஸ: || 9 ||

ததே³வம் வ்யுத்தா²நஸ்ய க்லேஸாத்மகத்வாதே³காக்³ரதா⁵ப்யாஸகாமேந ப்ரத²ம்ம்
க்லேஸா: பரிஹர்தவ்யா: | ந சாஜ்ஞாதாநாம் தேஷாம் பரிஹார: கர்தும் ஸக்ய
இதி தஜ்ஜ்ஞாநாய தேஷாமுத்³தே³ஸம் லக்ஷணம் க்ஷேத்ரம் விபா⁴க³ம் சாபி⁴தா⁴ய
ஸ்தூ²லஸூக்ஷமபே⁴த³பி⁴ந்நாநாம் தேஷாம் ப்ரஹா²னோபாயவிபா⁴க³மாஹ —

தே ப்ரதிப்ரஸவஹேயா: ஸூக்ஷமா: || ஸாத⁴ந 10 ||

வ்ருத்தி: — தே ஸூக்ஷமா: க்லேஸா: யே வாஸநா²ரூபே²ணவ
ஸ்தி²தா: ஸ்வவ்ரு³த்திரூபம் பரிணமம் நாரப⁴ந்தே | தே ப்ரதிப்ரஸவந
ப்ரதிலோமபரிணமேந ஹேயாஸ்த்யக்தவ்யா: | ஸ்வகாரணே⁵ஸ்மிதாயாம் க்ரு³தார்த²ம்
ஸவாஸநம் சித்தம் யதா³ப்ரவிஷ்டம் ப⁴வதி ததா³ குதஸ்தேஷாம் நிர்மூலாநாம்
ஸம்ப⁴வ: || 10 ||

ஸ்தூ²லாநாம் ஹாநோபாயமாஹ —

த்யாநஹேயாஸ்தத்³வ்ரு³த்தய: || ஸாத⁴ந 11 ||

வ்ருத்தி: — தேஷாம் க்லேஸாநாமாரப்³த⁴கார்யாணம் யா: ஸூக²து: ³க²மோஹா²த்மிகா
வ்ரு³த்தயஸ்தா த்யாநஹேயா: | த்யாநேநைவ சித்தைகாக்³ரதாலக்ஷணேந
ஹாதவ்யா இத்யர்த: ² | சித்தபரிகர்மாப்யாஸமாத்ரேணைவ ஸ்தூ²லத்வாத்
தாஸாம் நிவ்ரு³த்தி³ர்ப⁴வதி | யதா² வஸ்த்ராதெள³ ஸ்தூ²லோ மல:
ப்ரக்ஷாலநமாத்ரேணைவ நிவர்ததே | யஸ்த்ர ஸூக்ஷமாம்ஸ: ஸ
தைஸ்தைரூபாயைருத்தாபநப்⁴ரு³திபி⁴ரேவ நிவர்தயிதும் ஸக்யதே || 11 ||

ஏவம் க்லேஸாநாம் தத்த்வமபி⁴தா⁴ய கர்மாஸயஸ்ய தத³பி⁴தா⁴துமாஹ —

க்லேஸமூல: கர்மாஸயோ த்³ரு³ஷ்டாத்³ரு³ஷ்டஜந்மவேத³நீய: || ஸாத⁴ந 12 ||

வ்ருத்தி: — கர்மாஸய இத்யநேந ஸ்வரூபம் தஸ்யாபி⁴ஹிதம் |
அதோ வாஸநா²ரூபாண்யேவ கர்மாணி | க்லேஸமூல இத்யநேந
காரணமபி⁴ஹிதம் யத: கர்மணம் ஸூபா⁴ஸூபா⁴நாம் க்லேஸா ஏவ
நிமித்தம் | த்³ரு³ஷ்டாத்³ரு³ஷ்டஜந்மவேத³நீய இத்யநேந ப²லமுக்தம் |

அஸ்மிந்நேவ ஜந்மநி அநுப⁴வநீயோ த்³ரு³ஷ்டஜந்மவேத³நீய: |
 ஜந்மாந்தராநுப⁴வநீயோ⁵த்³ரு³ஷ்டஜந்மவேத³நீய: |
 ததா²ஹி — காநிசித் புண்யாநி தே³வதாராத⁴நாதீ³நி தீவ்ரஸம்வேகே³ந
 க்ரு³தாநி இஹைவ ஜந்மநி ஜாத்யாயுர்போ⁴க³லக்ஷணம் ப²லம் ப்ரயச்ச²ந்தி
 யதா² நந்தீ³ஸ்வரஸ்ய ப⁴க³வந்மஹேஸ்வராராத⁴நப³லாதி³ஹைவ ஜந்மநி
 ஜாத்யாத³யோ விஸிஷ்டா: ப்ராது³ர்பூ⁴தா: | ஏவமந்வேஷாம் விஸ்வாமித்ராதீ³நாம்
 தப:ப்ரபா⁴வாஜ்ஜாத்யாயுஷீ | கேஷாஞ்சிஜ்ஜாதி³ரேவ யதா² தீவ்ரஸம்வேகே³ந
 து³ஷ்டகர்மக்ரு³தாம் நஹுஷாதீ³நாம் ஜாத்யந்தராதி³பரிணம: | உர்வஸ்யாஸ்ச
 கார்திகேயவநே லதாருபதயா | ஏவம் வ்யஸ்தஸமஸ்தத்வேந யதா²யோக³யம்
 யோஜ்யமிதி || 12 ||

இதா³நீம் கர்மாஸ்யஸ்ய ஸ்வபே⁴த³பி⁴ந்நம் ப²லமாஹ —

ஸதி மூலே தத்³விபாகோ ஜாத்யாயுர்போ⁴கா: ³ || ஸாத⁴ந 13 ||

வ்ரு³த்தி: — மூலமுக்தலக்ஷண: க்லேஸா: | தேஷ்வநபி⁴பூ⁴தேஷு ஸத்ஸு
 கர்மணம் குஸலாகுஸலரூபாணம் விபாக: ப²லம் ஜாத்யாயுர்போ⁴கா³ ப⁴வந்தி |
 ஜாதீர்மநுஷ்யாதி: ³ | ஆயுஸ்சிரகாலமேகஸாரீரஸம்ப³ந்த: ⁴ | போ⁴கா³
 விஷயா இந்தீ³ரியாணி ஸுக²ஸம்வித்³து: ³க²ஸம்விச்ச ஸுக²து: ³கா²தீ³நி
 கர்மகரணபா⁴வபோ³த⁴நவ்யுத்தயா போ⁴க³ஸப்³த³ஸ்ய | இத³மத்ர
 தாத்ப்யம் — சித்தபூ⁴மாவநாதி³காலஸஞ்சிதா: கர்மவாஸநா
 யதா² யதா² பாகமுபயாந்தி ததா² ததா² கு³ணப்ரதா⁴நபா⁴வேந ஸ்தி²தா
 ஜாத்யாயுர்போ⁴க³லக்ஷணம் ஸ்வகார்யமாரப⁴ந்தே || 13 ||

உக்தாநாம் கர்மப²லத்வேந ஜாத்யாதீ³நாம் ஸ்வகாரணகர்மாநுஸாரிணம்
 கார்யகர்த்ரு³த்வமாஹ —

தே ஹ்லாத³பரிதாப²லா: புண்யபுண்யஹேதுத்வாத் || ஸாத⁴ந 14 ||

வ்ரு³த்தி: — ஹ்லாத: ³ ஸுக²ம்ம் பரிதாபோ து: ³க²ம் தெள ப²லம் யேஷாம் தே
 ததோ²க்தா: | புண்யம் குஸலம் கர்ம தத்³விபரீதமபுண்யம் தே கர்மணீ காரணம்
 யேஷாம் தேஷாம் பா⁴வஸ்தஸ்மாத் | ஏதது³க்தம் ப⁴வதி — புண்யகர்மாரப்³தா⁴
 ஜாத்யாயுர்போ⁴கா³ ஹ்லாத³ப²லா: | அபுண்யகர்மாரப்³தா⁴ஸ்து பரிதாப²லா: | ஏதச்ச
 ப்ராணிமாத்ராபேக்ஷயா த்³வைவித்⁴யம் || 14 ||

யோகி³நஸ்தத்ஸர்வம் து: ³க²மித்யாஹ —

பரிணமதாபஸம்ஸ்காரது:³கை²ர் கு³ணவ்ருத்திவிரோதா⁴ச்ச து:³க²மேவ ஸர்வம்
விவேகிந: ॥ ஸாத⁴ந 15 ॥

வ்ருத்தி: — விவேகிந: பரிஜ்ஞாதக்லேஸாதி³விவேகஸ்ய

த்³ரு³ஸ்யமாத்ரம் ஸகலமேவ போ⁴க³ஸாத⁴நம் ஸவிஷம்

ஸ்வாத³வந்நமிவ து:³க²மேவ ப்ரதிகூலவேத³நீயமேவேத்யர்²:² ॥

யஸ்மாத³த்யந்தாபி⁴ஜாதோ யோகீ³ து:³க²லேஸேநாப்யுத்³விஜதே ॥ யதா² —

அக்ஷிபாத்ரமூர்ணாதந்துஸ்பர்ஸமாத்ரேணவ மஹதீம் பீடா³மநுப⁴வதி

நேதரத³ங்க³ம் ததா² விவேகீ ஸ்வல்பது:³கா²நுப³ந்தே⁴நாப்யுத்³விஜதே ॥

கத²மித்யாஹ — பரிணமதாபஸம்ஸ்காரது:³கை:² ॥

விஷயாணமுபபு⁴ஜ்யமாநாநாம் யதா²யத²ம்

க³ர்தா⁴பி⁴வ்ருத்³தே⁴ஸ்தத³ப்ராப்திக்ரு³தஸ்ய ஸுக²து:³க²ஸ்யாபரிஹார்யதயா

து:³கா²ந்தரஸாத⁴நத்வாந்நாஸ்த்யேவ ஸுக²ரூபதேதி பரிணமது:³க²த்வம் ॥

உபக்³ரு³ஹ்யமாணேஷு ஸுக²ஸாத⁴நேஷு தத்ப்ரதிபந்தி²நம் ப்ரதி த³வேஷஸ்ய

ஸர்வதை³வாவஸ்தி²தத்வாத் ஸுகா²நுப⁴வகாலே⁵பி தாபது:³க²ம் து³ஷ்பரிஹரமிதி

தாபது:³க²தா ॥

ஸம்ஸ்காரது:³க²ம் து ஸ்வாபி⁴மதாநபி⁴மதவிஷயஸந்நிதா⁴நே

ஸுக²ஸம்வித்³து:³க²ஸம்விச்சோபஜாயமாநா ததா²வித⁴மேவ ஸ்வக்ஷேத்ரே

ஸம்ஸ்காரமாரப⁴தே ॥ ஸம்ஸ்காராச்ச புநஸ்ததா²வித⁴ஸம்வித்³நுப⁴வ

இத்யபரிமிதஸம்ஸ்காரோத்பத்தித்³வாரேண ஸர்வஸ்யைவ து:³கா²நுவேதா⁴த்³து:³க²த்வம்

॥

ஏவமுத்தம் ப⁴வதி — க்லேஸகர்மாஸயவிபாகஸம்ஸ்காராநுச்சே²தா³த்

ஸர்வஸ்யைவ து:³க²த்வம் ॥

கு³ணவ்ருத்திவிரோதா⁴ச்சேதி ॥ கு³ணநாம் ஸத்வரஜஸ்தமஸாம் யா வ்ருத்த்ய:

ஸுக²து:³க²மோஹரூபா: பரஸ்பரமபி⁴பா⁴வ்யாபி⁴பா⁴வகத்வேந விருத்³தா⁴ ஜாயந்தே ॥

தாஸாம் ஸர்வத்ரைவ து:³கா²நுவேதா⁴த்³ து:³க²த்வம் ॥

ஏதது³க்தம் ப⁴வதி — ஐகாந்திகீமாத்யந்திகீம் ச து:³க²நிவ்ருத்திமிச்ச²தோ

விவேகிந உக்தரூபகாரணசதுஷ்டயா: ஸர்வே விஷயா து:³க²ரூபதயா

ப்ரதிபா⁴ந்தி ॥ தஸ்மாச்ச ஸர்வகர்மவிபாகோ து:³க²ரூப ஏவேத்யுத்தம் ப⁴வதி ॥ 15 ॥

ததே³வமுத்தஸ்ய க்லேஸகர்மாஸயவிபாகராஸேரவித்³யாப்ரப⁴வத்வாத³வித்³யாயாஸ்ச

மித்³யாஜ்ஞாநரூபதயா ஸம்யக்³ஜ்ஞாநோச்சே²த்³யத்வாத் ஸம்யக்³ஜ்ஞாநஸ்ய ச

ஸஸாத⁴நஹேயோபாதே³யாவதா⁴ரணரூபத்வாத் தத³பி⁴தா⁴நமாஹ —

ஹேயம் து:³க²மநாக³தம் || ஸாத⁴ந 16 ||

வ்ரு³த்தி: — பூ⁴தஸ்யாதிக்ராந்தத்வாத³நுபூ⁴யமாநஸ்ய
த்யக்துமஸக்யத்வாத³நாக³தமேவ ஸம்ஸாரது:³க²ம் ஹாதவ்யமித்யுக்தம் ப⁴வதி ||
16 ||

ஹேயஹேதுமாஹ —

த³ரஷ்ட்ரு³த்³ரு³ஸ்யயோ: ஸம்யோகோ³ ஹேயஹேது: || ஸாத⁴ந 17 ||

வ்ரு³த்தி: — த³ரஷ்டா சித்³ரூப: புருஷ: | த³ரு³ஸ்யம் ப³த³தி⁴ஸுத்த்வம் |
தயோரவிவேகக்²யாதிபூர்வகோ யோ⁵ஸௌ ஸம்யோகோ³ போ⁴க்த்ரு³போ⁴க்யத்வேந
ஸந்நிதா⁴நம் ஸ ஹேயஸ்ய து:³க²ஸ்ய கு³ணபரிணாமரூபஸ்ய ஸம்ஸாரஸ்ய ஹேது:
காரணம் | தந்நிவ்ரு³த்யா ஸம்ஸாரநிவ்ரு³த்திர்⁴ப⁴வதீத்யர்த:² || 17 ||

த³ரஷ்ட்ரு³த்³ரு³ஸ்யயோ: ஸம்யோக³ இத்யுக்தம் | தத்ர த³ரு³ஸ்யஸ்ய ஸ்வரூபம்
கார்யம்

ப்ரயோஜநம் சாஹ —

ப்ரகாஸக்ரியாஸ்தி²திஸீலம் பூ⁴தேந்த³ரியாத்மகம் போ⁴கா³பவர்கா³ர்த²ம் த³ரு³ஸ்யம் ||
ஸாத⁴ந 18 ||

வ்ரு³த்தி: — ப்ரகாஸ: ஸத்த்வஸ்ய த⁴ர்ம: | க்ரியா ப்ரவ்ரு³த்திரூபா
ரஜஸ: | ஸ்தி²திர்³நியமரூபா தமஸ: | தா: ப்ரகாஸக்ரியாஸ்தி²தய: ஸீலம்
ஸ்வாபா⁴விகம் ரூபம் யஸ்ய தத்ததா²வித⁴மிதி ஸ்வரூபமஸ்ய நிர்³தி³ஷ்டம் |
பூ⁴தேந்த³ரியாத்மகமிதி | பூ⁴தாநி ஸ்தூ²லஸூக்ஷ்மபே⁴தே³ந
த³விவிதா⁴நி ப்ரு³தி²வ்யாதீ³நி க³ந்த⁴தந்மாத்ரா³நி ச | இந்³ரியாணி
ப³த³தீ⁴ந்த³ரியகர்³மேந்த³ரியாந்த:கரணபே⁴தே³ந த்ரிவிதா⁴நி |
உப⁴யமேதத்³க்³ராஹ்யக்³ரஹணரூபாத்மா ஸ்வரூபாபி⁴ந்ந: பரிணமோ யஸ்ய
தத்ததா²வித⁴மித்யநேநாஸ்ய கார்யமுக்தம் | போ⁴க³: கதி²தலக்ஷண: | அபவர்கோ³
விவேகக்²யாதிபூர்விகா ஸம்ஸாரநிவ்ரு³த்தி: | தெள போ⁴கா³பவர்க³வர்த:²ப்ரயோஜநம்
யஸ்ய தத்ததா²வித⁴ம் த³ரு³ஸ்யமித்யர்த:² || 18 ||

தஸ்ய த³ரு³ஸ்யஸ்ய நாநாவஸ்தா²ரூபபரிணமாத்மகஸ்ய ஹேயத்வேந ஜ்ஞாதவ்யத்வாத்
தத³வஸ்தா:² கத²யிதுமாஹ —

விஸேஷாவிஸேஷலிங்க³மாத்ராலிங்கா³நி கு³ணபர்வாணி || ஸாத⁴ந 19 ||

வ்ரு³த்தி: — கு³ணநாம் பர்வாண்யவஸ்தா²விஸேஷாஸ்சத்வாரோ ஜ்ஞாதவ்யா

இத்யுபதி³ஷ்டம் ப⁴வதி | தத்ர விஸேஷா மஹாபூ⁴தேந்த³ரியாணி |
 அவிஸேஷாஸ்தந்மாத்தராந்த:கரணாநி | விங்க³மாத்தரம் ப³த³தி:4 |
 அவிங்க³மவ்யக்தமித்யுக்த்தம் | ஸர்வத்ர த்ரிகு³ணரூபஸ்யாவ்யக்தஸ்யாந்வயித்வேந
 ப்ரத்யபி⁴ஜ்ஞாநாத³வஸ்யம் ஜ்ஞாதவ்யத்வேந யோக³காலே சத்வாரி பர்வாணி
 நிர்தி³ஷ்டாநி || 19 ||

ஏவம் ஹேயத்வேந த்³ரு³ஸ்யஸ்ய ப்ரத²மம் ஜ்ஞாதவ்யத்வாத் தத³வஸ்தா²ஸஹிதம்
 வ்யாக²யாயோபாதே³யம் த்³ரஷ்டாரம் வ்யாக²யாதுமாஹ —

த்³ரஷ்டா த்³ரு³ஸிமாத்தர: ஸாத்தோ⁴ஸி ப்ரத்யயாநுபஸ்ய: || ஸாத⁴ந 20 ||

வ்ரு³த்தி: — த்³ரஷ்டா புருஷோ த்³ரு³ஸிமாத்தர்ஸ்சேதநாமாத்தரம் |
 மாத்தரக்³ரஹணம் த⁴ர்மத⁴ர்மிநிராஸார்த²ம் | கேசித்த³தி⁴ சேதநாமாத்மநோ
 த⁴ர்மமிச்ச²ந்தி | ஸ ஸாத்தோ⁴ஸி பரிணமித்வாத்³யபா⁴வேந ஸ்வப்ரதிஷ்டோ²ஸி
 ப்ரத்யயாநுபஸ்ய: | ப்ரத்யயா விஷயோபரக்தாநி விஜ்ஞாநாநி தாநி அநு
 அவ்யவதா⁴நேந ப்ரதிஸங்க்ரமாத்³யபா⁴வேந பஸ்யதி | ஏதது³க்தம் ப⁴வதி
 — ஜாதவிஷயோபராக³யாமேவ ப³த³தௌ⁴ ஸந்நிதி⁴மாத்ரேணவ புருஷஸ்ய
 த்³ரஷ்டுத்வமிதி || 20 ||

ஸ ஏவ போ⁴க்தேத்யாஹ —

தத³ர்த² ஏவ த்³ரு³ஸ்யஸ்யாத்மா || ஸாத⁴ந 21 || [தத³ர்த:2 ஏவ]

வ்ரு³த்தி: — த்³ரு³ஸ்யஸ்ய ப்ராகு³க்தலக்ஷணஸ்ய ய ஆத்மா யத்
 ஸ்வரூபம் தத³ர்த² ஏவ | தஸ்ய புருஷார்த²போ⁴க்த்ரு³த்வஸம்பாத³நம் நாம்
 ஸ்வார்த²பரிஹாரேண ப்ரோயோஜநம் | ந ஹி ப்ரதா⁴நம் ப்ரவர்தமாநாமாத்மந:
 கிஞ்சித் ப்ரயோஜநமபேக்ஷய ப்ரவர்ததே கிந்து புருஷஸ்ய போ⁴க்த்ரு³த்வம்
 ஸம்பாத³யிதுமிதி || 21 ||

யத்³யேவம் புருஷஸ்ய போ⁴க³ஸம்பாத³நமேவ ப்ரோயோஜநம் ததா³ஸம்பாதி³தே
 தஸ்மிம்ஸ்தந்நிஷ்ப்ரயோஜநம் விரதவ்யாபாரம் ஸ்யாத் | தஸ்மிம்ஸ்ச பரிணமஸூந்யே
 ஸாத்த³த⁴த்வாத் ஸர்வே த்³ரஷ்டாரோ பிந்த⁴ரஹிதா: ஸ்யு: | ததஸ்ச ஸம்ஸாரோச்சே²த³
 இத்யாஸங்க்யாஹ —

க்ரு³தார்த²ம் ப்ரதி நஷ்டமப்யந்ஷ்டம் தத³ந்யஸாதா⁴ரணத்வாத் || ஸாத⁴ந 22 ||

வ்ரு³த்தி: — யத்³யபி விவேகக்²யாதிபர்யந்தாத்³போ⁴க³ஸம்பாத³நாத்
 கமபி க்ரு³தார்த²ம் புருஷம் ப்ரதி தந்நஷ்டம் விரதவ்யாபாரம் ததா²பி

ஸர்வபுருஷஸாதாரணத்வாத்ந்யாந் ப்ரத்யநஷ்டவ்யாபாரமவதிஷ்ட²தே | அத:
ப்ரதா⁴நஸ்ய ஸகலபோ⁴க்த்ரு³ஸாதாரணத்வாந்ந கதா³சித³பி விநாஸ: | ஏகஸ்ய
முக்தௌ வா ந ஸர்வமுக்திப்ரஸங்க³ இத்யுக்தம் ப⁴வதி || 22 ||

த்³ரு³ஸ்யத்³ரஷ்டாரௌ வ்யாக்²யாய ஸம்யோக³ம் வ்யாக்²யாதுமாஹ —

ஸ்வஸ்வாமிஸுத்தயோ: ஸ்வரூபோபலப்³தி⁴ஹேது: ஸம்யோக: ³ || ஸாத⁴ந 23 ||

வ்ரு³த்தி: — கார்யத்³வாரேணஸ்ய லக்ஷணம் கரோதி | ஸ்வஸுக்தி³த்³ரு³ஸ்யஸ்ய

ஸ்வபா⁴வ: | ஸ்வாமிஸுத்தி³ரஷ்டு: ஸ்வரூபம் | தயோர்த்³வயோரபி

ஸம்வேத்³யஸம்வேத்³கத்வேந வ்யவஸ்தி²தயோர்யா ஸ்வரூபோபலப்³தி⁴ஸ்தஸ்யா:

காரணம்

ய: ஸ ஸம்யோக: ³ | ஸ ச ஸஹஜோ போ⁴க்³யபோ⁴க்த்ரு³பா⁴வஸ்வரூபாந்நய:

[பா⁰ ஸ ச ஸஹஜபோ⁴க்³யபோ⁴க்த்ரு³பா⁴வஸ்வரூபாந்நாந்ய:] | ந ஹி

தயோர்நித்யயோர்வ்யாபகயோ: ஸ்வரூபாத்³நிரித்த: கஸ்சித் ஸம்யோக: ³ | யதே³வ

போ⁴க்³யஸ்ய போ⁴க்³யத்வம் போ⁴க்துஸ்ச போ⁴க்த்ரு³த்வமநாதி³ஸித்³த⁴ம் ஸ ஏவ

ஸம்யோக: ³ || 23 ||

தஸ்யாபி காரணமாஹ —

தஸ்ய ஹேதுரவித்³யா || ஸாத⁴ந 24 ||

வ்ரு³த்தி: — யா பூர்வம் விபர்யாஸாத்மிகா மோஹரூபா⁵வித்³யா வ்யாக்²யாதா

(214-5) ஸா தஸ்யாவிவேகக்²யாதிரூபஸ்ய ஸம்யோக³ஸ்ய காரணம் || 24 ||

ஹேயம் ஹாநிக்ரியாகர்மோச்யதே | கிம் புநஸ்தத்³தா⁴நமித்யாஹ —

தத்³பா⁴வே ஸம்யோகா³பா⁴வோ ஹாநம் தத்³த்³ரு³ஸே: கைவல்யம் || ஸாத⁴ந 25 ||

வ்ரு³த்தி: — தஸ்யா அவித்³யாயா: ஸ்வரூபவிருத்³தே⁴ந

ஸம்யக்³ஜ்ஞாநேநோந்முலிதாயா யோ⁵யமபா⁴வஸ்தஸ்மிந் ஸதி தத்கார்யஸ்ய

ஸம்யோக³ஸ்யாப்யபா⁴வஸ்தத்³தா⁴நமித்யுச்யதே | அயமர்த: ² —

நைதஸ்யா⁵மூர்தவஸ்துநோ விபா⁴கோ³ யுஜ்யதே [பா⁰ நைதஸ்ய மூர்தத்³ரவ்யவத்

பரித்யாகோ³ யுஜ்யதே] கிந்து ஜாதாயாம் விவேகக்²யாதவவிவேகநிமித்த: ஸம்யோக: ³

ஸ்வயமேவ நிவர்தத இதி தஸ்ய ஹாநம் | யதே³வ ச ஸம்யோக³ஸ்ய ஹாநம் ததே³வ

நித்யம் கேவலஸ்யாபி புருஷஸ்ய கைவல்யம் வ்யபதி³ஸ்யதே || 25 ||

ததே³வம் த்³ரு³ஸ்யஸம்யோக³ஸ்ய ஸ்வரூபம் காரணம் கார்யம் சாபி⁴ஹிதம் | அத²

ஹாநோபாயகத்²நத்³வாரேண உபாதே³யகாரணமாஹ —

விவேகக்²யாதிரவிபல்லவா ஹானோபாய: || ஸாத⁴ந 26 ||

வ்ருத்தி: — அந்யே கு³ண அந்ய: புருஷ இத்யேவம்வித⁴ஸ்ய விவேகஸ்ய யா
 க்²யாதி: ப்ரக்²யா ஸா⁵ஸ்ய ஹாநஸ்ய த்³ரு³ஸ்யது: ³க²ப்ரித்யாக³ஸ்யோபாய:
 காரணம் | கீத்³ரு³ஸீ | அவிபல்லவா ந வித்³யதே விபல்லவா
 விச்சே²தோ³ந்தரா⁵ந்தரா⁵ப்யுத்தா²ந்ருபோ யஸ்யா: ஸா அவிபல்லவா |
 இத³மத்ர தாத்பர்யம் — ப்ரதிபக்ஷபா⁴வநாப³லாத³வித்³யாப்ரலயே
 விநிவ்ருத்தகர்த்ரு³த்வபோ⁴க்த்ரு³த்வாபி⁴மாநாயா ரஜஸ்தமோமலாநபி⁴பூ⁴தாயா
 பு³த்³தே⁴ரந்தர்மு²கா² யா சிச்சா²யாஸங்க்ராந்தி: ஸா விவேகக்²யாதிருச்சயதே |
 தஸ்யாம் ச ஸந்ததத்வேந ப்ரவ்ருத்தாயாம் ஸத்யாம்
 த்³ரு³ஸ்யஸ்யாதி⁴காரநிவ்ருத்தே³ர்ப⁴வத்யேவ கைவல்யம் || 26 ||

உத்³பந்நவிவேகக்²யாதே: புருஷஸ்ய யாத்³ரு³ஸீ ப்ரஜ்ஞா ப⁴வதி தாம் கத²யந்
 விவேகக்²யாதேரேவ ஸ்வரூபமாஹ —

தஸ்ய ஸப்ததா⁴ ப்ராந்தபூ⁴மௌ ப்ரஜ்ஞா || ஸாத⁴ந 27 ||

[தஸ்ய ஸப்ததா⁴ ப்ராந்தபூ⁴மி: ப்ரஜ்ஞா இதி வா ப³ஹுஸம்மத: ஸூத்ரபாட: ² |]

வ்ருத்தி: — தஸ்யோத்³பந்நவிவேகஜ்ஞாநஸ்ய ஜ்ஞாதவ்யவிவேகரூபா ப்ரஜ்ஞா
 ப்ராந்தபூ⁴மௌ ஸகலஸாலம்³நஸமாதி⁴பர்யந்தே ஸப்தப்ரகாரா ப⁴வந்தீத்யர்த: ²
 |

தத்ர கார்யவிமுகத்திருபா சதுஷ்ப்ரகாரா — 1 | ஜ்ஞாதம் மயா
 ஜ்ஞேயம் | ஜ்ஞாதவ்யம் ந கிருச்சித்³ஸ்தி | 2 | க்ஷீண மே க்லேஸா: | ந
 கிருச்சித்³க்ஷேதவ்யமஸ்தி | 3 | அதி⁴க³தம் மயா ஜ்ஞாநம் | 4 | ப்ராப்தா மயா
 விவேகக்²யாதிரிதி | ப்ரத்யயாந்தரபரிஹாரேண தஸ்யாமவஸ்தா²யாமீத்³ரு³ஸ்யேவ
 ப்ரஜ்ஞா ஜாயதே | ஈத்³ரு³ஸீ ப்ரஜ்ஞா கார்யவிஷயம் நிர்மலம் ஜ்ஞாநம்
 கார்யவிமுகத்திரித்யுச்சயதே |

சித்தவிமுகத்திஸ்த்ரிதா⁴ — 5 | சரிதார்தா² மே பு³த்³தி: ⁴ | கு³ண
 ஹ்ரு³தாதி⁴காரா கி³ரிஸிக²ரநிபதிதா இவ க்³ராவாணே ந புந:
 ஸ்தி²திம் யாஸ்யந்தி | 6 | ஸ்வகாரணே ப்ரவிலயாபி⁴மு²கா²நாம் கு³ணநாம்
 மோஹாபி⁴தா⁴ந்ரு³லகாரணபா⁴வாந்நிஷ்ப்ரயோஜநத்வாச்சாமீஷாம் குத:
 ப்ரரோஹோ ப⁴வேத் | 7 | ஸ்வஸ்தீ²பூ⁴தஸ்ச [பா⁰ ஸாத்மீ²பூ⁴தஸ்ச]
 மே ஸமாதி⁴ஸ்தஸ்திந் ஸதி ஸ்வரூபப்ரதிஷ்டோ²ஹ்மிதி | ஈத்³ரு³ஸீ த்ரிப்ரகாரா

சித்தவிழுக்கதி: | ததே³வமீத்³ரு³ஸ்யாம் ஸப்தவித⁴பூ⁴மிப்ரஜ்ஞாயாமுபஜாதாயாம்
புருஷ: கேவல இத்யுச்சயதே || 27 ||

விவேகக்²யாதி: ஸம்யோகா³பா⁴வஹேதுரித்யுக்க்தம் | தஸ்யாஸ்து உத்பத்தௌ கிம்
நிமித்தமித்யாஹ —

யோகா³ங்கா³நுஷ்டா²நாத³ஸூத்³தி⁴க்ஷயே ஜ்ஞாநத்³ப்திராவிவேகக்²யாதே: || ஸாத⁴ந
28 ||

வ்ரு³த்தி: — யோகா³ங்கா³நி வக்ஷயமாணநி |

தேஷாமநுஷ்டா²நாஜ்ஜ்ஞாநபூர்வகாப்யாஸாதா³விவேகக்²யாதேரஸூத்³தி⁴க்ஷயே

சித்தஸத்த்வஸ்ய ப்ரகாஸாவரணரூபக்லேஸாத்மகாஸூத்³தி⁴க்ஷயே யா

ஜ்ஞாநத்³ப்திஸ்தாரதம்யேந ஸாதத்த்விக: பரிணாமோ விவேகக்²யாதிப்யந்தஸ்தஸ்யா:

க்²யாதேர்ஹேதுரித்யர்த: || 28 ||

யோகா³ங்கா³நாமநுஷ்டா²நாத³ஸூத்³தி⁴க்ஷய இத்யுக்க்தம் | காநி புநஸ்தாநி

யோகா³ங்கா³நீதி தேஷாமுத்³தே³ஸமாஹ —

யமநியமாஸநப்ராணயாமப்ரத்யாஹாரதா⁴ரணத்⁴யாநஸமாத⁴யோ⁵ஷ்டாவங்கா³நி ||
ஸாத⁴ந 29 ||

வ்ரு³த்தி: — இஹ காநிசித் ஸமாதே:⁴ ஸாக்ஷாதூ³பகாரகாணி யதா² தா⁴ரணத்³நி

காநிசித் ப்ரதிபக்ஷபூ⁴தஹிம்ஸாதி³விதர்கோந்மூலநத்³வாரேண ஸமாதி⁴முபகுர்வந்தி

யதா² யமாத³ய: | தத்ராஸநாத³நாமுத்தரோதரமுபகாரகத்வம் | தத்³யதா² —

ஸத்யாஸநஜயே ப்ராணயாமஸ்தை²ர்யம் | ஏவமுத்தரத்ராபி யோஜ்யம் || 29 ||

க்ரமேணஷாம் ஸ்வரூபமாஹ —

அஹிம்ஸாஸத்யாஸ்தேயப்³ரஹ்மசர்யாபரிக்³ரஹா யமா: || ஸாத⁴ந 30 ||

வ்ரு³த்தி: — தத்ர ப்ராணவியோக³ப்ரயோஜநவ்யாபாரோ ஹிம்ஸா | ஸா ச

ஸர்வாநர்த²ஹேது: | தத³பா⁴வோ⁵ஹிம்ஸா | ஹிம்ஸாயா: ஸர்வப்ரகாரேணவ

பரிஹார்யத்வாத் ப்ரத²மம் தத³பா⁴வரூபாயா அஹிம்ஸாயா நிர்தே³ஸ: | ஸத்யம்

வாங்மநஸோர்யதா²ர்தத்வம் | ஸ்தேயம் பரஸ்வாபஹரணம் தத³பா⁴வோ⁵ஸ்தேயம் |

ப்³ரஹ்மசர்யமுபஸ்த²ஸம்யம: | அபரிக்³ரஹோ போ⁴க³ஸாத⁴நாநாமநங்கீ³கார: |

த ஏதே⁵ஹிம்ஸாத³ய: பஞ்ச யமஸப்³த³வாச்சயா யோகா³ங்க³த்வேந நிர்³தி³ஷ்டா: || 30 ||

ஏஷாம் விஸேஷமாஹ —

ஜாதிதே³ஸகாலஸமயாநவச்சி²ந்நா: ஸார்வபௌ⁴மா மஹாவ்ரதம் || ஸாத⁴ந 31 ||

வ்ருத்தி: — ஜாதிர்ப்³ராஹ்மணத்வாதி:³ | தே³ஸஸ்தீர்தா²தி:³ |

காலஸ்சதுர்த³ஸ்யாதி:³ | ஸமயோ ப்³ராஹ்மணப்ரயோஜநாதி:³ |

ஏதைஸ்சதுர்பி⁴ரநவச்சி²ந்நா: பூர்வோக்தா அஹிம்ஸாத³யோ யமா: ஸர்வாஸு

க்ஷிப்தாதி³ஷு சித்தபூ⁴மிஷு ப⁴வா மஹாவ்ரதமியுச்சயதே | தத³யதா² —

ப்³ராஹ்மணம் ந ஹநிஷ்யாமி தீர்தே² ந கஞ்சந ஹநிஷ்யாமி சதுர்த³ஸ்யாம் ந

ஹநிஷ்யாமி தே³வப்³ராஹ்மணப்ரயோஜநவ்யதிரேகேண கமபி ந ஹநிஷ்யாமீதி | ஏவம்

சதுர்விதா⁴வச்சே²த³வ்யதிரேகேண கிஞ்சித் கதா³சித் கஸ்மிம்ஸ்சித்³ர்தே² ந

ஹநிஷ்யாமீத்யநவச்சி²ந்நா: | ஏவம் ஸத்யாதி³ஷு யதா²யோக³ம் யோஜ்யம் |

இத்த²மநியதீக்ரு²தா: ஸாமாந்யேநைவ ப்ரவ்ரு²த்தா மஹாவ்ரதமியுச்சயதே ந புந:

பரகீயபரிச்சி²ந்நாவதா⁴ரணம் [பா0 ந புந: பரிச்சி²ந்நாவதா⁴ரணம் || 31 ||

நியமாநாஹ —

ஸௌசஸந்தோஷதப:ஸ்வாத⁴யாயேஸ்வரப்ரணிதா⁴நாநி நியமா: || ஸாத⁴ந 32 ||

வ்ருத்தி: — ஸௌசம் த்³விவித⁴ம் — பா³ஹ்யமாப்யந்தரம்

ச | பா³ஹ்யம் ம்ரு²ஜ்ஜலாதி³பி:⁴ காயாதி³ப்ரக்ஷாலநம் | ஆப்யந்தரம்

மைதர்யாதி³பி⁴ஸ்சித்தமலாநாம் ப்ரக்ஷாலநம் | ஸந்தோஷஸ்துஷ்டி: |

ஸேஷா: ப்ராகே³வ (2 | 1) க்ரு²தவ்யாக²யாநா: | ஏதே ஸௌசாத³யோ

நியமஸப்³த³வாச்யா: || 32 ||

கத²மேஷாம் யோகா³ங்க³த்வமித்யாஹ —

விதர்கபா³த⁴நே ப்ரதிபக்ஷபா⁴வநம் || ஸாத⁴ந 33 ||

வ்ருத்தி: — விதர்க்யந்தே இதி விதர்கா யோக³பரிபந்தி²நோ ஹிம்ஸாத³ய: |

தேஷாம் ப்ரதிபக்ஷபா⁴வநே ஸதி யதா³ பா³தா⁴ ப⁴வதி ததா³ யோக:³ ஸுகரோ

ப⁴வதீதி ப⁴வத்யேவ யமநியமயோர்யோகா³ங்க³த்வம் || 33 ||

இதா³நீம் விதர்காணாம் ஸ்வரூபம் பே⁴த³ப்ரகாரம் ப²லம் ச க்ரமேணாஹ —

விதர்கா ஹிம்ஸாத³ய: க்ரு²தகாரிதாநுமோதி³தா லோப⁴க்ரோத⁴மோஹபூர்வகா

ம்ரு²து³மத்யாதி⁴மாத்திரா து:³கா²ஜ்ஞாநாநந்தப²லா இதி ப்ரதிபக்ஷபா⁴வநம் || ஸாத⁴ந

34 ||

வ்ருத்தி: — ஏதே பூர்வோக்தா ஹிம்ஸாத³ய: ப்ரத²மம் த்ரிதா⁴ பி⁴த³யந்தே

க்ரு²தகாரிதாநுமோத³நபே⁴தே³ந | தத்ர ஸ்வயம் நிஷ்பாதி³தா: க்ரு²தா: | குரு

குர்விதி ப்ரயோஜகவ்யாபாரேண ஸமுத்பாதி³தா: காரிதா: | அந்யேந க்ரியமாணா:
ஸாத்³வித்யங்க்³க்ரு³தா அநுமோதி³தா: | ஏதச்ச த்ரைவித்யம் பரஸ்பரம்
வ்யாமோஹநிராகரணவதா⁴ரணயோச்யதே | அந்யதா² மந்த³மதிரேவம் மந்யேத ந
மயா ஸ்வயம் ஹிம்ஸா க்ரு³தேதி நாஸ்தி மே தோ³ஷ: | ஏதேஷாம் காரணப்ரதிபாத³நாய
லோப⁴க்ரோத⁴மோஹபூர்வகா இதி |

யத்³யபி லோப:⁴ ப்ரத²ம் நிர்³தி³ஷ்டஸ்ததா²஽பி ஸர்வக்லேஸாநாம்
மோஹஸ்யா⁵நாத்மந்யாத்மாபி⁴மாநலக்ஷணஸ்ய நிதா³நத்வாத் தஸ்மிந் ஸதி
ஸ்வபரவிபா⁴க்³பூர்வகத்வேந லோப⁴க்ரோதா⁴தீ³நாமுத்³பவாந்மூலத்வமவஸேயம் |
மோஹபூர்விகா ஸர்வா தோ³ஷஜாதிரித்யர்த:~² | லோப⁴ஸ்த்ரு³ஷ்ணா | க்ரோத:~⁴
க்ரு³த்யாக்ரு³த்யவிவேகோந்மூலக: ப்ரஜ்வலநாத்மகஸ்சித்தத⁴ர்ம: |
ப்ரத்யேகம் க்ரு³தாதி³பே⁴தே³ந த்ரிப்ரகாரா அபி ஹிம்ஸாத³யோ மோஹாதி³காரணத்வேந
த்ரிதா⁴ பி⁴த்³யந்³தே | ஏஷாமேவ புந்ரவஸ்தா²பே⁴தே³ந த்ரைவித்யமாஹ —
ம்ரு³து³மத்⁴யாதி⁴மாத்ரா: | ம்ரு³த³வோ மந்தா:~³ ந தீவ்ரா நாபி மத்⁴யா: | மத்⁴யா
நாபி மந்தா³ நாபி தீவ்ரா: | அதி⁴மாத்ராஸ்தீவ்ரா: | பாஸ்சாத்த்யா நவபே⁴தா:~³ |
இத்த²ம் த்ரைவித்யே ஸதி ஸப்தவிம்ஸதிர்ப⁴வதி | ம்ரு³த்³வாதீ³நாமபி ப்ரத்யேகம்
ம்ரு³து³மத்⁴யாதி⁴மாத்ரபே⁴தாதீ³த் த்ரைவித்யம் ஸம்ப⁴வதி | தத்³யதா²யோக³ம்
யோஜ்யம் |

தத்³யதா² — ம்ரு³து³ம்ரு³து³ர்ம்ரு³து³மத்⁴யோ ம்ரு³து³தீவ்ர இதி |
ஏஷாம் ப²லமாஹ — து:~³கா²ஜ்ஞாநாநந்தப²லா து:~³க²ம்
ப்ரதிகூலதயா⁵வபா⁴ஸமாநோ ராஜஸஸ்சித்தத⁴ர்ம: | அஜ்ஞாநம் மித்யாஜ்ஞாநம்
ஸம்ஸயவிப்ரயயரூபம் | தே து:~³கா²ஜ்ஞாநே⁵நந்தமபரிச்சி³ந்நம் ப²லம்
யேஷாம் தே ததோ²க்தா: | இத்த²ம் தேஷாம் ஸ்வரூபகாரணதி³பே⁴தே³ந ஜ்ஞாதாநாம்
ப்ரதிபக்ஷபா⁴வநயா யோகி³நா பரிஹார: கர்தவ்ய இத்யுபதி³ஷ்டம் ப⁴வதி || 34 ||

ஏஷாமப்⁴யாஸவஸாத் ப்ரகர்ஷமாக³ச்ச²தாமநுநிஷ்பாதி³ந்ய: ஸித்³த⁴யோ யதா²
ப⁴வந்தி ததா² க்ரமேண ப்ரதிபாத³யிதுமாஹ —

அஹிம்ஸாப்ரதிஷ்டா²யாம் தத்ஸந்நிதௌ⁴ வைரத்யாக:~³ || ஸாத⁴ந 35 ||

வ்ரு³த்தி: — தஸ்யா⁵ஹிம்ஸாம் பா⁴வயத: ஸந்நிதௌ⁴
ஸஹஜவிரோதி⁴நாமப்யஹிநருகலாதீ³நாம் வைரத்யாகோ³ நிர்மத்ஸரதயா⁵வஸ்தா²நம்
ப⁴வதி | ஹிம்ஸர்ஸ்வபா⁴வா அபி ஹிம்ஸாம் த்யஜந்தீ³த்யர்த:~² [பா⁰ ஹிம்ஸரா
அபி ஹிம்ஸரத்வம் பரித்யஜந்தீ³த்யர்த:~²] || 35 ||

ஸத்யாப்⁴யாஸவத: கிம் ப⁴வதீ³த்யாஹ —

ஸத்யப்ரதிஷ்டா²யாம் க்ரியாப²லாஸ்யத்வம் || ஸாத⁴ந 36 ||

வ்ருத்தி: — க்ரியமாண ஹி க்ரியா யாகா³தி³கா: ப²லம் ஸவர்கா³தி³கம்
ப்ரயச்ச²ந்தி | தஸ்ய து ஸத்யாப²யாஸவதோ யோகி³நஸ்ததா² ஸத்யம் ப்ரக்ரு³ஷ்யதே
யதா² க்ரியாயாமக்ரு³தாயாமபி யோகி³ ப²லமாப்நோதி | தத்³வசநாத்³யஸ்ய கஸ்யசித்
க்ரியாமகுர்வதோ⁵பி க்ரியாப²லம் ப⁴வதீத்யர்த:² || 36 ||

அஸ்தேயாப²யாஸவத: ப²லமாஹ —

அஸ்தேயப்ரதிஷ்டா²யாம் ஸர்வரத்நோபஸ்தா²நம் || ஸாத⁴ந 37 ||

வ்ருத்தி: — அஸ்தேயம் யதா³ப²யஸதி ததா³ஸ்ய
தத்ப்ரகர்ஷாந்நிரபி⁴லாஷஸ்யாபி ஸர்வதோ தி³வ்யாநி ரத்நாந்யுபதிஷ்ட²ந்தே || 37 ||

ப்³ரஹ்மசர்யாப²யாஸஸ்ய ப²லமாஹ —

ப்³ரஹ்மசர்யப்ரதிஷ்டா²யாம் வீர்யலாப: || ஸாத⁴ந 38 ||

வ்ருத்தி: — ய: கில ப்³ரஹ்மசர்யமப²யஸ்யதி தஸ்ய
தத்ப்ரகர்ஷாந்நிரதிஸயம் வீர்யம் ஸாமர்த்²யமாவிர்ப⁴வதி | வீர்யநிரோதே⁴
ஹி ப்³ரஹ்மசர்யஸ்ய ப்ரகர்ஷாச்ச²ரீரேந்த்³ரியமந:ஸு வீர்யம்
ப்ரகர்ஷமாக³ச்ச²தி || 38 ||

அபரிக்³ரஹஸ்ய ப²லமாஹ —

அபரிக்³ரஹஸ்தை²ர்யே ஜந்மகத²ந்தாஸம்போ³த: || ஸாத⁴ந 39 ||

வ்ருத்தி: — கத²மித்யஸ்ய பா⁴வ: கத²ந்தா | ஜந்மந: கத²ந்தா
ஜந்மகத²ந்தா | தஸ்யா: ஸம்போ³த: ஸம்யக்³ஜ்ஞாநம் ஜந்மாந்தரே கோ⁵ஹமாஸம்
கீத்³ரு³: கிங்கார்யகாரீதி ஜிஜ்ஞாஸாயாம் ஸர்வமேவ ஸம்யக்³ஜாநாதீத்யர்த: ||
ந கேவலம் போ⁴க³ஸாத⁴நபரிக்³ரஹ ஏவ பரிக்³ரஹோ யாவதா³த்மந:
ஸரீரபரிக்³ரஹோ⁵பி பரிக்³ரஹோ போ⁴க³ஸாத⁴நத்வாச்ச²ரீரஸ்ய | தஸ்மிந் ஸதி
ராகா³நுப³ந்தா⁴த்³ப³ஹிர்முகா²யாமேவ ப்ரவ்ரு³த்தௌ ந தாத்²விகஜ்ஞாநப்ராது³ர்பா⁴வ:
|

யதா³ புந: ஸரீராதி³பரிக்³ரஹைரபேக்ஷயேண மாத்⁴யஸ்த்²யமவலம்ப³தே
ததா³ மத்⁴யஸ்த்²ஸ்ய ராகா³தி³த்யாகா³த் ஸம்யக்³ஜ்ஞாநஹேதுர்ப⁴வத்யேவ
பூர்வாபரஜந்மஸம்போ³த: || 39 ||

உக்தா யமாநாம் ஸித்³த⁴ய: | அத² நியமாநாமாஹ —

ஸௌசாத்ஸ்வாங்க³ஜுகு³ப்ஸா பரைரஸம்ஸர்க³ || ஸாத⁴ந 40 ||

வ்ருத்தி: — ய: ஸௌசம் பா⁴வயதி தஸ்ய ஸ்வாங்கே³ஷ்வபி

காரணஸ்வரூபபர்யாலோசநத்³வாரேண ஜுகு³ப்ஸா க்⁴ரு³ண ஸமுபஜாயதே —

அஸூசிரயம் காயோ நாத்ராக்³ரஹ: கார்ய இதி | அமுநைவ ஹேதுநா பரைரந்யைஸ்ச

காயவத்³பி⁴ரஸம்ஸர்க³:³ ஸம்பர்காபா⁴வ: ஸம்ஸர்க³பிவீர்ஜநமித்யர்²:² |

ய: கில ஸ்வமேவ காயம் ஜுகு³ப்ஸதே தத்தத்³வத்³யத்³ர்ஸநாத் ஸ கத²ம்

பரகீயைஸ்ததா²பூ⁴தைஸ்ச காயை: ஸம்ஸர்க³மநூப⁴வதி || 40 ||

ஸௌசஸ்யைவ ப²லாந்தரமாஹ —

ஸத்த்வஸூத்³தி⁴ஸௌமநஸ்யைகாக்³ரதேந்த்³ரியஜயாத்மத்³ர்ஸநயோக்³யத்வாநி ச ||

ஸாத⁴ந 41 ||

வ்ருத்தி: — ப⁴வந்தீதி வாக்யஸேஷ: | ஸத்த்வம் ப்ரகாஸஸூகா²த்³யாத்மகம்

தஸ்ய ஸூத்³தீ⁴ ரஜஸ்தமோப்⁴யாமநபி⁴ப⁴வ: | ஸௌமநஸ்யம் கே²தா³நூப⁴வேந

மாநஸீ ப்ரீதி: | ஏகாக்³ரதா நியதவிஷயே சேதஸ: ஸ்தை²ர்யம் | இந்த்³ரியஜயோ

விஷயபராங்முகா²ணமிந்த்³ரியாணாமாத்மந்யவஸ்தா²நம் | ஆத்மத்³ர்ஸநே

விவேகக்²யாதிரூபே சித்தஸ்ய யோக்³யத்வம் ஸமர்த²த்வம் | ஸௌசாப்⁴யாஸுவத

ஏவ ஏதே ஸத்த்வஸூத்³த⁴யாத்³ய: க்ரமேண ப்ராது³ர்⁴பவந்தி | ததா²ஹி —

ஸத்த்வஸூத்³தே⁴: ஸௌமநஸ்யம் | ஸௌமநஸ்யாதே³காக்³ரதா | ஏகாக்³ரதாயா

இந்த்³ரியஜய: |

தஸ்மாதா³த்மத்³ர்ஸநயோக்³யதேதி || 41 ||

ஸந்தோஷாப்⁴யாஸஸ்ய ப²லமாஹ —

ஸந்தோஷாத்³நுத்தம: ஸுக²லாப: || ஸாத⁴ந 42 ||

வ்ருத்தி: — ஸந்தோஷப்ரகர்ஷேண யோகி³நஸ்ததா²வித⁴மாந்தரம்

ஸுக²மாவிர்⁴வதி யஸ்ய பா³ஹ்யம் விஷயஸுக²ம் ஸதாம்ஸேநாபி ந ஸமம் || 42 ||

தபஸ: ப²லமாஹ —

காயேந்த்³ரியஸித்³தி⁴ரஸூத்³தி⁴க்ஷயாத்மதபஸ: || ஸாத⁴ந 43 ||

வ்ருத்தி: — தப: ஸமப்⁴யஸ்யமாநம் சேதஸ:

க்லேஸாதி³லக்ஷணஸூத்³தி⁴க்ஷயத்³வாரேண காயேந்த்³ரியாணம்

ஸித்³தி⁴ப்ரகர்ஷமாத³தா⁴தி | அயமர்த:² —

சாந்த³ராயனாதி³நா சித்தக்லேஸகூயஸ்ததக்ஷயாதி³ந்த³ரியாதீ³நாம்
ஸலக்ஷமவ்யவஹிதவிப்ரக்ரு³ஷ்டத³ர்ஸநாதி³ஸாமர்த்²யமாவிர்ப⁴வதி காயஸ்ய
யதே²ச்ச²ம் அணுத்வமஹத்த்வாதீ³நி || 43 ||

ஸ்வாத்⁴யாயஸ்ய ப²லமாஹ —

ஸ்வாத்⁴யாயாதி³ஷ்டதே³வதாஸம்ப்ரயோக:³ || ஸாத⁴ந 44 ||

வ்ரு³த்தி: — அபி⁴ப்ரேதமந்த்ரஜபாதி³லக்ஷணே ஸ்வாத்⁴யாயே ப்ரக்ரு³ஷ்யமானே
யோகி³ந இஷ்டயா³பி⁴ப்ரேதயா தே³வதயா ஸம்ப்ரயோகோ³ ப⁴வதி | ஸா தே³வதா
ப்ரத்யக்ஷா ப⁴தீத்யர்த:² || 44 ||

ஈஸ்வரப்ரணிதா⁴நஸ்ய ப²லமாஹ —

ஸமாதி³ஸித்³தி⁴ஈஸ்வரப்ரணிதா⁴நாத || ஸாத⁴ந 45 ||

வ்ரு³த்தி: — ஈஸ்வரே யத் ப்ரணிதா⁴நம் ப⁴க்திவிஸேஷஸ்தஸமாத்
ஸமாதே³ருக்தலக்ஷணஸ்யாவிர்பா⁴வோ ப⁴வதி யஸமாத் ஸ ப⁴க³வாநீஸ்வர:
ப்ரஸந்ந: ஸந்நந்தராயருபாந் க்லேஸாந் பரிஹ்ரு³த்ய ஸமாதி⁴ம் ஸம்போ³த³யதி || 45 ||

யமநியமாநுக்த்வா ஆஸநமாஹ —

ஸ்தி²ரஸுக²மாஸநம் || ஸாத⁴ந 46 ||

வ்ரு³த்தி: — ஆஸ்யதே³நேநேத்யாஸநம் பத்³மாஸநத³ண்டா³ஸநஸ்வஸ்திகாஸநாதி³
|

தத்³யதா³ஸ்தி²ரம் நிஷ்கம்பம் ஸுக²மநுத்³வேஜநீயம் ச ப⁴வதி ததா³
யோகா³ங்க³தாம் ப⁴ஜதே || 46 ||

தஸ்யைவ ஸ்தி²ரஸுக²ப்ராப்த்யர்த²முபாயமாஹ —

ப்ரயத்நஸைதி²ஸ்யாநந்த்யஸமாபத்திப்⁴யாம் || ஸாத⁴ந 47 ||

வ்ரு³த்தி: — ததா³ஸநம் ப்ரயத்நஸைதி²ஸ்யேநா³ஸநந்த்யஸமாபத்த்யா ச
ஸ்தி²ரம் ஸுக²ம் ப⁴வதீதி ஸம்ப³ந்த:⁴ | யதா³ யதா³ஸஸநம் ப³த்⁴நாமீதி
இச்சா²ம் கரோதி ப்ரயத்நஸைதி²ஸ்யே³ப்யக்லேஸேநைவ ததா³ ததா³ஸஸநம்
ஸம்பத்³யதே | யதா³ சாகாஸாதி³க³த ஆநந்த்யே சேதஸ: ஸமாபத்தி:
க்ரியதே³வதா⁴நேந [பா⁰ அவ்யவதா⁴நேந] தாதா³த்ம்யமாபத்³யதே ததா³
தே³ஹாஹங்காராபா⁴வாந்நாஸநம் து:³க²ஜநகம் ப⁴வதி | அஸ்மிம்ஸ்சாஸநஜயே ஸதி

ஸமாத்யந்தராயபூதா ந ப்ரபவந்த்யங்கமேஜயத்வாத்ய: || 47 ||

தஸ்யைவாநுநிஷ்பாதி³ ப²லமாஹ —

ததோ த்³வந்த்³வாநபிகாத: || ஸாத⁴ந 48 ||

வ்ருத்தி: — தஸ்மிந்நாஸநஜயே ஸதி த்³வந்த்³வை:

ஸீதோஷ்ணக்ஷுத்த்ரு³ஷ்ணாதி³பி⁴ர்யோகீ³ நாபி⁴ஹந்த இத்யர்த: || 48 ||

ஆஸநஜயாத்³நந்தரம் ப்ராணயாமமாஹ —

தஸ்மிந்ஸதி ஸ்வாஸப்ரஸ்வாஸயோர்க³திவிச்சே²த: ³ப்ராணயாம: || ஸாத⁴ந 49 ||

வ்ருத்தி: — ஆஸநஸ்தை²ர்யே ஸதி தந்நிமித்தகப்ராணயாமலக்ஷணே

யோகா³ங்க³விஸேஷோ⁵நுஷ்டே²யோ ப⁴வதி | கீ³த்³ரு³ஸ: |

ஸ்வாஸப்ரஸ்வாஸயோர்க³திவிச்சே²த³லக்ஷண: | ஸ்வாஸப்ரஸ்வாஸௌ நிருக்தௌ

(1131) தயோஸ்த்ரிதா⁴ ரேசநஸ்தம்ப⁴நபூரணத்³வாரேண பா³ஹ்யாப்யந்தரேஷு

ஸ்தா²நேஷு க³தே: ப்ரவாஹஸ்ய விச்சே²தோ³ தா⁴ரணம் ப்ராணயாம உச்ச்யதே || 49 ||

தஸ்யைவ ஸுகா²வக³மாய விப⁴ஜ்ய ஸ்வரூபம் கத²யதி —

ஸ து பா³ஹ்யாப்யந்தரஸ்தம்ப⁴வ்ருத்தி³ர்தே³ஸகாலஸங்க்யாபி: ⁴பரித்³ரு³ஷ்டோ

தீ³ர்க⁴ஸுலக்ஷம: || ஸாத⁴ந 50 ||

வ்ருத்தி: — பா³ஹ்யவ்ருத்தி: ஸ்வாஸோ ரேசக: | அந்தர்வ்ருத்தி: ப்ரஸ்வாஸ:

பூரக: | ஆந்தரஸ்தம்ப⁴வ்ருத்தி: கும்ப⁴க: | தஸ்மிந் ஜலமிவ கும்பே⁴

நிஸ்சலதயா ப்ராண அவஸ்தா²ப்யந்த இதி கும்ப⁴க: | த்ரிவிதோ⁴ஸயம் ப்ராணயாம:

தே³ஸேந காலேந ஸங்க்யயா சோபலக்ஷிதோ தீ³ர்க⁴ஸுலக்ஷமஸம்ஜ்ஞோ ப⁴வதி |

தே³ஸோபலக்ஷிதோ யதா² நாஸாத்³த்³வாத்³ஸாந்தாதி³ நாஸாமாரப்ய

த்³வாத்³ஸாங்கு³விப்யந்தமித்யர்த: ² | காலோபலக்ஷிதோ யதா²

ஷட்த்ரிம்ஸந்மாத்திராதி³ப்ரமாண: | ஸங்க்யயோபலக்ஷிதோ யதா² இயதோ வாராந்

க்ரு²த

ஏதாவத்³பி: ⁴ஸ்வாஸப்ரஸ்வாஸை: ப்ரத²ம உத்³காதோ ப⁴வதீதி | ஏதஜ்ஜ்ஞாநாய

ஸங்க்யாக்³ரஹணமுபாத்தம் | உத்³காதோ நாம நாபி⁴மூலாத் ப்ரேரிதஸ்ய வாயோ:

ஸிரஸ்யபி⁴ஹநநம் || 50 ||

தரீந் ப்ராணயாமாநபி⁴தா⁴ய சதுர்த²மபி⁴தா⁴துமாஹ —

பா³ஹ்யாப்யந்தரவிஷயாக்ஷேபீ சதுர்த: ² || ஸாத⁴ந 51 ||

வ்ருத்தி: — ப்ராணஸ்ய பா³ஹ்யோ விஷயோ நாஸாத்³த்³வாத்³ஸாந்தாதி:³ |
 ஆப்யந்தரோ விஷயோ ஹ்ருத்³யநாபி⁴சக்ராதி:³ | தெள த்³வெள
 விஷயாவாக்ஷிப்ய பர்யாலோச்ய ய: ஸ்தம்⁴புரூபீ க³திவிச்சே²த:³
 ஸ சதுர்த:² ப்ராணயாம: | த்ரு³தீயஸ்மாத் கும்⁴பாகாக்²யாத்³யமஸ்ய
 விஸேஷ: — ஸ பா³ஹ்யாப்யந்தரவிஷயாவபர்யாலோச்யைவ ஸஹஸா
 தப்தோபலநிபதிதஜலந்யாயேந யுக³பத் ஸ்தம்⁴பு³வ்ருத்த்யா நிஷ்பாத்³யதே [பா0
 நிஷ்பத்³யதே] | அஸ்ய து விஷயத்³வயாக்ஷேபகோ நிரோத:⁴ | அயமபி
 பூர்வவத்³தே³ஸகாலஸங்க்²யாபி⁴ருபலக்ஷிதோ த்³ரஷ்டவ்ய: || 51 ||

சதுர்வித⁴ஸ்யாஸ்ய ப²லமாஹ —

தத: க்ஷீயதே ப்ரகாஸாவரணம் || ஸாத⁴ந 52 ||

வ்ருத்தி: — ததஸ்தஸ்மாத் ப்ராணயாமாத் ப்ரகாஸஸ்ய சித்தஸுத்த்வக³தஸ்ய
 யதா³வரணம் க்லேஸரூபம் தத் க்ஷீயதே விநஸ்யதீத்யர்த:² || 52 ||

ப²லாந்தரமாஹ —

தா⁴ரணஸு ச யோக்³யதா மநஸ: || ஸாத⁴ந 53 ||

வ்ருத்தி: — தா⁴ரண வக்ஷயமாணலக்ஷணஸ்தாஸு ப்ராணயாம: க்ஷீணதோ³ஷம்
 மநோ யத்ர யத்ர தா⁴ர்யதே தத்ர தத்ர ஸ்தி²ரீ⁴வதி ந விக்ஷேபம் ப⁴ஜதே || 53 ||

ப்ரத்யாஹாரஸ்ய லக்ஷணமாஹ —

ஸ்வவிஷயாஸம்ப்ரயோகே³ சித்தஸ்வரூபாநுகார இவேந்த்³ரியாணம் ப்ரத்யாஹார: ||
 ஸாத⁴ந 54 ||

வ்ருத்தி: — இந்த்³ரியாணி விஷயேப்ய: ப்ரதீபமாஹரியந்தே⁵ஸ்மிந்நிதி
 ப்ரத்யாஹார: | ஸ ச கத²ம் நிஷ்பத்³யத இத்யாஹ
 — சக்ஷுராதி³நாமிந்த்³ரியாணம் ஸ்வவிஷயோ ரூபாதி³ஸ்தேந
 ஸம்ப்ரயோக³ஸ்ததா³பி⁴முக²யேந வர்தநம் தத³பா⁴வஸ்ததா³பி⁴முக²யம் பரித்யஜ்ய
 ஸ்வரூபமாத்ரே⁵வஸ்தா²நம் | தஸ்மிந் ஸதி சித்தமாத்ராநுகாரிணீந்த்³ரியாணி
 ப⁴வந்தி

யதஸ்சித்தமநுவர்தமாநாநி மது⁴கரராஜமிவ மக்ஷிகா: ஸர்வாணீந்த்³ரியாணி
 ப்ரதீயந்தே | அதஸ்சித்தநிரோதே⁴ தாநி ப்ரத்யாஹ்ரு³தாநி ப⁴வந்தி | தேஷாம்
 தத்ஸ்வரூபாநுகார: ப்ரத்யாஹார உக்த: || 54 ||

ப்ரத்யாஹாரப²லமாஹ —

தத: பரமா வஸ்யதேந்த்³ரியாணம் || ஸாத⁴ந 55 ||

வ்ரு³த்தி: — அப⁴யஸ்யமாநே ஹி ப்ரத்யாஹாரே ததா² வஸ்யாந்யாயத்தாநீந்த்³ரியாணி
ஸம்பத்³யந்தே யதா² பா³ஹ்யவிஷயாபி⁴முக²தாம் நீயமாநாந்யபி ந யாந்தீத்யர்த: ² ||
55 ||

ததே³வம் ப்ரத²ம்பாதோ³க்தலக்ஷணஸ்ய யோக³ஸ்யாங்க³பூ⁴தக்லேஸதநாகரணப²லம்
க்ரியாயோக³மபி⁴தா⁴ய க்லேஸாநாமுத்³தே³ஸம் ஸ்வரூபம் காரணம் க்ஷேத்ரம் ப²லம்
சோக்த்வா கர்மணமபி பே³த³ம் காரணம் ஸ்வரூபம் ப²லம் சாபி⁴தா⁴ய விபாகஸ்ய
காரணம் ஸ்வரூபம் சாபி⁴ஹிதம் |

ததஸ்த்யாஜ்யத்வாத் க்லேஸாதி³நாம் ஜ்ஞாநவ்யதிரேகேண
த்யாக³ஸ்யா³ஸக்யத்வாஜ்ஜ்ஞாநஸ்ய ச ஸாஸ்த்ராயத்தத்வாத் ஸாஸ்த்ரஸ்ய
ஹேயஹாநகாரணோபாதே³யோபாதா³நகாரணபோ³த⁴கத்வேந சதுர்வ்யூஹத்வாத்
ஹேயஸ்ய ஹாநவ்யதிரேகேண ஸ்வரூபாநிஷ்பத்தேர்ஹாநஸஹிதம் சதுர்வ்யூஹம்
ஸ்வஸ்வகாரணஸஹிதமபி⁴தா⁴ய உபாதே³யகாரணபூ⁴தாயா விவேகக்²யாதே:
காரணபூ⁴தாநாமந்தரங்க³ப³ஹிரங்க³பா⁴வேந ஸ்தி²தாநாம் யமாதீ³நாம்
ஸ்வரூபம் ப²லஸஹிதம் வ்யாக்ரு³த்ய ஆஸநாதீ³நாம் தா⁴ரணாயந்தாநாம்
பரஸ்பரமுபகார்யோபகாரகபா⁴வேநாவஸ்தி²தாநாமுத்³தே³ஸமபி⁴தா⁴ய ப்ரத்யேகம்
லக்ஷணகரணபூ⁴வகம் ப²லமபி⁴ஹிதம் |

தத³யம் யோகோ³ யமநியமாதி³பி: ⁴ ப்ராப்தபீ³ஜபா⁴வ ஆஸநப்ராணயாமைரங்குரித:
ப்ரத்யாஹாரேண புஷ்பிதோ த⁴யாநதா⁴ரணஸமாதி³பி: ⁴ ப²லிஷ்யதீதி வ்யாக்²யாத:
ஸாத⁴நபாத: ³ |

இதி தா⁴ரேஸ்வரபோ⁴ஜவிரசிதாயாம் ராஜமார்தண்டா³பி⁴தா⁴யாம் பாதஞ்ஜலவ்ரு³த்தௌ
ஸாத⁴நபாத: ³ || 2 ||

இதி ஸாத⁴நபாத: ³ || 2 ||

அத² விபூ⁴திபாத: ³ || 3 ||

யத்பாத³பத்³மஸ்மரணாத³ணிமாதி³விபூ⁴தய: |
ப⁴வந்தி ப⁴விநாமஸ்து பூ⁴தநாத: ² ஸ பூ⁴தயே ||

ததே³வம் பூர்வோத்³தி³ஷ்டம் தா⁴ரணாத³யங்க³த்ரயம் நிர்ணேதும்
ஸம்யமஸம்ஜ்ஞாபி⁴தா⁴நபூர்வகம் பா³ஹ்யாப⁴யந்தராதி³ஸித்³தி⁴ப்ரதிபாத³நாய
லக்ஷயிதுமுபக்ரமதே | தத்ர தா⁴ரணயா: ஸ்வரூபமாஹ —

தே³ஸப³ந்த⁴ஸ்சித்தஸ்ய தா⁴ரணா || விபூ⁴தி 1 ||

வ்ருத்தி: — தே³ஸே நாபி⁴சக்ரநாஸாக்³ராதெள³ சித்தஸ்ய ப³ந்தோ⁴

விஷயாந்தரபரிஹாரேண யத் ஸ்தி²ரீகரணம் ஸா சித்தஸ்ய தா⁴ரணோச்யதே |

அயமர்த:² — மைதர்யாதி³சித்தபரிகர்மவாஸிதாந்த:கரணேந

யமநியமவதா ஜிதாஸநேந பரிஹ்ரு²தப்ராணவிசுக்ஷபேண

ப்ரத்யாஹ்ரு²தேந்த³ரியக்³ராமேண நிர்பா³தே⁴ ப்ரதே³ஸ ரு²ஜுகாயேந ஜிதத்³வந்த³வேந

யோகி³நா நாஸாக்³ராதெள³ ஸம்ப்ரஜ்ஞாதஸ்ய ஸமாதே⁴ரப்⁴யாஸாய சித்தஸ்ய

ஸ்தி²ரீகரணம் கர்தவ்யமிதி || 1 ||

தா⁴ரணமபி⁴தா⁴ய த்⁴யாநமபி⁴தா⁴துமாஹ —

தத்ர ப்ரத்யயைகதாநதா த்⁴யாநம் || விபூ⁴தி 2 ||

வ்ருத்தி: — தத்ர தஸ்மிந் ப்ரதே³ஸே யத்ர சித்தம் த்⁴ரு²தம் தத்ர

ப்ரத்யயஸ்ய ஜ்ஞாநஸ்ய யா ஏகதாநதா விஸத்³ரு²ஸபரிணமபரிஹாரத்³வாரேண

யதே³வ தா⁴ரணயாமவலம்ப³நீக்ரு²தம் தத்³வலம்ப³நதயைவ நிரந்தரமுத்பத்தி:

ஸா த்⁴யாநமுச்யதே || 2 ||

சரமயோகா³ங்க்³ம் ஸமாதி⁴மாஹ —

ததே³வார்த²மாத்ரநிர்பா⁴ஸம் ஸ்வரூபஸூந்யமிவ ஸமாதி:⁴ || விபூ⁴தி 3 ||

வ்ருத்தி: — ததே³வோக்தலக்ஷணம் த்⁴யாநம்

யத்ரார்த²மாத்ரநிர்பா⁴ஸமர்தா²காரஸமாவேஸாத்³பூ⁴தார்த²ரூபம்

ந்யக்³பூ⁴தஜ்ஞாநஸ்வரூபத்வேந ஸ்வரூபஸூந்யதாமிவா²ஸபத்³யதே ஸ

ஸமாதி⁴ரித்யுச்யதே | ஸம்யகா³தீ⁴யத ஏகாக்³ரீக்ரியதே விசுக்ஷபாந் பரிஹ்ரு²த்ய

மநோ யத்ர ஸ ஸமாதி:⁴ || 3 ||

உக்தலக்ஷணஸ்ய யோகா³ங்க்³த்ரயஸ்ய வ்யவஹாராய ஸ்வஸாஸ்த்ரே தாந்த்ரிகீம்

ஸம்ஜ்ஞாம்

கர்துமாஹ —

த்ரயமேகத்ர ஸம்யம: || விபூ⁴தி 4 ||

வ்ருத்தி: — ஏகஸ்மிந் விஷயே தா⁴ரணாத்⁴யாநஸமாதி⁴த்ரயம் ப்ரவர்தமாநம்

ஸம்யமஸம்ஜ்ஞாயா ஸாஸ்த்ரே வ்யவஹ்ரியதே || 4 ||

தஸ்ய ப²லமாஹ —

தஜ்ஜயாத்ப்ரஜ்ஞாலோக: || விபூதி 5 ||

வ்ருத்தி: — தஸ்ய ஸம்யமஸ்ய ஜயாத்³ப்யாஸேந ஸாத்மயோத்பாத்³நாத்
ப்ரஜ்ஞாயா விவேகக்²யாதேராலோக: ப்ரஸவோ பவதி | ப்ரஜ்ஞா ஜ்ஞேயம்
ஸம்யக³வபா⁴ஸயதீத்யர்த: || 5 ||

தஸ்யோபயோக³மாஹ —

தஸ்ய பூ⁴மிஷு விநியோக: || விபூதி 6 ||

வ்ருத்தி: — தஸ்ய ஸம்யமஸ்ய பூ⁴மிஷு ஸ்தூ²லஸூக்ஷ்மாவலம்ப³நபே⁴தே³ந
ஸ்தி²தாஸு சித்தவ்ருத்திஷு விநியோக: || கர்தவ்ய: | அத⁴ராமத⁴ராம்
சித்தபூ⁴மிம் ஜிதாம் ஜிதாம் ஜ்ஞாத்வோத்தரஸ்யாம் பூ⁴மௌ ஸம்யம: கார்ய: |
ஸ ஹ்யநாத்மீக்ரு²தாத⁴ரபூ⁴மிருத்தரஸ்யாம் பூ⁴மௌ ஸம்யமம் குர்வாண:
ப²லபா⁴க்³ப⁴வதி || 6 ||

ஸாத⁴நபாதே³ யோகா³ங்கா³ந்யஷ்டாவுத்³தி³ஸ்ய பஞ்சாநாம் லக்ஷணம் விதா⁴ய
த்ரயாணம்

கத²ம் ந க்ரு²தமித்யாஸங்க்யாஹ —

த்ரயமந்தரங்க³ம் பூர்வே⁴ய: || விபூதி 7 ||

வ்ருத்தி: — பூர்வே⁴யோ யமாதி³ப்யோ யோகா³ங்கே³ப்ய: பாரம்பர்யேண
ஸமாதே⁴ருபகாரகே⁴யோ தா⁴ரணாதி³யோகா³ங்க³த்ரயம் ஸம்ப்ரஜ்ஞாதஸ்ய
ஸமாதே⁴ரந்தரங்க³ம் ஸமாதி⁴ஸ்வருபநிஷ்பாத³நாத் || 7 ||

தஸ்யாபி ஸமாத⁴யந்தராபேக்ஷயா ப³ஹிரங்க³த்வமாஹ —

தத³பி ப³ஹிரங்க³ம் நிர்³பீ³ஜஸ்ய || விபூதி 8 ||

வ்ருத்தி: — நிர்³பீ³ஜஸ்ய நிராலம்ப³நஸ்ய ஸூ³ந்யபா⁴வநா⁵பரபர்யாயஸ்ய
ஸமாதே⁴ரேதத³பி யோகா³ங்க³த்ரயம் ப³ஹிரங்க³ம் பாரம்பர்யேணோபகாரகத்வாத் ||
8 ||

இதா³நீம் யோக³ஸித்³தீ⁴ர்வ்யாக்²யாதுகாம: ஸம்யமஸ்ய விஷயவிஸூத்³தி⁴ம் கர்தும்
க்ரமேண பரிணமத்ரயமாஹ —

வ்யுத்தா²நநிரோத⁴ஸம்ஸ்காரயோரபி⁴பவப்ராது³ர்⁴பா⁴வௌ நிரோத⁴க்ஷணசித்தாந்வயோ
நிரோத⁴பரிணம: || விபூதி 9 ||

வ்ருத்தி: — வ்யுத்தா²நம் க்ஷிப்தமூ⁴விக்ஷிப்தாக்²யம்

பூமித்ரயம் | நிரோத⁴ ப்ரக்ருஷ்டஸத்தவஸ்யாங்கி³தயா சேதஸ:
பரிணாம: | தா⁴யாம் வ்யுத்தா²நநிரோதா⁴யாம் யௌ ஜநிதௌ ஸம்ஸ்காரௌ
தயோர்யதா²க்ரமம் அபி⁴வப்ராது³ர்பா⁴வௌ யதா³ப⁴வத: | அபி⁴வோ
ந்யக்³பூ⁴ததயா கார்யகரணஸாமர்த²யேநாவஸ்தா²நம் | ப்ராது³ர்பா⁴வோ
வர்தமாநே⁵த⁴வந்யபி⁴வ்யக்தரூபதயா⁵⁵விர்பா⁴ப: ³ | ததா³ நிரோத⁴க்ஷணே
சித்தஸ்யோப⁴யக்ஷணவ்ருத்தித்வாத³ந்வயோ ய: ஸ நிரோத⁴பரிணாம உச்ச்யதே |
அயமர்த: ² — யதா³ வ்யுத்தா²நஸஸ்காரரூபோ த⁴ர்மஸ்திரோபூ⁴தோ
ப⁴வதி நிரோத⁴ஸம்ஸ்காரரூபஸ்சாவிர்ப⁴வதி த⁴ர்மிரூபதயா ச
சித்தமுப⁴யாந்வயித்வே⁵பி நிரோதா⁴த்மநா⁵வஸ்தி²தம் ப்ரதீயதே ததா³ ஸ
நிரோத⁴பரிணாமஸப்³தே³ந வ்யவஹ்ரியதே | சலத்வாத்³கு³ணவ்ருத்தஸ்ய யத்³யபி
சேதஸோ நிஸ்சலத்வம் நாஸ்தி ததா²ப்யேவம்பூ⁴த: பரிணாம: ஸ்தை²ர்யமுச்ச்யதே || 9 ||
தஸ்யைவ ப²லமாஹ —

தஸ்ய ப்ரஸாந்தவாஹிதா ஸம்ஸ்காராத் || விபூ⁴தி 10 ||

வ்ருத்தி: — தஸ்ய சேதஸோ நிருக்தாநநிரோத⁴ஸம்ஸ்காராத் ப்ரஸாந்தவாஹிதா
ப⁴வதி | பரிஹ்ரு²தவிக்கேபதயா ஸத்³ரு³ஸப்ரவாஹபரிணாமி சித்தம்
ப⁴வதீத்யர்த: ² || 10 ||

நிரோத⁴பரிணாமபி⁴தா⁴ய ஸமாதி⁴பரிணாமமாஹ —

ஸர்வார்த²தைகாக்³ரதயோ: க்ஷயோத³யௌ சித்தஸ்ய ஸமாதி⁴பரிணாம: || விபூ⁴தி
11 ||

வ்ருத்தி: — ஸர்வார்த²தா சலத்வாந்நாநாவிதா⁴ர்த²க்³ரஹணம் சித்தஸ்ய
விக்ஷேபோ த⁴ர்ம: | ஏகஸமிந்நேவாலம்ப³நே ஸத்³ரு³ஸபரிணாமிதைகாக்³ரதா | ஸா⁵பி
சித்தஸ்ய த⁴ர்ம: | தயோர்யதா²க்ரமம் க்ஷயோத³யௌ ஸர்வார்த²தாலக்ஷணஸ்ய
த⁴ர்மஸ்ய க்ஷயோ⁵த்யந்தாபி⁴ப⁴வ ஏகாக்³ரதாலக்ஷணஸ்ய த⁴ர்மஸ்ய
ப்ராது³ர்பா⁴வோ⁵பி⁴வ்யக்திஸ்சித்தஸ்யோத்³ரிக்தஸத்தவஸ்யாந்வயிதயா⁵வஸ்தா²நம்
ஸமாதி⁴பரிணாம இத்யுச்ச்யதே |

பூர்வஸ்மாத் பரிணாமாத³ஸ்யாயம் விஸேஷ: — தத்ர ஸம்ஸ்காரலக்ஷணயோ:
த⁴ர்மயோரபி⁴வப்ராது³ர்பா⁴வௌ பூர்வஸ்ய வ்யுத்தா²நஸம்ஸ்காரரூபஸ்ய ந்யக்³பா⁴வ
உத்தரஸ்ய நிரோத⁴ஸம்ஸ்காரரூபஸ்யோத்³ப⁴வோ⁵நபி⁴பூ⁴தத்வேநாவஸ்தா²நம் |
இஹ து க்ஷயோத³யாவிதி ஸர்வாத்மதாரூபஸ்ய
விக்ஷேபஸ்யாத்யந்ததிரஸ்காராத³நுத்பத்திரதீ³தே⁵த⁴வநி ப்ரவேஸ: க்ஷய

ஏகாக்³ரதாலக்ஷணஸ்ய த⁴ர்மஸ்யோத்³ப⁴வோ வர்தமாநே⁵த்⁴வநி ப்ரகடத்வம் || 11 ||

த்ரு²தீயமேகாக்³ரதாபரிணாமாஹு —

ஸாந்தோதி³தௌ துல்யப்ரத்யயௌ சித்தஸ்யைகாக்³ரதாபரிணாம: || விபூ⁴தி 12 ||

வ்ரு²த்தி: — ஸமாஹிதஸ்யைவ சித்தஸ்யைகப்ரத்யயோ வ்ரு²த்திவிஸேஷ:

ஸாந்தோ⁵தீ³மத்⁴வாநம் ப்ரவிஷ்ட: | அபரஸ்தூதி³தோ வர்தமாநே⁵த்⁴வநி
ஸ்பு²ரித: | த்³வாவபி ஸமாஹிதசித்தத்வேந துல்யாவேகரூபாலம்³நத்வேந
ஸத்³ரு²ஸௌள ப்ரத்யயௌ | உப⁴யத்ராபி ஸமாஹிதஸ்யைவ

சித்தஸ்யாந்வயித்வேநாவஸ்தா²நம் | ஸ ஏகாக்³ரதாபரிணாம இத்யுச்ச்யதே || 12 ||

சித்தபரிணாமோக்தம் ரூபமந்யத்ராப்யதிதி³ஸந்நாஹு —

ஏதேந பூ⁴தேநத்³ரியேஷு த⁴ர்மலக்ஷணாவஸ்தா²பரிணாமா வ்யாக்²யாதா: || விபூ⁴தி
13 ||

வ்ரு²த்தி: — ஏதேந த்ரிவிதே⁴நோக்தேந சித்தபரிணாமேந பூ⁴தேஷு

ஸ்தூ²லஸூக்சுமேஷ்விநத்³ரியேஷு பு³த்³தி⁴கர்மாந்த:கரணபே⁴தே³நாவஸ்தி²தேஷு
த⁴ர்மலக்ஷணாவஸ்தா²பே⁴தே³ந த்ரிவித:⁴ பரிணாமோ வ்யாக்²யாதோ⁵வக³ந்தவ்ய: |
அவஸ்தி²தஸ்ய த⁴ர்மிண: பூர்வத⁴ர்மநிவ்ரு²த்தௌ

த⁴ர்மாந்தராபத்தி²ர்த⁴ர்மபரிணாம: | யதா² — ம்ரு²ல்லக்ஷணஸ்ய

த⁴ர்மிண: பிண்ட³ரூபத⁴ர்மபரித்யாகே³ந க⁴டரூபத⁴ர்மாந்தரஸ்வீகாரோ

த⁴ர்மபரிணாம இத்யுச்ச்யதே | லக்ஷணபரிணாமோ யதா² —

தஸ்யைவ க⁴டஸ்யாநாக³தாத்⁴வபரித்யாகே³ந வர்தமாநாத்⁴வஸ்வீகார: |

தத்பரித்யாகே³நாதீ³தாத்⁴வபரி³ரஹ: | அவஸ்தா²பரிணாமோ யதா² — தஸ்யைவ

க⁴டஸ்ய ப்ரத²மத்³விதீயயோ: ஸத்³ரு²ஸயோ: காலலக்ஷணயோரந்வயித்வேந |

யதஸ்ச கு³ணவ்ரு²த்தி²ர்நா⁵பரிணம்யமாநா க்ஷணமப்யஸ்தி || 13 ||

நநு கோ⁵யம் த⁴ர்மீத்யாஸங்க்ய த⁴ர்மிணே லக்ஷணமாஹு —

ஸாந்தோதி³தாவ்யபதே³ஸ்யத⁴ர்மாநூபாதீ த⁴ர்மீ || விபூ⁴தி 14 ||

வ்ரு²த்தி: — ஸாந்தா யே க்ரு²த்ஸ்வஸ்வவ்யாபாரா அதீ³தே⁵த்⁴வநி அநுப்ரவிஷ்டா: |

உதி³தா ய அநாக³தமத்⁴வாநம் பரித்யஜ்ய வர்தமாநே⁵த்⁴வநி ஸ்வவ்யாபாரம்

குர்வந்தி | அவ்யபதே³ஸ்யா யே ஸக்திரூபேண ஸ்தி²தா வ்யபதே³ஷ்டும்

ந ஸக்யந்தே | தேஷாம் யதா²ஸ்வம் ஸர்வாத்மகத்வமித்யேவமாத³யோ

நியதகார்யகாரணரூபயோக்³யதயாவச்சி²ர்நா ஸக்திரேவேஹு

த4ர்மஸப்தே3நாபி4தீ4யதே |

தம் த்ரிவித4மபி த4ர்மம் யோSநுபதத்யநுவர்ததேSந்வயித்வேந ஸ்வீகரோதி
ஸ ஸாந்தோதி3தாவ்யபதே3ஸ்யத4ர்மாநுபாதீ த4ர்மீத்யுச்ச்யதே | யதா2 —
ஸுவர்ணம் ருசகரூபத4ர்மபரித்யாகே3ந ஸ்வஸ்திகரூபத4ர்மாந்தரபரிக்3ரஹே
ஸுவர்ணரூபதயாSநுவர்தமாநம் தேஷு த4ர்மேஷு கத2ஞ்சித்3பி4ந்நேஷு
த4ர்மிரூபதயா ஸாமாந்யாத்மநா த4ர்மரூபதயா விஸேஷாத்மநா
ஸ்தி2தமந்வயித்வேநாவபா4ஸதே || 14 ||

ஏகஸ்ய த4ர்மிண: கத2மநேகே பரிணுமா இத்யாஸங்காமபநேதுமாஹ —
க்ரமாந்யத்வம் பரிணுமாந்யத்வே ஹேது: || விபூ4தி 15 ||

வ்ருத்தி: — த4ர்மாணுமுத்தலக்ஷணநாம் ய: க்ரமஸ்தஸ்ய யத்
ப்ரதிக்ஷணமந்யத்வம் பரித்3ரு'ஸ்யமாநம் பரிணுமஸ்யோக்தலக்ஷணஸ்யாந்யத்வே
நாநாவித4த்வே ஹேதுர்லிங்க3ம் ஜ்ஞாபகம் ப4வதி | அயமர்த:2 — யோSயம்
நியத: க்ரமோ ம்ரு'ச்சூர்ணநம்ரு'த்பிண்ட3ஸ்தத: கபாலாநி தேப்4யஸ்ச க4ட
இத்யேவம் க்ரமரூப: பரித்3ரு'ஸ்யமாந: பரிணுமஸ்யாSந்யத்வமாவேத3யதி |
தஸ்மிந்நேவ த4ர்மிணி யோ லக்ஷணபரிணுமஸ்யாSவஸ்தா2பரிணுமஸ்ய ச
க்ரம: ஸோSப்யநேநைவ ந்யாயேந பரிணுமாந்யத்வே க3மகோSவக3ந்தவ்ய: |
ஸர்வ ஏவ ப4வா நியதேநைவ க்ரமேண ப்ரதிக்ஷணம் பரிணம்யமாநா:
பரித்3ரு'ஸ்யந்தே | அத: ஸித்3த4ம் க்ரமாந்யத்வாத் பரிணுமாந்யத்வம் | ஸர்வேஷாம்
சித்தாதீ3நாம் பரிணமமாநாநாம் கேசித்3த4ர்மா: ப்ரத்யக்ஷேணைவோபலப்4யந்தே |
யதா2 ஸுகா2த3ய: ஸம்ஸ்தா2நாத3யஸ்ச | கேசிதே3காந்தேநாநுமாநக3ம்யா: | யதா2
த4ர்மஸம்ஸ்காரஸக்திப்ரப்4ரு'தய: | த4ர்மிணஸ்ச பி4ந்நாபி4ந்நரூபதயா
ஸர்வத்ராநுக3ம: || 15 ||

இதா3நீமுத்தஸ்ய ஸம்யமஸ்ய விஷயப்ரத3ர்ஸநத்3வாரேண ஸித்3தீ:4
ப்ரதிபாத3யிதுமாஹ —

பரிணுமத்ரயஸம்யமாத3தீதாநாக3தஜ்ஞாநம் || விபூ4தி 16 ||

வ்ருத்தி: — த4ர்மலக்ஷணவஸ்தா2பே4தே3ந யத் பரிணுமத்ரயமுத்தம் தத்ர
ஸம்யமாத் தஸ்மிந் விஷயே பூர்வோக்தஸம்யமஸ்ய கரணாத3தீதாநாக3தஜ்ஞாநம்
யோகி3ந: ஸமாதே4ர்ப4வதி |

இத3மத்ர தாத்பர்யம் — அஸ்மிந் த4ர்மிண்யயம் த4ர்ம இத3ம்
லக்ஷணமியமவஸ்தா2 சாSநாக3தாத3த்4வந: ஸமேத்ய வர்தமாநேSத்4வநி

ஸ்வவ்யாபாரம் விதா⁴யாதீதமத்⁴வாநம் ப்ரவிஸதீத்யேவம் பரிஹ்ரு⁴தவிசுஷேபதயா
யதா³ ஸம்யமம் கரோதி ததா³ யத்கிஞ்சித³நுத்பந்நமதி³க்ராதம் வா தத்
ஸர்வம் யோகீ³ ஜாநாதி | யதஸ்சித்தஸ்ய ஸாத்³த³ஸுத்தவப்ரகாஸுருபத்வாத்
ஸர்வார்த்²க்³ரஹணஸாமர்த்²யமவித்³யாதி³பி⁴ர்விசுஷேபரபக்ரியதே | யதா³ து
தைஸ்தைருபாயர்விசுஷேபா: பரிஹ்ரியந்தே ததா³ நிவ்ரு⁴த்தமலஸ்யேவாத்³ஸஸ்ய
ஸர்வார்த்²க்³ரஹணஸாமர்த்²யமேகாக்³ரதாப³லாதா³விர்⁴வதி || 16 ||

ஸித்³த⁴யந்தரமாஹ —

ஸப்த³தா³ர்த²ப்ரத்யயாநாமிதரேதராத்⁴யாஸாத்ஸங்கரஸ்தத்ப்ரவிபா⁴க³ஸம்யமாத்ஸர்வபூ⁴தருதஜ்
|| விபூ⁴தி 17 ||

வ்ருத்தி: — ஸப்த³த³ ஸ்ரோத்ரேந்த்³ரியக்³ராஹ்யோ நியதக்ரமவர்ணாத்மா
நியதைகார்த²ப்ரதிபத்த்யவச்சி²ந்ந: | யதி³ வா க்ரமரஹிதஸ்போ²டாத்மா
ஸாஸ்த்ரஸம்ஸ்க்ரு⁴தபு³த்தி⁴க்³ராஹ்ய: [பா0 த்⁴வநிஸம்ஸ்க்ரு⁴தபு³த்தி⁴க்³ராஹ்ய:] |
உப⁴யதா²ஸி பத³ரூபோ வாக்யரூபஸ்ச தயோரேகார்த²ப்ரதிபத்தௌ ஸாமர்த்²யாத் |
அர்தோ² ஜாதி³க்³ணக்ரியாதி: | ப்ரத்யயோ ஜ்ஞாநம் விஷயாகாரா பு³த்தி⁴வ்ருத்தி: |
ஏஷாம் ஸப்த³தா³ர்த²ஜ்ஞாநாநாம் வ்யவஹாரே இதரேதராத்⁴யாஸாத்³பி⁴ந்நாநாமபி
பு³த்த³யேகரூபதாஸம்பாத்³நாத் ஸங்கீர்ணத்வம் | ததா²ஹி — கா³மாநயேத்யுக்³தே
கஸ்சித்³கோ³லக்ஷணமர்த்²ம் கோ³த்வஜாத்யவச்சி²ந்நம் ஸாஸநாதி³மத் பிண்ட³ரூபம்
ஸப்த³த³ம் ச தத்³வாசகம் ஜ்ஞாநம் ச தத்³க்³ராஹகமபே³தே³நைவாத்⁴யவஸ்யதி
ந த்வஸ்ய கோ³ஸப்த³தோ³ வாசகோ³ஸ்யம் கோ³ஸப்த³த³ஸ்ய வாச்யஸ்தயோரித்³ம்
க்³ராஹகம்

ஜ்ஞாநமிதி பே³தே³ந வ்யவஹாரதி | ததா²ஹி — கோ³ஸயமர்த²: கோ³ஸயம்
ஸப்த³த³: கிமித்³ம் ஜ்ஞாநமிதி ப்ரு⁴ஷ்ட: ஸர்வத்ரைகரூபமேவோத்தரம் த³தா³தி
கௌ³ரிதி | ஸ யத்³யேகரூபதாம் ந ப்ரதிபத்³யதே கத²மேகரூபமுத்தரம்
ப்ரயச்ச²தி |

ஏவம் தஸ்மிந்நவஸ்தி²தே யோ³ஸயம் [பா0 ஏகஸ்மிந் விஷயே யோ³ஸயம் |
ஏதஸ்மிந் ஸ்தி²தே யோ³ஸயம் வா] ப்ரவிபா⁴க³ இத³ம் ஸப்த³த³ஸ்ய தத்தவம்
யத்³வாசகத்வம் நாம இத³மர்த²ஸ்ய யத்³வாச்யத்வமித்³ம் ஜ்ஞாநஸ்ய யத்
ப்ரகாஸகத்வமிதி ப்ரவிபா⁴க³ம் விதா⁴ய தஸ்மிந் ப்ரவிபா⁴கே³ ய: ஸம்யமம்
கரோதி தஸ்ய ஸர்வேஷாம் பூ⁴தாநாம் ம்ரு⁴க்³பக்ஷிஸரீஸ்ரு⁴பாதீ³நாம் யத்³ருதம்
ய: ஸப்த³த³ஸ்தத்ர ஜ்ஞாநமுத்பத்³யதே | அநேநைவாபி⁴ப்ராயேண தேந ப்ராணிநாயம்
ஸப்த³த³: ஸமுச்சாரிதி இதி ஸர்வம் ஜாநாதி || 17 ||

ஸித்³த்⁴யந்தரமாஹ —

ஸம்ஸ்காரஸாக்ஷாத்கரணத்தூர்வஜாதிஜ்ஞாநம் || விபூ⁴தி 18 ||

வ்ரு³த்தி: — த்³விவிதா⁴ஸ்சித்தஸ்ய வாஸநாருபா: ஸம்ஸ்காரா: |
 கேசித் ஸம்ரு³திமாத்ரோத்பாத்³நப²லா: கேசிஜ்ஜாத்யாயுர்போ⁴க³லக்ஷண
 விபாக்ஷேதவோ யதா² த⁴ர்மாத⁴ர்மாக²யா: | தேஷு ஸம்ஸ்காரேஷு
 யதா³ ஸம்யமம் கரோதி ஏவம் மயா ஸோ⁵ர்⁵தோ²ஸ்²நூபூ⁴த ஏவம் மயா
 ஸா க்ரியா நிஷ்பாதி³தேதி பூர்வவ்ரு³த்தமநுஸந்த³தா⁴நோ பா⁴வ்யந்நேவ
 ப்ரபோ³த⁴கமந்தரேணோ³பு³த்³த⁴ஸம்ஸ்கார: ஸர்வமதீதம் ஸ்மரதி | க்ரமேண
 ஸாக்ஷாத்க்ரு³தேஷு³பு³த்³தே⁴ஷு ஸம்ஸ்காரேஷு பூர்வஜந்மாந்தராநூபூ⁴தாநபி
 ஜாத்யாதீ³ந்
 ப்ரத்யக்ஷேண பஸ்யதி || 18 ||

ஸித்³த்⁴யந்தரமாஹ —

ப்ரத்யயஸ்ய பரசித்தஜ்ஞாநம் || விபூ⁴தி 19 ||

வ்ரு³த்தி: — ப்ரத்யயஸ்ய பரசித்தஸ்ய கேநசிந்மு³க²ராகா³தி³நா விங்கே³ந
 க்³ரு³ஹீதஸ்ய யதா³ ஸம்யமம் கரோதி ததா³ பரகீயசித்தஸ்ய ஜ்ஞாநமுத்பத்³யதே
 ஸராக³மஸ்ய சித்தம் வீதராக³ம் வேதி | பரசித்தக³தாந் ஸர்வாநபி த⁴ர்மாந்
 ஜாநாதீ³த்யர்த: || 19 ||

அஸ்யைவ பரசித்தஜ்ஞாநஸ்ய விஸேஷஜ்ஞாநமாஹ —

ந ச தத்ஸாலம்³நம் தஸ்யாவிஷயீ⁴தத்வாத் || விபூ⁴தி 20 ||

வ்ரு³த்தி: — தஸ்ய பரஸ்ய யச்சித்தம் தத் ஸாலம்³நம்
 ஸ்வகீயேநா⁵⁵லம்³நேந ஸஹிதம் ந ஸக்யதே ஜ்ஞாநுமாலம்³நஸ்ய
 கேநசில்லிங்கே³நாவிஷயீக்ரு³தத்வாத் | விங்கா³த்³தி⁴ சித்தமாத்ரம் பரஸ்யாவக³தம்
 ந து நீலவிஷயமஸ்ய சித்தம் பீதவிஷயமிதி வா |
 யச்ச ந க்³ரு³ஹீதம் தத்ர ஸம்யமஸ்ய க்ரு³தமஸக்யத்வாந்ந ப⁴வதி
 பரசித்தஸ்ய யோ விஷயஸ்தத்ர ஜ்ஞாநம் | தஸ்மாத் பரகீயசித்தம்
 நா⁵⁵லம்³நஸஹிதம் க்³ரு³ஹ்யதே தஸ்யா⁵⁵லம்³நஸ்யா⁵க்³ரு³ஹீதத்வாத் |
 சித்தத⁴ர்மா: புநர்க்³ரு³ஹ்யந்த ஏவ | யதா³ து கிமநேநா⁵⁵லம்³பி³தமிதி
 ப்ரணிதா⁴நம் கரோதி ததா³ தத்ஸம்யமாத்³விஷயமபி ஜ்ஞாநமுத்பத்³யத ஏவ ||
 20 ||

ஸித்³த்⁴யந்தரமாஹ —

காயரூபஸம்யமாத்தத்³க்³ராஹ்யஸக்திஸ்தம்பே⁴

சக்ஷுஷ்ப்ரகாஸாஸம்யோகே³ந்தர்தா⁴நம் || விபூ⁴தி 21 ||

வ்ரு³த்தி: — காய: ஸரீரம் தஸ்ய ரூபம் சக்ஷுர்க்³ராஹ்யோ

கு³ணஸ்தஸ்யமிந்நஸ்த்யஸ்யமிந் காயே ரூபமிதி ஸம்யமாத்தஸ்ய ரூபஸ்ய

சக்ஷுர்க்³ராஹ்யத்வரூபா யா ஸக்திஸ்தஸ்யா: ஸ்தம்பே⁴ பா⁴வநாவஸாத் ப்ரதிப³ந்தே⁴

சக்ஷுஷ்ப்ரகாஸாஸம்யோகே³ சக்ஷுஷ: ப்ரகாஸ: ஸத்த்வத⁴ம்ஸ்தஸ்யா³ஸம்யோகே³

தத்³க்³ரஹ்ணவ்யாபாராபா⁴வே யோகி³நோ³ந்தர்தா⁴நம் ப⁴வதி | ந கேநசித்³ஸௌ

த்³ரு³ஸ்யத இத்த்யர்த:² | ஏதேநைவ ரூபாந்தர்தா⁴நோபாயப்ரத³ர்ஸநேந ஸப்³தா³தீ³நாம்

ஸ்ரோத்ராதி³க்³ராஹ்யாணமந்தர்தா⁴நமுக்த்தம் வேதி³தவ்யம் || 21 ||

ஸித்³த்⁴யந்தரமாஹ —

ஸோபக்ரமம் நிருபக்ரமம் ச கர்ம தத்ஸம்யமா³ப்ராந்தஜ்ஞாநமரிஷ்டே⁴யோ

வா || விபூ⁴தி 22 ||

வ்ரு³த்தி: — ஆயுர்விபாகம் யத் பூர்வக்ரு³தம் கர்ம தத்³த்³விப்ரகாரம்

ஸோபக்ரமம் நிருபக்ரமம் ச | தத்ர ஸோபக்ரமம் யத் ப²லஜநநாய

ஸஹோபக்ரமேண கார்யகரணாபி⁴முக்²யேந வர்ததே யதோ²ஷ்ணப்ரதே³ஸே

ப்ரஸாரிதார்த்³ரவாஸ: ஸீக்⁴ரமேவ ஸுஷ்யதி | உக்தவிபரீதம் நிருபக்ரமம்

யதா² ததே³வார்த்³ரவாஸ: ஸம்வர்திதமநுஷ்ணப்ரதே³ஸே சிரேண ஸுஷ்யதி |

தஸ்யமிந் த்³விவிதே⁴ கர்மணி ய: ஸம்யமம் கரோதி —

கிம் மம கர்ம ஸீக்⁴ரவிபாகம் சிரவிபாகம் வா —

ஏவம் த்யாநதா³ர்⁴யாத்³ப்ராந்தஜ்ஞாநமஸ்யோத்³யதே | அபராந்த:

ஸரீரவியோக³ஸ்தஸ்யமிம்ஜ்ஞாநமமுஷ்மிந் காலே³முஷ்மிந் தே³ஸே மம

ஸரீரவியோகோ³ ப⁴விஷ்யதீதி நி:ஸம்ஸயம் ஜாநாதி |

அரிஷ்டே⁴யோ வா | அரிஷ்டாநி த்ரிவிதா⁴நி | ஆத்⁴யாத்மிகாதி⁴பௌ⁴திகாதி⁴தை³விகாநி

|

தத்ராத்த்யாத்மிகாநி — பிஹிதகரண: கோஷ்ட²யஸ்ய

வாயோர்கோ⁴ஷம் ந ஸ்ரு³ணோதீத்யேவமாதீ³நி | ஆதி⁴பௌ⁴திகாநி —

அகஸ்மாத்³விக்ரு³த்பருஷத³ர்ஸநாதீ³நி | ஆதி⁴தை³விகாநி — அகாண்ட³

ஏவ த்³ரஷ்டுமஸக்யாநி ஸ்வர்கா³தி³பதா³ர்²த³ர்ஸநாதீ³நி | தேப்⁴ய:

ஸரீரவியோக³காலம் ஜாநாதி |

யத்³யப்யயோகி³நாமப்யரிஷ்டே⁴ய: ப்ராயேண தஜ்ஜ்ஞாநமுத்பத்³யதே ததா²பி
தேஷாம் ஸாமாந்யாகாரேண தத் ஸம்ஸயரூபம் யோகி³நாம் புநர்நியததே³ஸகாலதயா
ப்ரத்யக்ஷவத்³வ்யபி⁴சாரி || 22 ||

பரிகர்மநிஷ்பாதி³தா: ஸித்³தீ:⁴ ப்ரதிபாத³யிதுமாஹ —

மைதர்யாதி³ஷு ப³லாநி || விபூ⁴தி 23 ||

வ்ரு³த்தி: — மைதீ³கருணாமுதி³தோபேக்ஷாஸு யோ

விஹிதஸம்யமஸ்தத்³ப³லாநி தாஸாம் மைதர்யாதி³நாம் ஸம்ப³ந்தீ⁴நி ப்ராது³ர்ப⁴வந்தி
|

மைதீ³கருணாமுதி³தோபேக்ஷாஸ்ததா²ஸ்ய ப்ரகர்ஷம் க³ச்ச²ந்தி யதா² ஸர்வஸ்ய
மித்ரத்வாதி³கமய்³ம் ப்ரதிபத்³யதே || 23 ||

ஸித்³தீ⁴யந்தரமாஹ —

ப³லேஷு ஹஸ்திப³லாதீ³நி || விபூ⁴தி 24 ||

வ்ரு³த்தி: — ஹஸ்த்யாதி³ஸம்ப³ந்தி⁴ஷு ப³லேஷு க்ரு³தஸம்யமஸ்ய

தத்³ப³லாநி ஹஸ்த்யாதி³ப³லாந்யாவிர்⁴வந்தி | தத்³யமர்த:~² —

யஸ்மிந் ஹஸ்திப³லே வாயுவேகே³ ஸிம்ஹவீர்யே வா தந்மயீ⁴பா⁴வேநா³யம்

ஸம்யமம் கரோதி தத்தத்ஸாமர்த்²யயுக்தம் ஸத்த்வமஸ்ய [பா⁰

தத்தத்ஸாமர்த்²யயுக்தத்வாத்ஸர்வமஸ்ய] ப்ராது³ர்ப⁴வதீ³யர்த:~² || 24 ||

ஸித்³தீ⁴யந்தரமாஹ —

ப்ரவ்ரு³த்த்யாலோகந்யாஸாத்ஸு³க்ஷமவ்யவஹிதவிப்ரக்ரு³ஷ்டஜ்ஞாநம் || விபூ⁴தி
25 ||

வ்ரு³த்தி: — ப்ரவ்ரு³த்திர்³விஷயவதீ ஜ்யோதிஷமதீ ச ப்ராகு³க்தா

(1135-36)| தஸ்யா ய ஆலோக: ஸாத்³விகப்ரகாஸஸ்தஸ்ய

நிகி²லேஷு விஷயேஷு ந்யாஸாத் தத்³வாஸிதாநாம் விஷயாணாம் பா⁴வநாத:

ஸந்த:கரணேஷு இந்³தீ³ரியேஷு ச ப்ரக்ரு³ஷ்டஸக்திமாபந்நேஷு ஸுஸூ³க்ஷமஸ்ய

பரமாண்வாதே³ர்வ்யவஹிதஸ்ய பூ⁴ம்யந்தர்க³தஸ்ய நிதா⁴நாதே³ர்விப்ரக்ரு³ஷ்டஸ்ய

மேர்வபரபார்ஸ்வவர்திநோ ரஸாயநாதே³ர்ஜ்ஞாநமுத்பத்³யதே || 25 ||

ஏதத்ஸமாநவ்ரு³த்தாந்தஸித்³தீ⁴யந்தரமாஹ —

ப⁴வநஜ்ஞாநம் ஸூர்யே ஸம்யமாத் || விபூ⁴தி 26 ||

வ்ரு³த்தி: — ஸு³ரீயே ப்ரகாஸமயே ய: ஸம்யம: கரோதி தஸ்ய ஸப்தஸு
பூ⁴ர்பூ⁴வ:ஸ்வ:ப்ர⁴ரு³திஷு லோகேஷு யாநி பூ⁴வநாநி தத்தஸந்நிவேஸபா⁴ஞ்ஜி
புராணி [பா⁰ஸ்தா²நாநி] தேஷு யதா²வத³ஸ்ய ஜ்ஞாநமுத்பத்³யதே |
பூ⁴ர்வஸ்மிந் ஸு³த்ரே ஸாத்த்விகப்ரகாஸ ஆலம்ப³நதயோக்த: | இஹ து பெள⁴திக
இதி விஸேஷ: || 26 ||

பெள⁴திகப்ரகாஸாந்தராலம்ப³நத்³வாரேண ஸித்³யந்தரமாஹ —

சந்த³ரே தாராவ்யுஹஜ்ஞாநம் || விபூ⁴தி 27 ||

வ்ரு³த்தி: — தாராணம் ஜ்யோதிஷாம் யோ வ்யூஹோ விஸிஷ்ட: ஸந்நிவேஸஸ்தஸ்ய
சந்த³ரே க்ரு³தஸம்யமஸ்ய ஜ்ஞாநமுத்பத்³யதே | ஸு³ர்யப்ரகாஸேந
ஹதேஜஸ்கத்வாத்தாராணம் ஸு³ர்யஸம்யமாத்ஜ்ஜ்ஞாநம் ந ஸக்யம் ப⁴விதுமர்ஹதீதி
ப்ரு³த²கு³பாயோ⁵பி⁴ஹித: || 27 ||

ஸித்³யந்தரமாஹ —

த⁴ருவே தத்³க³திஜ்ஞாநம் || விபூ⁴தி 28 ||

வ்ரு³த்தி: — த⁴ருவே நிஸ்சலே ஜ்யோதிஷாம் ப்ரதா⁴நே க்ரு³தஸம்யமஸ்ய
தாஸாம் தாராணம் யா க³தி: ப்ரத்யேகம் நியதகாலா நியததே³ஸா ச தஸ்யா
ஜ்ஞாநமுத்பத்³யதே — இயம் தாரா⁵யம் க்³ரஹ இயதா காலேநா⁵மும் ராஸிமித³ம்
நக்ஷத்ரம் யாஸ்யதீதி ஸர்வம் ஜாநாதி | இத³ம் காலஜ்ஞாநஸ்ய ப²லமித்யுக்தம்
ப⁴வதி || 28 ||

பா³ஹ்யா: ஸித்³தீ:⁴ ப்ரதிபாத³யா⁵ந்தரா: ஸித்³தீ:⁴ ப்ரதிபாத³யிதுமுபக்ரமதே —
நாபி⁴சக்ரே காயவ்யுஹஜ்ஞாநம் || விபூ⁴தி 29 ||

வ்ரு³த்தி: — ஸு³ரீமத்⁴யவர்தி நாபி⁴ஸம்ஜ்ஞுகம் யத் ஷோட³ஸாரம்
சக்ரம் தஸ்மிந் க்ரு³தஸம்யமஸ்ய யோகி³ந: காயக³தோ யோ⁵ஸௌ வ்யூஹோ
விஸிஷ்டரஸமலதா⁴துநாட்³யாதீ³நாமவஸ்தா²நம் தத்ர ஜ்ஞாநமுத்பத்³யதே |
இத³முக்தம் ப⁴வதி — நாபி⁴சக்ரம் ஸு³ரீமத்⁴யவர்தி ஸர்வத:
ப்ரஸ்ரு³தாநாம் நாட்³யாதீ³நாம் மூலபூ⁴தம் | அதஸ்தத்ர க்ரு³தாவதா⁴நஸ்ய
ஸமக்³ரஸந்நிவேஸோ யதா²வதா³பா⁴தி || 29 ||

ஸித்³யந்தரமாஹ —

கண்ட²கூபே கூ³த்பிபாஸாநிவ்ரு³த்தி: || விபூ⁴தி 30 ||

வ்ரு²த்தி: — கண்ட² க³லே கூப: கண்ட²கூப: | ஜிஹ்வாமுலே

ஜிஹ்வாதந்தோரத⁴ஸ்தாத் கூப இவ கூபோ க³ர்தாகாரப்ரதே³ஸ: ப்ரா⁴ணாதே³ர்யத்ஸம்பர்காத்
கூ³ு³ு³பிபாஸாத³ய: ப்ரா⁴து³ர்ப⁴வந்தி தஸ்மிந் க்ரு²தஸம்யமஸ்ய யோகி³ந:

கூ³ு³ு³பிபாஸாத³யோ நிவர்தந்தே | க⁴ண்டிகாத⁴ஸ்தாத் ஸ்ரோதஸா தா⁴ர்யமானே
தஸ்மிந்

பா⁴விதே ப⁴வத்யேவம்விதா⁴ ஸித்³தி: ⁴ || 30 ||

ஸித்³த⁴யந்தரமாஹ —

கூ³ர்மநாட்³யாம் ஸ்தை²ர்யம் || விபூ⁴தி 31 ||

வ்ரு²த்தி: — கண்ட²கூபஸ்யாத⁴ஸ்தாத்³யா கூ³ர்மாக²யா நா³ தஸ்யாம்

க்ரு²தஸம்யமஸ்ய சேதஸ: ஸ்தை²ர்யமுத்பத்³யதே | தத்ஸ்தா²நமநுப்ரவிஷ்டஸ்ய

சஞ்சலதா ந ப⁴வதீத்யர்த: ² | யதி³ வா காயஸ்ய ஸ்தை²ர்யமுத்பத்³யதே ந

கேநசித் ஸ்பந்த³யிதும் ஸக்யத இத்யர்த: ² || 31 ||

ஸித்³த⁴யந்தரமாஹ —

மூ⁴ர்த⁴ஜ்யோதிஷி ஸித்³த⁴த³ர்ஸநம் || விபூ⁴தி 32 ||

வ்ரு²த்தி: — ஸிர:கபாலே ப்³ரஹ்மரந்த⁴ராக்²யே சி²த்³ரே

ப்ரகாஸாதா⁴ர்த்வாஜ்ஜ்யோதிஷி | யதா² க்³ரு³ஹாப்யந்தரஸ்த²ஸ்ய மணே: ப்ரஸரந்தீ

ப்ரபா⁴ குஞ்சிதா⁴காரேவ ஸர்வப்ரதே³ஸே ஸங்க⁴டதே ததா² ஹ்ரு²த³யஸ்த: ²

ஸாதத்விக: ப்ரகாஸ: ப்ரஸ்ரு²தஸ்தத்ர ஸம்பிண்டி³தத்வம் ப⁴ஜதே | தத்ர

க்ரு²தஸம்யமஸ்ய யே த்³யாவாப்ரு²தி²வ்யோரந்தராலவர்திந: ஸித்³தா⁴ தி³வ்யா:

புருஷாஸ்தேஷாமிதரப்ராணிபி⁴ரத்³ரு³ஸ்யாநாம் தஸ்ய த³ர்ஸநம் ப⁴வதி | தாந்

பஸ்யதி தை³ஸ ஸ ஸம்பா⁴ஷத இத்யர்த: ² || 32 ||

ஸர்வஜ்ஞத்வ உபாயமாஹ —

ப்ராதிபா⁴த்³வா ஸர்வம் || விபூ⁴தி 33 ||

வ்ரு²த்தி: — நிமித்தாநபேகூகம் மனோமாத்ரஜந்யமவிஸம்வாத³கம்

த்³ரா³கு³த்³யமாநம் [பா⁰ ப்ரா³கு³த்³யமாநம்] ஜ்ஞாநம் ப்ரதிபா⁴ |

தஸ்யாம் ஸம்யமே க்ரியமானே ப்ராதிப⁴ம் விவேகக்²யாதே: பூ³ர்வபா⁴வி தாரகம்

ஜ்ஞாநமுதே³தி | யதோ²தே³ஷ்யத: ஸவிது: பூ³ர்வம் ப்ரபா⁴ ப்ரா⁴து³ர்ப⁴வதி

தத்³வத்³விவேகக்²யாதே: பூ³ர்வம் தாரகம் ஸர்வவிஷயம் ஜ்ஞாநமுத்பத்³யதே | தஸ்மிந்

ஸதி ஸம்யமாந்தராநபேகூக: ஸர்வம் ஜாநாதீத்யர்த: ² || 33 ||

ஸித்³யந்தரமாஹ —

ஹ்ரு³யே சித்தஸம்வித் || விபூ⁴தி 34 ||

வ்ரு³த்தி: — ஹ்ரு³யம் ஸாரீஸ்ய ப்ரதே³ஸவிஸேஷ: |

தஸ்மிந்நதோ⁴முக²ஸ்வல்பபுண்ட³ரீகாப்யந்தரே⁵ந்த:கரணஸத்த்வஸ்ய ஸ்தா²நம் |

தத்ர க்ரு³தஸம்யமஸ்ய ஸ்வபரசித்தஜ்ஞாநமுத்பத்³யதே | ஸ்வசித்தக³தா:

ஸர்வா வாஸநா: பரசித்தக³தாம்ஸ்ச ராகா³தீ³ஞ்ஞாநாதீ³ய்யர்த:² || 34 ||

ஸித்³யந்தரமாஹ —

ஸத்த்வபுருஷயோரத்யந்தாஸங்கீர்ணயோ: ப்ரத்யயாவிஸேஷோ போ⁴க:³

பரார்தா²ந்யஸ்வார்த²ஸம்யமாத்த்புருஷஜ்ஞாநம் || விபூ⁴தி 35 ||

[பரார்த²த்வாத் ஸ்வார்த²ஸம்யமாத்த இத்யேவ ப³ஹுஸம்மத: ஸு³த்ரபாட:² |]

வ்ரு³த்தி: — ஸத்த்வம் ப்ரகாஸஸுகா²த்மக: ப்ராதா⁴நிக:

பரி³ணமவிஸேஷ: | புருஷோ போ⁴க்தா⁵தி⁴ஷ்டா²த்ரு³ரூப: |

தயோரத்யந்தாஸங்கீர்ணயோர்போ⁴க்யபோ⁴க்த்ரு³ரூபத்வாத³சேதநசேதநத்வாச்ச

பி⁴ந்நயோர்ய: ப்ரத்யயஸ்யாவிஸேஷோ பே⁴தே³நாப்ரதிபா⁴ஸநம் தஸ்மாத் ஸத்த்வஸ்யைவ

கர்த்ரு³தாப்ரத்யயேந யா ஸுக²து:³க²ஸம்வித் ஸ போ⁴க:³ |

ஸத்த்வஸ்ய ஸ்வார்த²நைரபேக்ஷயேண பரார்த:² புருஷார்த²நிமித்த: | தஸ்மா³ந்யோ

ய: ஸ்வார்த:² புருஷஸ்வரூபமாத்ராலம்ப³ந: பரி³த்யக்தாஹங்காரஸத்த்வே

யா சிச்சா²யாஸங்க்ராந்திஸ்தத்ர க்ரு³தஸம்யமஸ்ய புருஷவிஷயம்

ஜ்ஞாநமுத்பத்³யதே | தத்ர ததே³வம் ரூபம் ஸ்வாலம்ப³நம் ஜ்ஞாநம்

ஸத்த்வநிஷ்ட²ம் புருஷோ [பா⁰ ஸத்த்வநிஷ்ட:² புருஷ:]

ஜாநாதீ³ய்யர்த:² | ந புந: புருஷோ ஜ்ஞாதா ஜ்ஞாநஸ்ய விஷயபா⁴வமாபத்³யதே

ஜ்ஞேயத்வாபத்தேர்ஜ்ஞாத்ரு³ஜ்ஞேயத்வயோரத்யந்தவிரோதா⁴த் || 35 ||

அஸ்யைவ ஸம்யமஸ்ய ப²லமாஹ —

தத: ப்ராதிப⁴ஸ்ராவணவேத³நாத³ர்ஸாஸ்வாத³வார்தா ஜாயந்தே || விபூ⁴தி 36 ||

வ்ரு³த்தி: — தத: புருஷஸம்யமா³த³ப்யஸ்யமாநாத³வ்யுத்தி²தஸ்யாபி

ஜ்ஞாநாநி ஜாயந்தே | தத்ர ப்ராதிப⁴ம் பூர்வோக்தம் ஜ்ஞாநம் தஸ்யாவிர்ப⁴வநாத்

ஸு³க்ஷமாதி³கமர்த²ம் பஸ்யதி | ஸ்ராவணம் ஸ்ரோத்ரேந்த³ரியஜம்

ஜ்ஞாநம் தஸ்மாச்ச ப்ரக்ரு³ஷ்டம் தி³வ்யம் ஸப³த³ம் ஜாநாதி | வேத³நா

ஸ்பர்ஸேந்த³ரியஜம் ஜ்ஞாநம் வேத³யதே⁵நயேதி க்ரு³த்வா தாந்த்ரிக்யா ஸம்ஜ்ஞயா

வ்யவஹரியதே | தஸ்மாத்தி³வ்யஸ்பர்ஸவிஷயம் ஜ்ஞாநம் ஸமுபஜாயதே |
 ஆதர்ஸம்சக்ஷு³ரிந்தி³ரியஜம் ஜ்ஞாநம் | ஆ ஸமந்தாத்³ரு³யதே⁵நபூ⁴யதே
 ரூபமநேநேதி க்ரு³த்வா தஸ்ய ப்ரகர்ஷாத்³தி³வ்யம் ரூபஜ்ஞாநமுத்பத்³யதே |
 ஆஸ்வாதோ³
 ரஸநேந்தி³ரியஜம் ஜ்ஞாநம் | ஆஸ்வாத்³யதே⁵நேநேதி க்ரு³த்வா தஸ்மிந் ப்ரக்ரு³ஷ்டே
 தி³வ்யே ரஸே ஸம்விது³பஜாயதே | வார்தா க³ந்த⁴ஸம்வித் | வ்ரு³த்திஸப்³தே³ந
 தாந்த்ரிக்யா பரிபா⁴ஷ்யா க்⁴ராணேந்தி³ரியமுச்யதே | வர்ததே க³ந்த⁴விஷயே இதி
 வ்ரு³த்தே⁴க்⁴ராணேந்தி³ரியாஜ்ஜாதா வார்தா க³ந்த⁴ஸம்வித் | தஸ்யாம் ப்ரக்ரு³ஷ்யமாநாயாம்
 தி³வ்யக³ந்தோ⁴நபூ⁴யதே || 36 ||

ஏதேஷாம் ப²லவிஸேஷாணம் விஷயவிபா⁴க³மாஹ —

தே ஸமாதா⁴ஷுபஸர்கா³ வ்யுத்தா²நே ஸித்³த⁴ய: || விபூ⁴தி 37 ||

வ்ரு³த்தி: — தே ப்ராக்³ப்ரதிபாதி³தா: ப²லவிஸேஷா: ஸமாதே⁴: ப்ரகர்ஷே
 க³ச்ச²த உபஸர்கா³ உபத்³ரவா விக்⁴நா: | தத்ர ஹர்ஷஸ்மயாதி³கரணேந [
 பா0 ஹர்ஷவிஸ்மயாதி³கரணேந] ஸமாதி⁴: சிதி²ஸீ⁴வதி | வ்யுத்தா²நே
 து புநர்வ்யவஹாரத³ஸாயாம் விஸிஷ்டப²லதா³யகத்வாத் ஸித்³த⁴யோ ப⁴வந்தி || 37 ||
 ஸித்³த⁴யந்தரமாஹ —

ப³ந்த⁴காரணஸைதி²ஸ்யாத்³ப்ரசாரஸம்வேத³நாச்ச சித்தஸ்ய பரஸரீராவேஸ: || விபூ⁴தி
 38 ||

வ்ரு³த்தி: — வ்யாபகத்வாதா³த்மசித்தயோர்நியதகர்மவஸாதே³வ
 ஸரீராந்தர்க³தயோரேவ போ⁴க்த்ரு³போ⁴க்யபா⁴வேந யத் ஸம்வேத³நமுபஜாயதே
 ஸ ஏவ ஸரீரப³ந்த⁴ இதுச்யதே | தத்³யதா³ ஸமாதி⁴வஸாத்³ப³ந்த⁴காரணம்
 த⁴ர்மாத⁴ர்மாக்யம் சிதி²லம் ப⁴வதி தாநவமாபத்³யதே | சித்தஸ்ய ச
 யோ⁵ஸௌ ப்ரசாரோ ஹ்ரு³த்யப்ரவேஸாதி³ந்த³ரியத்³வாரேண விஷயாபி⁴முக²யேந
 ப்ரஸரஸ்தஸ்ய ஸம்வேத³நம் ஜ்ஞாநம் — இயம் சித்தவஹா நா⁴ | அநயா
 சித்தம் வஹதி | இயம் ச ப்ராணாதி³வஹாப்யோ [பா0 ரஸப்ராணாதி³வஹாப்யோ
] நா⁴ப்யோ விலக்ஷணேதி — ஸ்வபரஸரீரயோர்யதா³ ஸஞ்சாரம்
 ஜாநாதி ததா³ பரகீயம் ம்ரு³தம் ஜீவச்ச²ரீரம் வா சித்தஸஞ்சாரத்³வாரேண
 ப்ரவிஸதி | சித்தம் ச பரஸரீரே ப்ரவிஸதி³ந்த³ரியாண்யப்பநுவர்தந்தே
 மது⁴கரராஜமிவ மக்ஷிகா: |
 அத² பரஸரீரப்ரவிஷ்டோ யோகீ³ ஸ்வஸாரீரவத் தேந ஸர்வம் வ்யவஹரதி |

யதோ வ்யாபகயோஸ்சித்தபுருஷயோர்போ⁴க³ஸங்கோசே காரணம் கர்ம தச்சேத்
ஸமாதி⁴நா க்ஷிப்தம் ததா³ ஸ்வாதந்தர்யாத் ஸர்வத்ரைவ போ⁴க³நிஷ்பத்தி: || 38 ||
ஸித்³த⁴யந்தரமாஹ —

உதா³நஜயாஜ்ஜலபங்ககண்டகாதி³ஷ்வஸங்க³ உத்க்ராந்திஸ்ச || விபூ⁴தி 39 ||

வ்ரு³த்தி: — ஸமஸ்தாநாமிந்த்³ரியாணம் துஷஜ்வாலாவத்³யா
யுக³பது³த்தி²தா வ்ரு³த்தி: ஸா ஜீவநஸப்³த³வாச்யா | தஸ்யா:
க்ரியாபே⁴தா³த் ப்ராணாபாநாதி³ஸம்ஜ்ஞாபி⁴ர்வ்யபதே³ஸ: | தத்ர
ஹ்ரு³த்யாந்மு²நாஸிகாத்³வாரேண வாயோ: ப்ராயணாத் ப்ராண இத்யுச்யதே |
நாபி⁴தே³ஸாத்
பாதா³ங்கு³ஷ்ட²ப்யந்தமபநயநாத³பாந: | நாபி⁴தே³ஸம் பரிவேஷ்ட்ய
ஸமந்தாந்நயநாத் ஸமாந: | க்ரு³காடி⁴காதே³ஸாதா³ஸிரோவ்ரு³த்தேருந்நயநாது³தா³ந:
|

வ்யாப்ய நயநாத் ஸர்வஸாரீர்வ்யாபீ வ்யாந: |

தத்ரோதா³நஸ்ய ஸம்யமத்³வாரேண ஜயாதி³தரேஷாம் வாயுநாம் ரோதா⁴தூ³ர்த⁴வக³தித்வேந
ஜலே மஹாநத்³யாதெள³ மஹதி வா கர்த³மே தீக்ஷணேஷு கண்டகேஷு வா
ந மஜ்ஜத்யதிலகு³த்வாத் [பா0 ந ஸஜ்ஜதே³திலகு³த்வாத்] |
தூலபிண்ட³வஜ்ஜலாதெள³ மஜ்ஜிதோ³ப்யுத்³க³ச்ச²தீத்யர்த: || 39 ||

ஸித்³த⁴யந்தரமாஹ —

ஸமாநஜயாத்ப்ரஜ்வலநம் || விபூ⁴தி 40 ||

[ஜ்வலநம் இத்யேவ ப³ஹுஸம்மத: ஸுத்ரபாட: || 2 ||]

வ்ரு³த்தி: — அக்³நிமாவேஷ்ட்ய வ்யவஸ்தி²தஸ்ய ஸமாநாக்²யஸ்ய வாயோர்ஜயாத்
ஸம்யமேந வஸீகாராந்நிராவரணஸ்யாக்³நேருத்³பூ⁴தத்த்வாத்தேஜஸா [பா0
அக்³நேருர்த⁴வத்வாத்] ப்ரஜ்வலந்நிவ யோகீ³ ப்ரதிபா⁴தி || 40 ||

ஸித்³த⁴யந்தரமாஹ —

ஸ்ரோத்ராகாஸயோ: ஸம்ப³ந்த⁴ஸம்யமாத்³தி³வ்யம் ஸ்ரோத்ரம் || விபூ⁴தி 41 ||

வ்ரு³த்தி: — ஸ்ரோத்ரம் ஸப்³த³க்³ராஹகமாஹங்காநிகமிந்த்³ரியம் | ஆகாஸம் வ்யோம
ஸப்³த³தந்மாத்ரகார்யம் | தயோ: ஸம்ப³ந்தோ⁴ தே³ஸதே³ஸிபா⁴வலக்ஷணஸ்தஸமிந்
க்ரு³தஸம்யமஸ்ய யோகி³நோ தி³வ்யம் ஸ்ரோத்ரம் ப்ரவர்ததே | யுக³பத்
ஸுக்ஷமவ்யவஹிதவிப்ரக்ரு³ஷ்டஸப்³த³க்³ரஹணஸமர்த²ம் ப⁴வதீத்யர்த: || 41 ||

ஸித்தீயந்தரமாஹ —

காயாகாஸயோ: ஸம்பீந்தீஸம்யமால்லகுதூலஸமாபத்தேஸ்சாகாஸகீமநம் ||
விபூதி 42 ||

வ்ருத்தி: — காய: பாஞ்சபௌதிகம் ஸரீரம் |

தஸ்யாகாஸேநாவகாஸதா³யகேந ய: ஸம்பீந்தீஸ்தத்ர ஸம்யமம் விதா⁴ய லகு⁴நி
தூலாதௌ³ ஸமாபத்திம் தந்மயீபா⁴வலக்ஷணம் விதா⁴ய ப்ராப்தாதிலகு⁴பா⁴வோ
யோகீ³ ப்ரத²மம் யதா²ருசி ஜலே ஸஞ்சரணக்ரமேணா³ணநாப⁴தந்துஜாலேந
ஸஞ்சரமாண ஆதி³த்யரஸ்பி⁴ஸ்ச விஹரந் யதே²ஷ்டமகாஸேந க³ச்ச²தி || 42 ||

ஸித்தீயந்தரமாஹ —

ப³ஹிரகல்பிதா வ்ருத்திர்மஹாவிதே³ஹா தத: ப்ரகாஸாவரணக்ஷய: || விபூதி
43 ||

வ்ருத்தி: — ஸரீராதீ³ப³ஹிர்யா மநஸ: ஸரீரநைரபேக்ஷயேண

வ்ருத்தி: ஸா மஹாவிதே³ஹா நாம விக³தாஹங்காரகார்யவேகா³ [பா0
விக³தஸரீராஹங்காரதா³ர்டீயதீ³வாரேண] உச்சயதே | ததஸ்தஸ்யாம் க்ரு³தாத்
ஸம்யமாத் ப்ரகாஸாவரணக்ஷய: ஸாதத்விகஸ்ய சித்தஸ்ய ய: ப்ரகாஸ: தஸ்ய
யதா³வரணம் க்லேஸகர்மாதீ³ தஸ்ய க்ஷய: ப்ரவிலயோ ப⁴வதி | அயமர்த²
— ஸரீராஹங்காரே ஸதி யா மநஸோ ப³ஹிர்வ்ருத்தி: ஸா கல்பிதேத்யுச்சயதே |
யதா³ பந: ஸரீராதீ³ஹங்காரபா⁴வம் பரித்யஜ்ய ஸ்வாதந்தர்யேண மநஸோ
வ்ருத்தி: ஸா⁵கல்பிதா | தஸ்யாம் ஸம்யமாதீ³யோகி³ந: ஸர்வே சித்தமலா: க்ஷயந்தே
|| 43 ||

ததே³வம் பூர்வாந்தவிஷயா: பராந்தவிஷயா மதீ⁴யபா⁴வாஸ்ச ஸித்தீ⁴:

ப்ரதிபாதீ³யா⁵நந்தரம் பு⁴வந்ஜ்ஞாநாதி³ருபா பா³ஹ்யா: காயவ்யூஹாதி³ருபா
ஆ⁴யந்தரா: பரிகர்மநிஷ்பந்நபூ⁴தாஸ்ச மைதர்யாதி³ஷு⁴ ப³லாநீத்யேவமாதீ³யா:
ஸமாதீ⁴யுபயோகி³நீஸ்சாந்த:கரணப³ஹி:கரணலக்ஷணேந்தீ³ரியப⁴வா:
ப்ராணாதி³வாயுப⁴வாஸ்ச ஸித்தீ⁴ஸ்சித்ததா³ர்டீயாய ஸமாதே⁴ஸ்சாஸ்வாஸோத்பத்தயே
ப்ரதிபாதீ³யேதா³நீம் ஸ்வதீ³ர்ஸநோபயோகி³ஸபீ³ஜநி³ர்பீ³ஜஸமாதீ³ஸித்தீ⁴யே
விவிதோ⁴பாயப்ரத³ர்ஸநாயாஹ —

ஸ்தூ²லஸ்வரூபஸூக்ஷமாந்வயார்தீ²வத்தவஸம்யமாதீ³பூ⁴தஜய: || விபூதி 44 ||

வ்ரு³த்தி: — பஞ்சாநாம் ப்ரு³தி²வ்யாதீ³நாம் பூ⁴தாநாம் யே
 பஞ்சா⁵வஸ்தா²விஸேஷரூபா த⁴ர்மா: ஸ்தூ²லத்வாதீ³யஸ்தத்ர
 க்ரு³தஸம்யமஸ்ய பூ⁴தஜயோ ப⁴வதி | பூ⁴தாந்யஸ்ய வஸ்யாநி
 ப⁴வந்தீ²யர்:த² | ததா² ஹி — பூ⁴தாநாம் பரித்³ரு³ஸ்யமாநம்
 விஸிஷ்டாகாரவத் ஸ்தூ²லரூபம் | ஸ்வரூபபஞ்சைஷாம் யதா²க்ரமம் கார்யம்
 க³ந்த⁴ஸ்நேஹோஷணதாப்ரேரணுவகாஸதா³நலக்ஷணம் | ஸூ³க்ஷமம் ச யதா²க்ரமம்
 பூ⁴தாநாம் காரணத்வேந வ்யவஸ்தி²தாநி க³ந்தா⁴தி³தந்மாத்தராணி | அந்வயிநோ
 கு³ண:

ப்ரகாஸப்ரவ்ரு³த்திஸ்தி²திருபதயா ஸர்வத்ரைவா⁵ந்வயித்வேந ஸமுபலப்⁴யந்தே |
 அர்த²வத்த்வம் தேஷு ஏவ கு³ணேஷு போ⁴கா³பவர்க³ஸம்பாதீ³நாக்²யா ஸக்தி: |
 ததே³வம் பூ⁴தேஷு பஞ்சஸு உக்தத⁴ர்மலக்ஷணாவஸ்தா²பி⁴ந்நேஷு
 ப்ரத்யவஸ்த²ம் ஸம்யமம் குர்வந யோகீ³ பூ⁴தஜயீ ப⁴வதி | தத்³யதா² —
 ப்ரத²மம் ஸ்தூ²லரூபே ஸம்யமம் விதா⁴ய தத³நு ஸ்வரூபே இத்யேவம் க்ரமேண
 தஸ்ய க்ரு³தஸம்யமஸ்ய ஸங்கல்பாநுவிதா⁴யிந்யோ வத்ஸாநுஸாரிண்ய இவ கா³வோ
 பூ⁴தப்ரக்ரு³தயோ ப⁴வந்தீ²யர்:த² || 44 ||

தஸ்யைவ பூ⁴தஜயஸ்ய ப²லமாஹ —

ததோ⁵ணிமாதீ³ப்ராது³ர்பா⁴வ: காயஸம்பத்தத்³த⁴ர்மா⁵நபி⁴கா⁴தஸ்ச || விபூ⁴தி
 45 ||

வ்ரு³த்தி: — 1 | அணிமா பரமானுரூபதாபத்தி: | 2 | மஹிமா
 மஹத்த்வப்ராப்தி: | 3 | லகி⁴மா தூலபிண்ட³வல்லகு⁴த்வப்ராப்தி: | 4 | க³ரிமா
 கு³ருத்வப்ராப்தி: | 5 | ப்ராப்திரங்கு³ல்யக்³ரேண சந்தீ³ராதி³ஸ்பர்ஸநஸக்தி: |
 6 | ப்ராகாம்யமிச்சா²நபி⁴கா⁴த: | 7 | ஸரீராந்த:கரணேஸ்வரத்வமீஸித்வம் |
 8 | ஸர்வத்ர ப்ரப⁴விஷ்ணுதா வஸித்வம் | ஸர்வாண்யேவ
 பூ⁴தாந்யநுகா³மித்வாத்தது³க்தம் நாதிக்ராமந்தி | 9 | யத்ரகாமாவஸாயோ யஸ்மிந்
 விஷயே⁵ஸ்ய காம: ஸவேச்சா² ப⁴வதி தஸ்மிந் விஷயே யோகி³நோ⁵த⁴யவஸாயோ
 ப⁴வதி | தம் விஷயம் ஸவீகாரத்³வாரேணாபி⁴லாஷஸமாப்திப்யந்தம்
 நயதீ²யர்:த² | த ஏதே⁵ணிமாதீ³யா: ஸமாதீ⁴யுபயோகி³நோ பூ⁴தஜயாதீ³யோகி³ந:
 ப்ராது³ர்பாவந்தி | யதா² பரமானுத்வம் ப்ராப்தோ வஜ்ரா³தீ³நாமயந்த: ப்ரவிஸிதி |
 ஏவம் ஸர்வத்ர யோஜ்யம் | ஏதே⁵ணிமாதீ³யோ⁵ஷ்டௌ கு³ண மஹாஸித்³த⁴ய
 உச்சயந்தே |
 காயஸம்பத்³வக்ஷயமாண (3|46) தாம் ப்ராப்நோதி |

தத்த³தர்மா⁵நபி⁴கா⁴தஸ்³ தஸ்ய காயஸ்ய யே தர்மா
 ரூபாத்³யஸ்தேஷாமநபி⁴கா⁴தோ நாஸோ ந குதஸ்சித்³ப⁴வதி நாஸ்ய
 ரூபமக்³நிர்³த³ஹதி ந வாயு: ஸோஷயதீ³யாதி³ யோஜ்யம் || 45 ||

காயஸம்பத்³மாஹ —

ரூபலாவண்யப³லவஜ்ரஸம்ஹநநத்வாநி காயஸம்பத் || விபூ⁴தி 46 ||

வ்ருத்தி: — ரூபலாவண்யப³லாநி ப்ரஸித்³தா⁴நி | வஜ்ரஸம்ஹநநத்வம்
 வஜ்ரவத் கடி²நா ஸம்ஹதிரஸ்ய ஸரீரே ப⁴வதீ³யர்த: ² | இதி காயஸ்ய
 ஆவிர்பூ⁴தகு³ணஸம்பத் || 46 ||

ஏவம் பூ⁴தஜயமபி⁴தா⁴ய ப்ராப்தபூ⁴மிகாவிஸேஷஸ்யேந்த்³ரியஜயமாஹ —

க்³ரஹணஸ்வரூபாஸ்மிதாந்வயார்த²வத்த்வஸம்யமாதி³ந்த்³ரியஜய: || விபூ⁴தி 47 ||

வ்ருத்தி: — க்³ரஹணமிந்த்³ரியாணம் விஷயாபி⁴முக்² வ்ருத்தி: | ஸ்வரூபம்
 ஸாமாந்யேந ப்ரகாஸகத்வம் | அஸ்மிதா அஹங்காராநுக³ம: | அந்வயார்த²வத்த்வே
 பூர்வவத் (3144) | ஏதேஷாம் இந்த்³ரியாணமவஸ்தா²பஞ்சகே பூர்வவத்
 ஸம்யமம் க்ரு³த்வேந்த்³ரியஜயீ ப⁴வதி || 47 ||

தஸ்ய ப²லமாஹ —

ததோ மநோஜவித்வம் விகரணபா⁴வ: ப்ரதா⁴நஜயஸ்ச || விபூ⁴தி 48 ||

வ்ருத்தி: — ஸரீரஸ்ய மநோவத³நுத்தமக்³திலாபோ⁴ மநோஜவித்வம் |
 காயநிரபேக்ஷாணமிந்த்³ரியாணம் வ்ருத்திலாபோ⁴ விகரணபா⁴வ: | ஸர்வவஸித்வம்
 ப்ரதா⁴நஜய: | ஏதா: ஸித்³த⁴யயோ ஜிதேந்த்³ரியஸ்ய ப்ராதூ³ர்ப⁴வந்தி | தாஸ்சாஸ்மிந்
 ஸாஸ்த்ரே மது⁴ப்ரதீகா இத்யுச்சயந்தே | யதா² மது⁴ந ஏகதே³ஸோ⁵பி ஸ்வத³த
 ஏவம் ப்ரத்யேகமேதா: ஸித்³த⁴ய: ஸ்வத³ந்த இதி மது⁴ப்ரதீகா: || 48 ||

இந்த்³ரியஜயமபி⁴தா⁴யா⁵ந்த:கரணஜயமாஹ —

ஸத்த்வபுருஷாந்யதா²க்யாதிமாத்ரஸ்ய ஸர்வபா⁴வாதி⁴ஷ்டா²த்ரு³த்வம்
 ஸர்வஜ்ஞாத்ரு³த்வம் ச || விபூ⁴தி 49 ||

வ்ருத்தி: — தஸ்மிந் பு³த்³தே: ⁴ ஸாத்த்விகே பரிணமே
 க்ரு³தஸம்யமஸ்ய யா ஸத்த்வபுருஷயோருப்த³யதே விவேகக்²யாதிர்³கு³ணநாம்
 கர்த்ரு³த்வாபி⁴மாநஸிரி²லீபா⁴வரூபா தந்மாஹாதம்யாத் தத்ரைவ ஸ்தி²தஸ்ய
 யோகி³ந:

ஸர்வாதி⁴ஷ்டா²த்ரு²த்வம் ஸர்வஜ்ஞாத்ரு²த்வம் ச ஸமாதே⁴ர்ப⁴வதி | ஸர்வேஷாம்
கு³ணபரிணாமாநாம் பா⁴வாநாம் ஸ்வாமிவதா³க்ரமணம் ஸர்வபா⁴வாதி⁴ஷ்டா²த்ரு²த்வம்
|

தேஷாமேவ ச ஸாந்தோதி³தாவ்யபதே³ஸ்யத⁴ர்மித்வேநாவஸ்தி²தாநாம்
யதா²வத்³விவேகஜ்ஞாநம் ஸர்வஜ்ஞாத்ரு²த்வம் | ஏஷாம் சாஸ்மிஞ்சா²ஸ்த்ரே
பரஸ்யாம்

வஸீகாரஸம்ஜ்ஞாயாம் ப்ராப்தாயாம் விஸோகா நாம் ஸித்³தி⁴ரித்யுச்யதே || 49 ||

க்ரமேண பூ⁴மிகாந்தரமாஹ —

தத்³வெராக்³யாத்³பி தோ³ஷ்ப³ஜக்ஷயே கைவல்யம் || விபூ⁴தி 50 ||

வ்ரு²த்தி: — தஸ்யாமபி விஸோகாயாம் ஸித்³தௌ⁴ யதா³ வெராக்³யமுத்பத்³யதே
யோகி³நஸ்ததா³ தஸ்மாத்³தோ³ஷாணம் ராகா³தீ³நாம் யத்³பீ³ஜமவித்³யாத்³யஸ்தஸ்ய
க்ஷயே நிர்மூலநே கைவல்யமாத்யந்திகீ து: ³க²நிவ்ரு²த்தி: புருஷஸ்ய
கு³ணநாமதி⁴காரபரிஸமாப்தௌ ஸ்வரூபப்ரதிஷ்ட²த்வம் [பா0
ஸ்வரூபநிஷ்ட²த்வம்] || 50 ||

தஸ்மிந்நேவ ஸமாதௌ⁴ ஸ்தி²த்யுபாயமாஹ —

ஸ்வாம்யுபநிமந்த்ரணே ஸங்க³ஸ்மயா⁵கரணம் புந்ரநிஷ்டப்ரஸங்கா³த் || விபூ⁴தி
51 ||

வ்ரு²த்தி: — சத்வாரோ யோகி³நோ ப⁴வந்தி | தத்ராப்⁴யாஸவாந்
ப்ரவ்ரு²த்தமாத்ரஜ்யோதி: ப்ரத²ம: | ரு²தம்ப⁴ர்ப்ரஜ்ஞோ த்³விதீய: |
பூ⁴தேநத்³ரியஜயீ த்ரு²தீய: | அதிக்ராந்தபா⁴வநீயஸ்சதுர்த: ² |
தத்ர சதுர்த²ஸ்ய ஸமாதே: ⁴ ப்ராப்தஸப்தவித⁴பூ⁴மிப்ராந்தப்ரஜ்ஞோ
ப⁴வதி | ரு²தம்ப⁴ர்ப்ரஜ்ஞஸ்ய த்³விதீயாம் மது⁴மதீஸம்ஜ்ஞாம்
பூ⁴மிகாம் ஸாக்ஷாத்ருர்வத: ஸ்வாமிநோ தே³வா உபநிமந்த்ரயிதாரோ ப⁴வந்தி |
தி³வ்யஸ்த்ரீரஸாயநாதி³கம் [தி³வ்யஸ்த்ரீவஸநாதி³கம்]

உபடௌ⁴கயந்தீதி தஸ்மிந்நுபநிமந்த்ரணே நா⁵நேந ஸங்க: ³ கர்தவ்யோ
நாபி ஸ்மய: | ஸங்க³திகரணே புநர்விஷயபோ⁴கே³ பததி ஸ்மயகரணே
க்ரு²தக்ரு²த்யமாத்மாநம் மந்யமாநோ ந ஸமாதா⁴வுத்ஸஹதே | அத:
ஸங்க³ஸ்மயயோஸ்தேந வர்ஜநம் கர்தவ்யம் || 51 ||

அஸ்யாமேவ ப²லபூ⁴தாயாம் விவேகக்²யாதௌ
பூ⁴ர்வோக்தஸம்யமவ்யதிரி்க்தமுபாயாந்தரமாஹ —

கூணதத்க்ரமயோ: ஸம்யமாத்த்³விவேகஜம் ஜ்ஞாநம் || விபூ⁴தி 52 ||

வ்ருத்தி: — கூண: ஸர்வாந்த்ய: காலாவயவோ யஸ்ய கலா: ப்ரப⁴விதும்
ந ஸக்யந்தே | ததா²விதா⁴நாம் காலகூணநாநாம் ய: க்ரம: பௌர்வாபர்யேண
பரிணாமஸ்தத்ர ஸம்யமாத் ப்ராசு³க்தம் விவேகஜம் ஜ்ஞாநமுத்ப³யதே | அயமர்த:²
— அயம் காலகூணே⁵முஷ்மாத் காலகூணது³த்தரோ⁵யமஸ்மாத் பூர்வ
இத்யேவம்விதே⁴ க்ரமே க்ரு³தஸம்யமஸ்யாத்யந்தஸூக்ஷ்மே⁵பி கூணக்ரமே யதா³
ப⁴வதி ஸாக்ஷாத்தகாரஸ்ததா³ந்யத³பி ஸூக்ஷ்மம் மஹதா³தி³ ஸாக்ஷாத்தகரோதீதி
விவேகஜ்ஞாநோத்பத்தி: || 52 ||

அஸ்யைவ ஸம்யமஸ்ய விஷயவிவேகோபகூபனூயாஹ —

ஜாதிலகூணதே³ஸைரந்யதாநவச்சே²தா³த்துல்யயோஸ்தத: ப்ரதிபத்தி: || விபூ⁴தி
53 ||

வ்ருத்தி: — பதா³ர்தா²நாம் பே⁴த³ஹேதவோ ஜாதிலகூணதே³ஸா
ப⁴வந்தி | க்வசித்³பே⁴த³ஹேதுர்ஜாதி: | யதா² கௌ³ரியம் மஹிஷ்யமிதி |
ஜாத்யா துல்யயோர்லகூணம் பே⁴த³ஹேது: | இயம் கர்பு³ரேயமருணேதி |
ஜாத்யா லகூணநாபி⁴ந்நயோர்பே⁴த³ஹேதுர்தே³ஸோ த்³ரு³ஷ்ட: |
யதா² துல்யப்ரமணயோராமலகயோர்பி⁴ந்நதே³ஸஸ்தி²தயோ: | யத்ர
புந்ர்பே⁴தோ³வதா⁴ரயிதும் ந ஸக்யதே யதா² ஏகதே³ஸஸ்தி²தயோ: ஸூக்லயோ:
பார்தி²வயோ: பரமாண்வோஸ்ததா²விதே⁴ விஷயே பே⁴தா³ய க்ரு³தஸம்யமஸ்ய
பே⁴தே³ந ஜ்ஞாநமுத்ப³யதே ததா³ தத³ப⁴யாஸாத் ஸூக்ஷ்மாண்யபி தத்த்வாநி
பே⁴தே³ந
ப்ரதிப³யதே | ஏதது³க்தம் ப⁴வதி — யத்ர கேநசிது³பாயேந பே⁴தோ³
நாவதா⁴ரயிதும் ஸக்யஸ்தத்ர ஸம்யமாத்த³ப⁴வத்யேவ பே⁴த³ப்ரதிபத்தி: || 53 ||

ஸூக்ஷ்மாணம் தத்த்வாநாமுக்தஸ்ய விவேகஜந்யஜ்ஞாநஸ்ய ஸம்ஜ்ஞாவிஷயஸ்வாபா⁴வ்யம்
வ்யாக்யாதுமாஹ —

தாரகம் ஸர்வவிஷயம் ஸர்வதா²விஷயமக்ரமம் சேதி விவேகஜம் ஜ்ஞாநம் || விபூ⁴தி
54 ||

வ்ருத்தி: — உக்தஸம்யமப³லாதே³வா⁵ந்த்யாயாம் பூ⁴மிகாயாமுத்பந்நம் ஜ்ஞாநம்
தாரகமிதி தாரயத்யகா³தா⁴த் ஸம்ஸாரஸாக்³ராத்த³யோகி³நமித்யாந்வர்தி²க்யா
ஸம்ஜ்ஞயா

தாரகமித்யுச்சயதே | அஸ்ய விஷயமாஹ — ஸர்வவிஷயமிதி | ஸர்வாணி
தத்த்வாநி மஹதா³தி³நி விஷயோ⁵ஸ்யேதி ஸர்வவிஷயம் | ஸ்வபா⁴வ்ஸ்சாஸ்ய
ஸர்வதா²விஷயத்வம் | ஸர்வபிரவஸ்தா²பி⁴:⁴ ஸ்தூ²லஸூக்ஷ்மாதி³பே⁴தே³ந
தைஸ்தை: பரிணாமை: ஸர்வேண ப்ரகாரேண⁵வஸ்தி²தாநி தத்த்வாநி விஷயோ⁵ஸ்யேதி
ஸர்வதா²விஷயம் |

ஸ்வபா⁴வாந்தரமாஹ — அக்ரமம் சேதி |

நி:ஸேஷநாநாவஸ்தா²பரிணதஸ்யாத்மகபா⁴வக்³ரஹ்ணேநாஸ்ய [பா0

நி:ஸேஷநாநா⁵வஸ்தா²பரிணத³விதர்யாத்மகபா⁴வக்³ரஹ்ணே நா⁵ஸ்ய] க்ரமோ
வித்யத இத்யக்ரமம் | ஸர்வம் கரதலாமலகவத்³யுக³பத் பஸ்யதீத்யர்த: ² || 54 ||

அஸ்மாச்ச விவேகஜாத் தாரகாக்யாஜ்ஜ்ஞாநாத் கிம் ப⁴வதீத்யாஹ —

ஸுத்தவபுருஷயோ: ஸூத்³தி⁴ஸாம்யே கைவல்யம் || விபூ⁴தி 55 ||

வ்ருத்தி: — ஸுத்தவபுருஷாவுக்தலக்ஷணௌ (216,

2118, 2120)| தயோ: ஸூத்³தி⁴ஸாம்யே கைவல்யம் | ஸுத்தவஸ்ய

ஸர்வகர்ந்ரு²த்வாபி⁴மாநநிவ்ரு²த்யா ஸ்வகாரணநுப்ரவேஸ: ஸூத்³தி⁴:⁴ | புருஷஸ்ய
ஸூத்³தி⁴ருபசரிதபோ⁴கா³பா⁴வ இதி த்³வயோ: ஸமாநாயாம் ஸூத்³தௌ⁴ புருஷஸ்ய
கைவல்யமுத்பத்³யதே | மோக்ஷோ ப⁴வதீத்யர்த: ² || 55 ||

ததே³வமந்தரங்கி³ம் யோகா³ங்கி³த்ரயமபி⁴தா⁴ய தஸ்ய ச ஸம்யமஸம்ஜ்ஞாம்

க்ரு²த்வா ஸம்யமஸ்ய விஷயப்ரத³ர்ஸநார்த²ம் பரிணாமத்ரயமுபபாத்³ய

ஸம்யமப³லோத்பத்³யமாநா: பூர்வாந்தபராந்தமத்⁴யப⁴வா: ஸித்³தீ⁴ருபத³ர்ஸ்ய

ஸமாத்⁴யப⁴யாஸோபபத்தயே [பா0 ஸமாத்⁴யாஸ்வாஸோத்பத்தயே] பா³ஹ்யா

ப⁴வந்ஜ்ஞாநாதி³ருபா ஆப்யந்தராஸ்ச காயவ்யஹ்ஜ்ஞாநாதி³ருபா: ப்ரத³ர்ஸ்ய

ஸமாத்⁴யப⁴யோகா³யேந்த்³ரியப்ராணஜயாதி³பூர்விகா: பரமபுருஷார்²ஸித்³த⁴யே

யதா²க்ரமமவஸ்தா²ஸஹிதபூ⁴தஜயேந்த்³ரியஸுத்தவஜயோத்³ப⁴வாஸ்ச

வ்யாக்²யாய விவேகஜ்ஞாநோபபத்தயே தாம்ஸ்தாநுபாயாநுபந்யஸ்ய தாரகஸ்ய

ஸர்வஸமாத்⁴யவஸ்தா²பர்யந்தப⁴வஸ்ய ஸ்வரூபமபி⁴தா⁴ய தத்ஸமாபத்தே:

க்ரு²தாதி⁴காரஸ்ய சித்தஸுத்தவஸ்ய ஸ்வகாரணநுப்ரவேஸாத் கைவல்யமுத்பத்³யத

இத்யபி⁴ஹிதமிதி நிர்ணீதோ விபூ⁴திபாத்³ஸ்த்ரு²தீய: |

இதி தா⁴ரேஸ்வரபோ⁴ஜதே³வவிரசிதாயாம் ராஜமார்தண்டா³பி⁴தா⁴யாம்

பாத்ஞ்ஜலவ்ருத்தௌ விபூ⁴திபாத்³ஸ்த்ரு²தீய: |

இதி விபூ⁴திபாத: ³ |

அத² கைவல்யபாத³:

யதா³ஜ்ஞயைவ கைவல்யம் விநோபாயை: ப்ரஜாயதே |
தமேகமஜமீஸாநம் சிதா³நந்த³மயம் ஸ்தும: ||

இதா³நீம் விப்ரதிபத்திஸமுத்த²ப்⁴ராந்திநிராகரணேந யுக்த்யா
கைவல்யஸ்வரூபஜ்ஞாபநாய [பா⁰ ஜ்ஞாநாய]
கைவல்யபாதோ³ஸயமாரப்⁴யதே |

தத்ர யா: பூர்வமுக்தா: ஸித்³த⁴யஸ்தாஸாம்

நாநாவித⁴ஜந்மாதி³காரணப்ரதிபாத³நத்³வாரேணவம்

போ³த⁴யதி — மதீ³யா யா ஏதா: ஸித்³த⁴யஸ்தா: ஸர்வா:

பூர்வஜந்மாப்⁴யஸ்தஸமாதி³ப³லாஜ்ஜந்மாதி³நிமித்தமாத்ரத்வேநா⁵ஸ்ரித்ய

ப்ரவர்தந்தே | ததஸ்சாநேகப⁴வஸாத⁴யஸ்ய ஸமாதே⁴ந்

க்ஷத்திரஸ்தீ³யாஸ்வாஸோத்பாத³நாய ஸமாதி⁴ஸித்³தே⁴ஸ்ச ப்ராதா⁴ந்யக்²யாபநார்த²ம்
கைவல்யோபயோகா³ர்த²ம் சாஹ —

ஜந்மௌஷதி⁴மந்த்ரதப:ஸமாதி⁴ஜா: ஸித்³த⁴ய: || கைவல்ய 1 ||

வ்ரு³த்தி: — காஸ்சந ஜந்மநிமித்தா ஏவ ஸித்³த⁴யோ யதா²

பக்ஷயாதீ³நாமாகாஸக³மநாத³ய: | யதா² வா கபிலமஹர்ஷிப்ரப்⁴ரு³நீநாம்

ஜந்மஸமநந்த்ரமேவோபஜாயமாநா ஜ்ஞாநாத³ய: ஸாம்ஸித்³தி⁴கா கு³ண: |

ஓஷதி⁴ஸித்³த⁴யோ யதா² பாரதா³தி³ரஸாயநாத்³யுபயோகா³த் | மந்த்ரஸித்³தி⁴ர்யதா²
மந்த்ரஜபாத் கேஷாஞ்சிதா³காஸக³மநாதி: ³ | தப:ஸித்³தி⁴ர்யதா² விஸ்வாமித்ராதி³நாம்
|

ஸமாதி⁴ஸித்³தி: ⁴ ப்ராக்ப்ரதிபாதி³தா |

ஏதா: ஸித்³த⁴ய: பூர்வஜந்மக்ஷயிதக்³லேஸாநாமேவோபஜாயந்தே | தஸ்தமாத்

ஸமாதி⁴ஸித்³தா⁴விவா⁵ந்யாஸாம் ஸித்³தீ⁴நாம் ஸமாதி⁴ரேவ ஜந்மாந்த்ராப்⁴யஸ்த:
காரணம் |

மந்த்ராதீ³நி நிமித்தமாத்ராணி || 1 ||

நநு நந்த³ஸ்வராதி³காநாம் ஜாத்யாதி³பரிணமோ⁵ஸமிந்நேவ ஜந்மநி த்³ரு³ஸ்யதே |
தத்

கத²ம் ஜந்மாந்த்ராப்⁴யஸ்தஸ்ய ஸமாதே: ⁴ காரணத்வமுச்சயத இத்த்யாஸங்க்யாஹ

ஜாத்யந்த்ரபரிணம: ப்ரக்ரு³த்த்யாபூராத் || கைவல்ய 2 ||

வ்ருத்தி: — யோச்யமிஹைவ ஜந்மநி நந்தீஸ்வராதிநாம் ஜாத்யாதிபரிணம:
ஸ ப்ரக்ருத்யாபூராத் | பாஸ்சாத்த்யா ஏவ ஹி ப்ரக்ருத்யோஸ்முஷ்மிஞ்ஜந்மநி
விகாராநாபூரயந்தி ஜாத்யந்தராகாரேண பரிணமந்தி || 2 ||

நநு தர்மாதர்மாதீயஸ்தத்ர க்ரியமாநா உபலப்யந்தே | தத் கதம்
ப்ரக்ருதீநாமாபூரகத்வம் இத்யாஹ —

நிமித்தமப்ரயோஜகம் ப்ரக்ருதீநாம் வரணபேதீஸ்து தத: க்ஷேத்ரிகவத் || கைவல்ய
3 ||

வ்ருத்தி: — நிமித்தம் தர்மாதீ | தத் ப்ரக்ருதீநாமர்தாந்தரபரிணமே
ந ப்ரயோஜகம் | ந ஹி கார்யேண காரணம் ப்ரவர்ததே | குத்ர தர்ஹி தஸ்ய
தர்மாதேர்வ்யாபார இத்யாஹ — வரணபேதீஸ்து தத: க்ஷேத்ரிகவத் |
ததஸ்தஸ்தமாத்நுஷ்டீயமாநாத் தர்மாதீ வரணமாவரணகமதர்மாதீ தஸ்யைவ
விரோதித்வாதீபேதீ: க்ஷய: க்ரியதே | தஸ்திந் ப்ரதிபந்தீகே க்ஷீணே
ப்ரக்ருதய: ஸ்வயமபிமதகார்யாய ப்ரபவந்தி | த்ருஷ்டாந்தமாஹ —
க்ஷேத்ரிகவத் | யதா க்ஷேத்ரிக: க்ருஷீபல: கேதாராத் கேதாராந்தரம் ஜலம்
நிநீஷுர்ஜலப்ரதிபந்தீகாவரணபேதீமாத்ரம் கரோதி | தஸ்திந் பிந்நே ஜலம்
ஸ்வயமேவ ப்ரஸரதீரூபம் பரிணமம் க்ருஹ்ணாதி ந து ஜலப்ரஸரணே தஸ்ய
கஸ்சித் ப்ரயத்ந: | ஏவம் தர்மாதேர்பேதீத் தவ்யம் || 3 ||

யதா ஸாக்ஷாத் க்ருததத்த்வஸ்ய யோகிநோ யுகபத்
கர்மபலபோகாயாஸ்தமீயநிரதிஸயவியூத்யநுபவாத்
யுகபதீநேகஸாரநிர்மித்ஸா ஜாயதே ததா குதஸ்தாநி சித்தாநி
ப்ரபவந்தீத்யாஹ —

நிர்மாணசித்தாந்யஸ்திதாமாத்ராத் || கைவல்ய 4 ||

வ்ருத்தி: — யோகிந: ஸ்வயம் நிர்மிதேஷு காயேஷு யாநி சித்தாநி தாநி
மூலகாரணாதீஸ்திதாமாத்ராதேவ ததிச்சயா ப்ரஸரந்தி | அகநேர்விஸ்புவிங்கா
இவ யுகபத் பரிணமந்தி || 4 ||

நநு ப்ஹூநாம் சித்தாநாம் பிந்நாபிப்ராயத்வாந்நைககார்யகர்த்ருத்வம்
ஸ்யாதீத்யாஹ
—

ப்ரவ்ருத்திபேதீ ப்ரயோஜகம் சித்தமேகமநேகேஷாம் || கைவல்ய 5 ||

வ்ருத்தி: — தேஷாமநேகேஷாம் சேதஸாம் ப்ரவ்ருத்திபேதே³ வ்யாபாரநாநாத்வ
ஏஅகம் யோகி³நஸ்சித்தம் ப்ரயோஜகம் ப்ரேரகமதி⁴ஷ்டா²த்ரு²த்வேந |
தேந ந பி³ந்நமதத்வம் | அயமர்த: ² — யதா²த்மீயஸரீரே
மநஸ்சக்ஷு: பாண்யாதீ³நி யதே²ச்ச²ம் ப்ரேரயத்யதி⁴ஷ்டா²த்ரு²த்வேநைரவம்
காயாந்தரேஷ்வபீதி || 5 ||

ஜந்மாதி³ப்ரப⁴வத்வாத் ஸித்³தீ⁴நாம் சித்தமபி தத்ப்ரப⁴வம் பஞ்சவித⁴மேவ |
அதோ ஜந்மாதி³ப்ரப⁴வாச்சித்தாத் ஸமாதி⁴ப்ரப⁴வஸ்ய சித்தஸ்ய
வைலக்ஷண்யமாஹ —

தத்ர த்யாநஜமநாஸயம் || கைவல்ய 6 ||

வ்ருத்தி: — த்யாநஜம் ஸமாதி⁴ஜம் யச்சித்தம் தத் பஞ்சஸு
மத்யே⁵நாஸயம் கர்மவாஸநாரஹிதமித்யர்த: ² || 6 ||

யதே²தரசித்தே⁴யோ யோகி³நஸ்சித்தம் விலக்ஷணம் க்லேஸாதி³ரஹிதம் ததா²
கர்மாபி விலக்ஷணமித்யாஹ —

கர்மாஸூக்லாக்ரு³ஷ்ணம் யோகி³நஸ்த்ரிவித⁴மிதரேஷாம் || கைவல்ய 7 ||

வ்ருத்தி: — ஸூப⁴ப²லத³ம் கர்ம யாகா³தி³ ஸூக்லம் | அஸூப⁴ப²லத³ம்
ப்³ரஹ்மஹத்யாதி³ க்ரு³ஷ்ணம் | உப⁴யஸங்கீர்ணம் ஸூக்லக்ரு³ஷ்ணம் | தத்ர
ஸூக்லம் கர்ம விசக்ஷணநாம் தா³நதப:ஸ்வாத்யாயாதி³மதாம் புருஷாணம் |
க்ரு³ஷ்ணம் கர்ம தா³நவாநாம் [நாரகாநாம்] | ஸூக்லக்ரு³ஷ்ணம்
மநுஷ்யாணம் | யோகி³நாந்ரு ஸம்ந்யாஸவதாம் த்ரிவித⁴கர்மவிபீதம் யத்
ப²லத்யாகா³நுஸந்தா⁴நேநைவாநுஷ்டா²நாந்ந கிஞ்சித் ப²லமாரப⁴தே || 7 ||
அஸ்யைவ கர்மண: ப²லமாஹ —

ததஸ்தத்³விபாகாநுக்ரு³ணநாமேவாபி⁴வ்யக்திர்வாஸநாநாம் || கைவல்ய 8 ||

வ்ருத்தி: — இஹ ஹி த்³விவிதா⁴ கர்மவாஸநா: ஸம்ரு³திமாத்ரப²லா
ஜாத்யாயுர்போ⁴க³ப²லாஸ்ச | தத்ர ஜாத்யாயுர்போ⁴க³ப²லா ஏகாநேகஜந்மப⁴வா
இத்யநேந பூர்வமேவ (2 | 12-13) க்ரு³தநிர்ணயா: | யாஸ்து
ஸம்ரு³திமாத்ரப²லாஸ்தாஸ்தத: கர்மணோ யேந கர்மணோ யாத்³ரு³க் ஸரீரமாரப³த⁴ம்
தே³வமநுஷ்யதிர்யகா³தி³பே⁴தே³ந தஸ்ய விபாகஸ்யா⁵நுக்ரு³ண அநுரூபா யா
வாஸநாஸ்தாஸாமேவ தஸ்மாத்³பி⁴வ்யக்திர்வாஸநாநாம் ப⁴வதி | அயமர்த: ² —
யேந கர்மணோ பூர்வம் தே³வதாதி³ஸரீரமாரப³த⁴ம் ஜாத்யந்தரஸ்தவ்யவதா⁴நேந

புநஸ்ததா²வித⁴ஸ்யைவ ஸரீரஸ்யாரம்பே⁴ தத³நுருபா ஏவ ஸ்ம்ரு³திப²லா
 வாஸநா: ப்ரகடப⁴வந்தி | லோகாந்தரேஷ்வேவார்தே²ஷு தஸ்ய ஸ்ம்ரு³த்யாத³யோ
 ஜாயந்தே | இதராஸ்து ஸத்யோ⁵பி அவ்யக்தஸம்ஜ்ஞாஸ்திஷ்ட²ந்தி ந தஸ்யாம்
 த³ஸாயாம்

நாரகாதி³ஸரீரோத்³ப⁴வா வாஸநா வ்யக்திமாயாந்தி || 8 ||

ஆஸாமேவ வாஸநாநாம் கார்யகாரணபா⁴வாநுபபத்திமாஸங்க்ய ஸமர்த²யிதுமாஹ
 —

ஜாதிதே³ஸகாலவ்யவஹிதாநாமப்பாநந்தர்யம் ஸ்ம்ரு³திஸம்ஸ்காரயோரேகரூபத்வாத்
 || கைவல்ய 9 ||

வ்ரு³த்தி: — இஹ நாநாயோநிஷு ப்⁴ரமதாம் ஸம்ஸாரிணாம் காஞ்சித்³யோநிமநுபூ⁴ய
 யதா³ யோந்யந்தரஸஹஸ்ரவ்யவதா⁴நேந புநஸ்தாமேவ யோநிம் ப்ரதிபத்³யதே ததா³
 தஸ்யாம் பூர்வாநுபூ⁴தாயாம் யோநெள ததா²வித⁴ஸரீராதி³வ்யஞ்ஜகாபேக்ஷயா
 வாஸநா யா: ப்ரகடபூ⁴தா ஆஸம்ஸ்தாஸ்ததா²வித⁴வ்யஞ்ஜகாபா⁴வாத்திரோஹிதா:
 புநஸ்ததா²வித⁴வ்யஞ்ஜகஸரீராதி³லாபே⁴ ப்ரகடப⁴வந்தி |
 ஜாதிதே³ஸகாலவ்யவதா⁴நே⁵பி தாஸாம் ஸ்வாநுரூபஸ்ம்ரு³த்யாதி³ப²லஸாத⁴ந
 ஆநந்தர்யம் நைரந்தர்யம் | குத: | ஸ்ம்ரு³திஸம்ஸ்காரயோரேகரூபத்வாத் | ததா²ஹி
 —

அநுஷ்ட²யமாநாத் கர்மணஸ்சித்தஸத்தவே வாஸநாரூப: ஸம்ஸ்கார:
 ஸமுத்பத்³யதே | ஸ ச ஸ்வர்க³நரகாதீ³நாம் ப²லாநாம் சாங்குரீபா⁴வ:
 கர்மணாம் வா யாகா³தீ³நாம் ஸக்திரூபதயா⁵வஸ்தா²நம் | கர்தூர்வா
 ததா²வித⁴போ⁴க்³யபோ⁴க்த்ரு³த்வரூபம் ஸாமர்த²யம் | ஸம்ஸ்காராத் ஸ்ம்ரு³தி:
 ஸ்ம்ரு³தேஸ்ச ஸுக²து:³கோ²பபோ⁴க³ஸ்தத³நுப⁴வாச்ச புநரபி
 ஸம்ஸ்காரஸ்ம்ரு³த்யாத³ய: | ஏவம் ச யஸ்ய ஸ்ம்ரு³திஸம்ஸ்காராத³யோ
 பி⁴ந்நாஸ்தஸ்யா⁵⁵நந்தர்யாபா⁴வே து³ர்லப:⁴ கார்யகாரணபா⁴வ: | அஸ்மாகம் து
 யதா³நுப⁴வ ஏவ ஸம்ஸ்காரீப⁴வதி ஸம்ஸ்காரஸ்ச ஸ்ம்ரு³திரூபதயா பரிணமதே
 ததை³கஸ்யைவ சித்தஸ்யாநுஸந்தா⁴த்ரு³த்வேந ஸ்தி²தத்வாந்ந கார்யகாரணபா⁴வோ
 து³ர்லப: || 9 ||

ப⁴வத்வாநந்தர்யம் கார்யகாரணபா⁴வஸ்ச வாஸநாநாம் யதா³ து
 ப்ரத²மமேவாநுப⁴வ: ப்ரவர்ததே ததா³ கிம் வாஸநாநிமித்த உத நிர்நிமித்த
 இதி ஸங்காம் வ்யபநேதுமாஹ —

தாஸாமநாதி³த்வம் சா⁵ஸ்ரிக்ஷோ நித்யத்வாத் || கைவல்ய 10 ||

வ்ருத்தி: — தாஸாம் வாஸநாநாமநாதி³த்வம் | ந வித்³யத ஆதி³ர்யஸ்ய தஸ்ய பா⁴வஸ்தத்த்வம் தாஸாமாதி³ர்நாஸ்தீத்யர்த:² | குத இதி | ஆஸ்ரிக்ஷோ நித்யத்வாத் | யேயமாஸீர்மஹாமோஹரூபா ஸதை³வ ஸுக²ஸாதா³நாநி மே பூ⁴யாஸூர்மா கதா³சந தைர்மே வியோகோ³ பூ⁴தி³தி ய: ஸங்கல்பவிஸேஷோ வாஸநாநாம் காரணம் தஸ்ய நித்யத்வாத்³நாதி³த்வமித்யர்த:² | ஏதது³க்தம் ப⁴வதி — காரணஸ்ய ஸந்நிஹிதத்வாத்³நூப⁴வஸம்ஸ்காராதீ³நாம் கார்யாணம் ப்ரவ்ருத்தி: கேந வார்யதே | அநூப⁴வஸம்ஸ்காராநூபி³த்³த³ம் ஸங்கோசவிகாஸதர்மி சித்தம் தத்த³பி⁴வ்யஞ்ஜகவிபாகலாபா⁴த் தத்த³ப²லரூபதயா பரிணமத இத்யர்த:² || 10 ||

தாஸாமாநந்த்யாத்³தா⁴நம் கத²ம் ப⁴வதீத்யாஸங்க்ய ஹானோபாயமாஹ —

ஹேதுப²லாஸ்ரயாலம்ப³நை: ஸங்க்³ரு³ஹீதத்வாதே³ஷாமபா⁴வே தத³பா⁴வ: || கைவல்ய

11 ||

வ்ருத்தி: — வாஸநாநாமநந்திராநூப⁴வோ ஹேதுஸ்தஸ்யாப்யநூப⁴வஸ்ய ராக்³த³யஸ்தேஷாமவித்³யேதி ஸாக்ஷாத் பாரம்பர்யேண ஹேது: | ப²லம் ஸரீராதி³ ஸம்ரு³த்யாதி³ ச | ஆஸ்ரயோ பு³த்³தி⁴ஸத்த்வம் | ஆலம்ப³நம் யதே³வாநூப⁴வஸ்ய ததே³வ வாஸநாநாம் | அதஸ்தைர்ஹேதுப²லாஸ்ரயாலம்ப³நைரநந்தாநாமபி வாஸநாநாம் ஸங்க்³ரு³ஹீதத்வாத் | ஏஷாம் ஹேத்வாதீ³நாமபா⁴வே ஜ்ஞாநயோகா³ப்யாம் த³க³த⁴பீ³ஜகல்பத்வே விஹிதே நிர்மூலத்வாந்ந வாஸநா: ப்ரரோஹந்தி ந கார்யமாரப⁴ந்த இதி தாஸாமபா⁴வ: || 11 ||

நநு ப்ரதிக்ஷணம் சித்தஸ்ய நஸ்வரத்வோபலப்³தே⁴ர்வாஸநாநாம் தத்³ப²லாநாம் ச கார்யகாரணபா⁴வேந யுக³ப³த⁴பா⁴வித்வாத்³பே⁴தே³ கத²மேகத்வமித்யாஸங்க்யகத்வஸமர்த²நாயாஹ —

அதீதாநாக்³தம் ஸ்வரூபதோ⁵ஸ்த்யத்⁴வபே⁴தா³த்³த⁴ர்மாணம் || கைவல்ய 12 ||

வ்ருத்தி: — இஹாத்யந்தமஸதாம் பா⁴வாநாமுத்தபத்திர்ந யுக்திமதீ தேஷாம் ஸத்த்வஸம்ப³ந்தா⁴யோகா³த் | ந ஹி ஸஸிஷ்ணா³நாம் க்வசித்³பி ஸத்த்வஸம்ப³ந்தோ⁴ த்³ரு³ஷ்ட: | நிருபாக்²யே ச கார்யே கிமுத்³தி³ர்ய காரணநி ப்ரவர்தேரந் | ந ஹ்யஸந்தம் விஷயமாலோச்ய கஸ்சித் ப்ரவர்ததே | ஸதாமபி விரோதா⁴ந்நாபா⁴வஸம்ப³ந்தோ⁴ஸ்தி | யத் ஸ்வரூபம் லப்³த⁴ஸத்தாகம் தத் கத²ம் நிருபாக்²யதாமபா⁴வரூபதாம் வா ப⁴ஜதே ந விருத்³த⁴ம் ரூபம் ஸ்வீகரோதீத்யர்த:²

|

தஸ்மாத் ஸதாமபாவாஸம்பாவாதீஸதாம் சோத்பத்த்யஸம்பாவாதீ
 தைஸ்தைத் தீர்மம்விபரிணமமாநோ தீர்மீ ஸதை³கருப ஏவாவதிஷ்ட²தே |
 தீர்மாஸ்து தீர்யத்⁴வகத்வேந [பா0 அதீ⁴கத்வேந] தீரகாலிகத்வேந
 தத்ர வ்யவஸ்தி²தா: ஸ்வஸ்மிந் ஸ்வஸ்மிந்நத⁴வநி வ்யவஸ்தி²தா: ந
 ஸ்வரூபம் த்யஜந்தி | வர்தமாநே⁵தீ⁴வநி வ்யவஸ்தி²தா: கேவலம்
 போ⁴க்³யதாம் ப⁴ஜந்தே | தஸ்மாதீ³தீர்மா⁴ணமேவாதீ⁴தாநாகீ³தாதீ³யத்⁴வபே⁴தாதீ³
 தேநைவ ரூபேண கார்யகாரணபாவோ⁵ஸ்மிந் தீர்ஸநே ப்ரதிபத்³யதே |
 தஸ்மாதீ³பவர்கீ³ப்யந்தமேகமேவ சித்தம் தீர்மிதயா⁵நுவர்தமாநம் ந
 நிஹ்நோதும் பார்யதே || 12 ||

த ஏதே தீர்மதீர்மிண: கிம்ரூபா இத்யாஹ —

தே வ்யக்தஸூக்ஷமா கு³ணத்தமாந: || கைவல்ய 13 ||

வ்ருத்தி: — ய ஏதே தீர்மதீர்மிண:

ப்ரோக்தாஸ்தே வ்யக்தஸூக்ஷமபே⁴தே³ந வ்யவஸ்தி²தா: கு³ண:

ஸத்த்வரஜஸ்தமோரூபாஸ்ததாதீ³தமாநஸ்தத்³ஸ்வபாவாஸ்தத்பரிணமரூபா இத்யர்த:²

|

யத: ஸத்த்வரஜஸ்தமோபி:⁴ ஸுக²து:³க²மோஹரூபை: ஸர்வாஸாம்
 பா⁴ஹ்யாப்யந்தரபே⁴தீ³பி⁴ந்நாநாம் பா⁴வ்யக்தீ⁴நாமந்வயாநுக³மோ தீ³ரு³ஸ்யதே |
 யத்³யத்³நவயி தத்தத் பரிணமரூபம் தீ³ரு³ஷ்டம் | யதா² க⁴டாதீ³யோ
 ம்ரு³தீ³நவிதா ம்ரு³த்பரிணமரூபா: || 13 ||

யத்³யேதே த்ரயோ கு³ண: ஸர்வத்ர மூலகாரணம் கத²மேகோ தீர்மீதி வ்யபதே³ஸ
 இத்யாஸங்க்யாஹ —

பரிணமைகத்வாதீ³வஸ்துதத்த்வம் || கைவல்ய 14 ||

வ்ருத்தி: — யத்³யபி த்ரயோ கு³ணஸ்ததாதீ²பி

தேஷாமங்கா³ங்கி³பா⁴வக³மநலக்ஷணே ய: பரிணம:

க்வசித் ஸத்த்வமங்கி³ க்வசித்³ரஜ: க்வசிச்ச தம

இத்யேவம்ரூபஸ்தஸ்யைகத்வாதீ³வஸ்துநஸ்தத்த்வமேகமுச்ச்யதே | யதா² — இயம்

ப்ரு³தி²வீ | அயம் வாயுரித்யேவமாதீ³ || 14 ||

நநு ஜ்ஞாநவ்யதிரிக்தே ஸத்யர்தே² வஸ்த்வேகமநேகம் வா வக்தும் யஜ்யதே | யதா³
 ச விஜ்ஞாநமேவ வாஸநாவஸாதீ⁴கார்யகாரணபாவே⁴நாவஸ்தி²தம் ததா² ததா²

ப்ரதிபாதி ததா³ கத²மேதச்ச²க்யதே வக்துமித்யாஸங்க்யாஹ —

வஸ்துஸாம்யே சித்தபே³தா³த்தயோர்விவிக்க்த: பந்தா:² || கைவல்ய 15 ||

வருத்தி: — தயோர்ஜ்ஞாநார்த²யோர்விவிக்க்த: பந்தா² விவிக்க்தோ மார்கோ³
தே³ஸ இதி யாவத் | கத²ம் | வஸ்துஸாம்யே சித்தபே³தா³த் | ஸமாநே
வஸ்துநி ஸ்தர்யாதா³ஷுபலப்யமாநே நாநாப்ரமாத்த்ரு³ணம் சித்தஸ்ய பே³த:³
ஸுக²து:³க²மோஹரூபதயா ஸமுபலப்யதே | ததா²ஹி ஏகஸ்யாம் ரூபலாவண்யவத்யாம்
யோஷிதி உபலப்யமாநாயாம் ஸரா³க³ஸ்ய ஸுக²முத்பத்த³யதே ஸபத்ந்யாஸ்து
த³வேஷ:

பரிவ்ராஜகாதே³ர்க்³ரு³ணேத்யேகஸ்யிந் வஸ்துநி நாநாவித⁴சித்தோத³யாத் கத²ம்
சித்தகார்யத்வம் வஸ்துந ஏகசித்தகார்யத்வே வஸ்த்வேகரூபதயைவா⁵வபா⁴ஸேத
|

கிஞ்ச சித்தகார்யத்வே வஸ்துநோ யதீ³யஸ்ய சித்தஸ்ய தத்³வஸ்து கார்யம்
தஸ்மிந்நந்தா²ந்தரவ்யாஸக்தே தத்³வஸ்து ந கிஞ்சித் ஸ்யாத் | ப⁴வத்விதி
சேந்ந | ததே³வ கத²மந்யைர்ப³ஹூபி⁴ரூபலப்யதே | உபலப்யதே ச
தஸ்மாந்ந சித்தகார்யம் | அத² யுக³பத்³ப³ஹூபி:⁴ ஸோ³ர்த:² க்ரியதே ததா³
ப³ஹூநிர்மிதஸ்யார்த²ஸ்யைகநிர்மிதாத்³வைலக்ஷண்யம் ஸ்யாத் | யதா³ து
வைலக்ஷண்யம்

நேஷ்யதே ததா³ காரணபே⁴தே³ ஸதி கார்யபே⁴த³ஸ்யாபா⁴வே நிர்ஹேதுகமேகரூபம்
வா ஜக³த் ஸ்யாத் | ஏதது³க்தம் ப⁴வதி — ஸத்யபி பி⁴ந்நே காரணே யதி³
கார்யஸ்யாபே⁴த³ஸ்ததா³ ஸமக்³ரம் ஜக³ந்நாநாவித⁴காரணஜந்யமேகரூபம்
ஸ்யாத் | காரணபே⁴தா³ந்ருக³மாத் ஸ்வாதந்தர்யேண நிர்ஹேதுகம் வா ஸ்யாத் |
யத்³யேவம் கத²ம் தேந த்ரிகு³ணத்தமநா சித்தேநைகஸ்யைவ ப்ரமாது:
ஸுக²து:³க²மோஹமயாநி ஜ்ஞாநாநி ஜந்யந்தே [பா⁰ கத²ம் தேந
த்ரிகு³ணத்தமநா³ர்தே² நைகஸ்யைவ ப்ரமாது: ஸுக²து:³க²மோஹப்யாநி ஜ்ஞாநாநி
ந ஜந்யந்தே] | மைவம் | யதா²ர்த²ஸ்த்ரிகு³ணஸ்ததா² சித்தமபி
த்ரிகு³ணம் | தஸ்யார்த²ப்ரதிபா⁴ஸோத்பத்தௌ த⁴ர்மாத³ய: ஸஹகாரிகாரணம் |
தது³த்³ப⁴வாபி⁴வவஸாத் கதா³சிச்சித்தஸ்ய தேந தேந ரூபேணாபி⁴வ்யக்தி:
|

ததா² ச — கா³முகஸ்ய ஸந்நிஹிதாயாம் யோஷிதி த⁴ர்மஸஹக்ரு³த்ம்
சித்தம் ஸத்த்வஸ்யாங்கி³தயா பரிணமமாநம் ஸுக²மயம் ப⁴வதி |
ததே³வா⁵த⁴ர்மஸஹகாரி ரஜஸோ⁵ங்கி³தயா து:³க²ரூபம் ஸபத்நீமாத்ரஸ்ய

ப⁴வதி | தீவ்ராத⁴ர்மஸஹகாரிதயா பரிணமமாநம் தமஸோ⁵ங்கி³த்வேந
கோபநாயா: ஸபத்ந்யா மோஹமயம் ப⁴வதி | தஸ்மா³த்³விஜ்ஞாநவ்யதிரேகேணஸ்தி
க்³ராஹ்யார்த:² [பா⁰ க்³ராஹ்யோ⁵ர்த:²] |
ததே³வம் விஜ்ஞாநார்த²யோஸ்தாதா³த்ம்யவிரோதா⁴நந கார்யகாரணபா⁴வ: |
காரணபே⁴தே³
ஸத்யபி கார்யபே⁴த³ப்ரஸங்கா³தி³தி ஜ்ஞாநாத³வ்யதிரி³க்ததவமர்த²ஸ்ய வ்யவஸ்தி²த்ம்
|| 15 ||

யத்³யேவம் ஜ்ஞாநம் சேத் ப்ரகாஸகத்வாத்³க்³ரஹணஸ்வபா⁴வமர்த²ஸ்ச
ப்ரகாஸ்யத்வாத்³க்³ராஹ்யஸ்வபா⁴வஸ்ததா³ யுக³பத் ஸர்வாநர்தா²ந் கத²ம் ந
க்³ரு³ஹ்ணாதி |
ந ஸ்மரதி சேத்யாஸங்காம் பரிஹர்துமாஹ —

தது³ப்ராகா³பேக்ஷித்வாச்சித்தஸ்ய வஸ்து ஜ்ஞாதாஜ்ஞாதம் || கைவல்ய 16 ||

வ்ரு³த்தி: — தஸ்யார்த²ஸ்யோபராகா³தா³காரஸமர்பணாச்சித்தே பா³ஹ்யம் வஸ்து
ஜ்ஞாதமஜ்ஞாதம் ச ப⁴வதி | அயமர்த:² — ஸர்வ: பதா³ர்த² ஆத்மலாபே⁴
சித்தம் ஸாமக்³ரீமபேக்ஷதே | நீலாதி³ஜ்ஞாநம் சோபஜாயமாநமிந்³ரியப்ரணலிகயா
ஸமாக³தமர்தோ²ப்ராக³ம் ஸஹகாரிகாரணத்வேநாபேக்ஷதே | வ்யதிரி³க்தஸ்யார்த²ஸ்ய
ஸம்ப³ந்நதா⁴பா⁴வாத்³க்³ரஹி³துமஸக்யத்வாத் |

ததஸ்ச யேநைவார்தே²நாஸ்ய ஸ்வருபோபராக:³ க்ரு³தஸ்தமேவார்த²ம்
தஜ்ஜ்ஞாநம் வ்யவஹாரயோக்³யதாம் நயதி | தத: ஸோ⁵ர்தோ² ஜ்ஞாத உச்சயதே |
யேந சா⁵⁵காரோ ந ஸமர்பித: ஸ ந ஜ்ஞாதத்வேந வ்யவஹரியதே |
யஸ்மிம்ஸ்சாநுபூ⁴தே⁵ர்தே² ஸாத்³ரு³ஸ்யாதி³ர்த:² ஸம்ஸ்காரமுத்³போ³த⁴யந்
ஸஹகாரிதாம் ப்ரதிபத்³யதே தஸ்மிந்நேவார்தே² ஸம்ரு³திருபஜாயத இதி ந ஸர்வத்ர
ஜ்ஞாநம் நாபி ஸம்ரு³திரிதி ந கஸ்சித்³விரோத:⁴ || 16 ||

யத்³யேவம் ப்ரமாதாபி புருஷோ யஸ்மிந் காலே நீலம் வேத³யதே ந தஸ்மிந் காலே
பீதாதி³மதஸ்சித்தஸுத்தவஸ்யாபி கதா³சித் க்³ரஹி³த்ரு³ருபத்வாதா³காரக்³ரஹணே
பரிணமித்வம் ப்ராப்தமித்யாஸங்காம் பரிஹர்துமாஹ —

ஸதா³ ஜ்ஞாதாஸ்சித்தவ்ரு³த்தய: தத்ப்ரபோ:⁴ புருஷஸ்யாபரிணமித்வாத் || கைவல்ய
17 ||

வ்ரு³த்தி: — யா ஏதாஸ்சித்தஸ்ய ப்ரமாணவிபர்யயாதி³ரூபா வ்ரு³த்தய:,
தாஸ்தத்ப்ரபோ⁴ஸ்சித்தஸ்ய க்³ரஹி³து: புருஷஸ்ய ஸதா³ ஸர்வகாலமேவ

ஜ்ஞாதா: [பா⁰ க³:யேயா:] | தஸ்ய சித்³ரூபதயா⁵பரி³ணமித்வாத்
பரி³ணமித்வாபா⁴வாதி³த்யர்த² | யத்³யஸௌ பரி³ணம் ஸ்யாத் ததா³ பரி³ணமஸ்ய
காதா³சித்தகத்வாத் தாஸாம் சித்தவ்ரு³த்தீநாம் ஸதா³ ஜ்ஞாதத்வம் நோபபத்³யேத |
அயமர்த² — புருஷஸ்ய சித்³ரூபஸ்ய ஸதை³வாதி⁴ஷ்டா²த்ரு³த்வேந
வ்யவஸ்தி²தஸ்ய யத்³ந்தரங்க³ம் நிர்மலம் ஸத்த்வம் தஸ்யாபி
ஸதை³வாவஸ்தி²தத்வாத்³யேநார்தே²நோபரக்தம் ப⁴வதி ததா²வித⁴ஸ்யார்த²ஸ்ய
ஸதை³வ
சிச்சா²யாஸங்க்ராந்திஸத்³பா⁴வஸ்தஸ்யாம் ஸத்யாம் ஸித்³த⁴ம் ஜ்ஞாத்ரு³த்வமிதி ந
கதா³சித் காசித் பரி³ணமித்வாஸங்கா || 17 ||

நநு சித்தமேவ யதி³ ஸத்த்வோத்கர்ஷாத் ப்ரகாஸகம் ததா³
ஸ்வபர்ப்ரகாஸரூபத்வாதா³த்மாநமர்த²ம் ச ப்ரகாஸயதீதி தாவதைவ
வ்யவஹாரஸமாப்தி: | கிம் க்³ரஹீத்ரந்தரேணேத்யாஸங்காமபநேதுமாஹ —
ந தத்ஸ்வாபா⁴ஸம் த்³ரு³ஸ்யத்வாத் || கைவல்ய 18 ||

வ்ரு³த்தி: — தச்சித்தம் ஸ்வாபா⁴ஸம் ஸ்வப்ரகாஸகம் ந ப⁴வதி
புருஷவேத்³யம் ப⁴வதீதி யாவத் | குத: | த்³ரு³ஸ்யத்வாத் | யத் கில த்³ரு³ஸ்யம்
தத் த்³ரஷ்ட்ரு³வேத்³யம் த்³ரு³ஷ்டம் யதா² க⁴டாதி³ | த்³ரு³ஸ்யம் ச சித்தம்
தஸ்மாந்ந ஸ்வாபா⁴ஸம் || 18 ||

நநு ஸாத்³யாவிஸிஷ்டோ⁵யம் ஹேது: | த்³ரு³ஸ்யத்வமேவ சித்தஸ்யாஸித்³த⁴ம் |
கிஞ்ச ஸ்வபு³த்³தி⁴ஸம்வேத³நத்³வாரேண ஹிதாஹிதப்ராப்திபரிஹாரரூபா வ்ரு³த்தயோ
த்³ரு³ஸ்யந்தே | ததா²ஹி — க்ருத்³தோ⁴ஹம் பீ⁴தோ⁵ஹமத்ர மே ராக³
இத்யேவமாத்³யா ஸம்வித் பு³த்³தே⁴ரஸம்வேத³நே நோபபத்³யத இத்யாஸங்காமபநேதுமாஹ
—

ஏகஸமயே சோப⁴யாநவதா⁴ரணம் || கைவல்ய 19 ||

வ்ரு³த்தி: — அர்த²ஸ்ய ஸம்வித்திரிதி³ந்தயா வ்யவஹாரயோக்³யதாபாத³நம் |
அயமர்த²:² ஸுக²ஹேதுர்து:³ க²ஹேதுர்வேதி | பு³த்³தே:⁴ ஸம்வித்³ஹமித்யேவமாகாரேண
ஸுக²து:³ க²ரூபதயா வ்யவஹாரக்ஷமதாபாத³நம் | ஏவம்வித⁴ம் ச
வ்யாபாரத்³வ்யமர்த²ப்ரத்யக்ஷகாலே ந யுக³பத் கர்தும் ஸக்யம் விரோதா⁴த் | ந
ஹி விருத்³த⁴யோர்வ்யாபாரயோர்யுக³பத் ஸம்ப⁴வோ⁵ஸ்தி |
அத ஏகஸ்மிந் கால உப⁴யஸ்ய ஸ்வரூபஸ்யா⁵ர்த²ஸ்ய
சாவதா⁴ரயிதுமஸக்யத்வாந்ந சித்தம் ஸ்வப்ரகாஸகம் ப⁴வதி | கிந்து

ஏவம்வித⁴வ்யாபாரத்³வயநிஷ்பாத்³யஸ்ய ப²லத்³வயஸ்யாஸம்வேத³நாத்³ப³ஹிர்மு²க²தயைவ
ஸ்வநிஷ்ட²த்வேந சித்தஸ்ய ஸ்வயம் வேத³நாத்³ர்த²நிஷ்ட²மேவ ப²லம் ந
ஸ்வநிஷ்ட²மித்யர்த² || 19 ||

நநு மா பூ⁴த்³பு³த்³தே⁴ ஸ்வயம் க்³ரஹணம் பு³த்³யந்தரேண
ப⁴விஷ்யதீ²த்யாஸங்க்யாஹ —

சித்தாந்தரத்³ரு³ஸ்யே பு³த்³தி⁴பு³த்³தே⁴ரதிப்ரஸங்க³ ஸ்ம்ரு³திஸங்கரஸ்ச || கைவல்ய
20 ||

வ்ரு³த்தி: — யதி³ ஹி பு³த்³தி⁴ர்பு³த்³யந்தரேண வேத்³யதே ஸா⁵பி பு³த்³தி⁴
ஸ்வயமபு³த்³தா⁴ பு³த்³யந்தரம் ப்ரகாஸயிதுமஸமர்தே²தி தஸ்யா க்³ராஹகம் [
பா⁰ போ³த⁴கம்] பு³த்³யந்தரம் கல்பநீயம் தஸ்யா⁵ப்யந்யதி³த்யநவஸ்தா²நாத்
புருஷாந்தரேணர்த²ப்ரதீதிர்ந ஸ்யாத் | ந ஹி ப்ரதீதவப்ரதீதாயாமர்த²
ப்ரதீதோ ப⁴வதி |

ஸ்ம்ரு³திஸங்கரஸ்ச ப்ராப்நோதி — ரூபே ரஸே வா ஸமுத்பந்நாயாம்
பு³த்³தெள⁴ தத்³க்³ராஹிகாணமநந்தாநாம் பு³த்³தீ⁴நாம் ஸமுத்பத்தே³பு³த்³தி⁴ஜநிதை:
ஸம்ஸ்காரையதா³ யுக³பத்³ப³ஹ்வய: ஸ்ம்ரு³தய: க்ரியந்தே ததா³
பு³த்³தே⁴ரப்யவஸாநாத்³பு³த்³தி⁴ஸ்ம்ரு³தீ⁴நாம் ச ப³ஹ்வீ⁴நாம் யுக³பது³த்பத்தே:
கஸ்மிந்நந்தே² ஸ்ம்ரு³திரியமுத்பந்நேதி ஜ்ஞாதுமஸ்க்யத்வாத் ஸ்ம்ரு³தீ⁴நாம் ஸங்கர:
ஸ்யாத் | இயம் ரூபே ஸ்ம்ரு³திரியம் ரஸே ஸ்ம்ரு³திரிதி ந ஜ்ஞாயேத || 20 ||

நநு பு³த்³தே⁴ ஸ்வப்ரகாஸத்வாபா⁴வே பு³த்³யந்தரே சாஸம்வேத³நே கத²மயம்
விஷ்யஸம்வேத³ந்ரூபோ வ்யவஹார இத்யாஸங்க்ய ஸ்வஸித்³தா⁴ந்தமாஹ —

சித்தேரப்ரதிஸங்க்ரமாயாஸ்ததா³காராபத்தௌ ஸ்வபு³த்³தி⁴ஸம்வேத³நம் ||
கைவல்ய

21 ||

வ்ரு³த்தி: — புருஷஸ்சித்³ரூபத்வாச்சிதி: ஸா⁵ப்ரதிஸங்க்ரமா |
ந வித்³யதே ப்ரதிஸங்க்ரமோ⁵ந்யத்ர க்³மநம் யஸ்யா: ஸா ததோ²க்தா |
அந்யேநாஸங்கீர்ணேதி யாவத் | யதா² கு³ண அங்கா³ங்கி³பா⁴வலக்ஷணே பரிணமே
அங்கி³நம் கு³ணம் ஸங்க்ராமந்தி தத்³ரூபதாமிவா⁵பு³யந்தே | யதா² வா லோகே
பரமாணவ: ப்ரஸரந்தோ விஷ்யமாரூபயந்தி [பா⁰ ஆரோபயந்தி]
நைவம் சிதிஸக்திஸ்தஸ்யா: ஸர்வதை³கரூபதயா ஸுப்ரதிஷ்ட²தத்வேந
வ்யவஸ்தி²தத்வாத் |

அதஸ்தஸந்நிதா⁴நே யதா³ பு³த்³தி⁴ஸ்ததா³காரதாமாபத்³யதே சேதநேவோபஜாயதே
[பா⁰ சேதநோபஜாயதே] பு³த்³தி⁴வ்ரு³த்திப்ரதிஸக்ராந்தா ச
யதா³ சிச்ச²க்திர்³பு³த்³தி⁴வ்ரு³த்திவிஸிஷ்டயா ஸம்வேத்³யதே [பா⁰
பு³த்³தி⁴வ்ரு³த்தயாவேஸாத்ததா² ஸம்பத்³யதே] ததா³ பு³த்³தே⁴ ஸ்வஸ்யா ஆத்மநோ
வேத்³நம் ஸம்வேத்³நம் ப⁴வதீத்யர்த² || 21 ||

இத்த²ம் ஸ்வஸம்விதி³தம் சித்தம் ஸர்வாநுக்³ரஹணஸாமர்த²யேந
ஸகலவ்யவஹாரநிர்வாஹக்ஷமம் ப⁴விஷ்யதீத்யாஹ —

த்³ரஷ்ட்ரு³த்³ரு³ஸ்யோபரக்தம் சித்தம் ஸர்வார்த²ம் || கைவல்ய 22 ||

வ்ரு³த்தி: — த்³ரஷ்டா புருஷஸ்தேநோபரக்தம் தத்ஸந்நிதா⁴நேந தத்³ருபதாமிவ
ப்ராப்நோதி த்³ரு³ஸ்யோபரக்தம் விஷயோபரக்தம் க்³ரு³ஹீதவிஷ்யாகாரபரிணாமம்
யதா³ ப⁴வதி ததா³ ததே³வ சித்தம் ஸர்வார்த²க்³ரஹணஸாமர்த²ம் ப⁴வதி |
யதா² நிர்மலம் ஸ்ப²டிசுத³ர்ப்நா³த்யேவ ப்ரதிபி³ம்ப³க்³ரஹணஸாமர்த²ம் | ஏவம்
ரஜஸ்தமோப்⁴யாமநபி⁴பூ⁴தம் ஸத்த்வம் ஸா³த்³த⁴வாச்சிச்சா²யாக்³ரஹணஸாமர்த²ம்
ப⁴வதி | ந புநரஸா³த்³த⁴வாத்³ரஜஸ்தமஸீ |

தந்நயக்³பூ⁴தரஜஸ்தமோருபமங்கி³தயா ஸத்த்வம்

நிஸ்சஸ்பரதீ³பஸிகா²காரம் ஸதை³கருபதயா பரிணமமாநம்

சிச்சா²யாக்³ரஹணஸாமர்த²யாதா³மோக்ஷப்ராப்தேரவதிஷ்ட²தே |

யதா²ஸ்யஸ்காந்தஸந்நிதா⁴நே லோஹஸ்ய சலநமாவிர்ப⁴வத்யேவம்

சித்³ருபபுருஷஸந்நிதா⁴நே ஸத்த்வஸ்யாபி⁴வ்யங்க்³யமபி⁴வ்யஜ்யதே சைதந்யம் |

அத ஏவாஸ்மிந்த³ர்ஸநே த்³வே சிச்ச²க்தீ —

நித்யோதி³தா³ஸி⁴வ்யங்க்³யா ச | நித்யோதி³தா சிச்ச²க்தி:

புருஷஸந்நிதா⁴நாத³பி⁴வ்யக்தமபி⁴வ்யங்க்³யசைதந்யம் ஸத்த்வம் | அபி⁴வ்யங்க்³யா

சிச்ச²க்திஸ்தத³த்யந்தஸந்நிஹிதத்வாத்³ந்ரங்க்³ம் புருஷஸ்ய போ⁴க்³யதாம்

ப்ரதிபத்³யதே | ததே³வ ஸாந்த³ரஹ்மவாதி³பி⁴:⁴ ஸாங்க்²யை: புருஷஸ்ய

பரமாத்மநோ³தி⁴ஷ்டே²யம் கர்மாநுரூபம் ஸுக²து:³க²போ⁴க்த்ரு³தயா

வ்யபதி³ஸ்யதே |

யத்தவநுத்³ரிக்கத்தவாதே³கஸ்யாபி கு³ணஸ்ய கதா³சித் கஸ்யசித்³ங்கி³த்வாத்
த்ரிகு³ணம்

ப்ரதிக்ஷணம் பரிணமமாநம் ஸுக²து:³க²மோஹாத்மகமநிர்மலம் தத்தஸ்மிந்

கர்மாநுரூபே ஸா³த்³தே⁴ ஸத்தவே ஸ்வாகாரஸமர்ப்நத்³வாரேண ஸம்வேத்³யதாமாபாத³யதி

தச்ச²த்³த⁴மா³த்யம் சித்தஸத்த்வமேவேதி ப்ரதிஸங்க்ராந்தசிச்சா²யமந்யதோ

க்சுருஹிதவிஷயாகாரேண சித்தேநோபடௌகிதமாகாரம் சித்ஸங்க்ராந்திபுலாத்
 சேதநாயமாநம் வாஸ்தவசைதந்யாபாவே஽பி ஸுக்து:க²ஸ்வரூபம்
 போக³மருபுவதி | ஸ ஏவம் போகோ³஽த்யந்தஸந்நிதா³நேந
 விவேகாக்ரஹணாத்³போக்துரபி புருஷஸ்ய போக³ இதி வ்யபதி³ஷ்யதே |
 அநேநைவாபி⁴ப்ராயேண விந்த⁴யவாஸிநோக்தம் — ஸத்த்வதப்பயத்வமேவ
 புருஷதப்பய்வமிதி | அந்யத்ராபி — ப்ரதிபி³ம்பே³
 ப்ரதிபி³ம்புமாநச்சா²யாஸத்³ருஸச்சா²யோத்³ப⁴வ: ப்ரதிபி³ம்புஸப்³தே³நோச்யதே |
 ஏவம் ஸத்தவே஽பி பௌருஷேயசிச்சா²யாஸத்³ருஸசித்³பி⁴வ்யக்தி:
 ப்ரதிஸங்க்ராந்திஸவ்தா³ர்த² இதி |
 நநு ப்ரதிபி³ம்ப³ம் நாம நிர்மலஸ்ய நியதபரிணமஸ்ய நிர்மலே த்³ருஷ்டம் |
 யதா² முக²ஸ்ய த்³ர்ப்ணே | அத்யந்தநிர்மலஸ்ய வ்யாபகஸ்யாபரிணமிந:
 புருஷஸ்ய தஸ்மாத்³த்யந்தநிர்மலாத் புருஷாத்³நிர்மலே ஸத்தவே கத²ம்
 ப்ரதிபி³ம்புநமுபபத்³யதே |
 உச்யதே — ப்ரதிபி³ம்புநஸ்ய ஸ்வரூபமநவக³ச்ச²தா ப⁴வதேத³ம்ப⁴யதா⁴யி |
 யைவ ஸத்த்வக³தாயா அபி⁴வ்யங்க³யாயாஸ்சிச்ச²க்தே: புருஷஸ்ய
 ஸாந்நித்⁴யாத்³பி⁴வ்யக்தி: ஸைவ ப்ரதிபி³ம்புநமுச்யதே | யாத்³ரு³ஸீ புருஷக³தா
 சிச்ச²க்திஸ்தச்சா²யாப்பத்ராவி⁴வதி |
 யத³ப்யுக்தமத்யந்தநிர்மல: புருஷ: கத²மநிர்மலே ஸத்தவே
 ப்ரதிஸங்க்ராமதீதி தத³ப்யநைகாந்திகம் | நைர்மல்யாத்³பக்ரு³ஷ்டே஽பி
 ஜலாதா³வாதி³த்யாத³ய: ப்ரதிஸங்க்ராந்தா: ஸமுபல³யந்தே |
 யத³ப்யுக்தமநவச்சி²ந்நஸ்ய நாஸ்தி ப்ரதிஸங்க்ராந்திரிதி தத³ப்யுக்தம்
 வ்யாபகஸ்யாப்பாகாஸஸ்ய த்³ர்ப்நாதௌ³ ப்ரதிஸங்க்ராந்தித்³ர்ஸநாத் | ஏவம் ஸதி ந
 காசித்³நுபபத்தி: ப்ரதிபி³ம்பு³த்³ர்ஸநஸ்ய |
 நநு ஸாத்³விகபரிணமரூபே பு³த்³தி³ஸத்தவே
 புருஷஸந்நிதா³நாத்³பி⁴வ்யங்க³யாயாஸ்சிச்ச²க்தேர்பா³ஹ்யாகாரஸங்க்ராந்தௌ
 புருஷஸ்ய ஸுக்து:க²ருபோ போக³ இதுயுக்தம் தத³நுபபந்நம் | ததே³வ
 சித்தஸத்த்வம் ப்ரக்ரு³தாவபரிணதாயாம் கத²ம் ஸம்ப⁴வதி கிமர்த²ஸ்ச
 தஸ்யா: பரிணம: |
 அதோ²ச்யேத புருஷஸ்யார்தோ²ப்போ⁴க³ஸம்பாத்³நம் தயா கர்தவ்யம் | அத:
 புருஷார்த²கர்தவ்யதயா³ஸ்யா யுக்த ஏவ பரிணம: | தச்சாநுபபந்நம் |
 புருஷார்த²கர்தவ்யதாயா ஏவாநுபபத்தே: | புருஷார்தோ² மயா கர்தவ்ய
 ஏவம்விதோ⁴஽த்⁴யவஸாய: புருஷார்த²கர்தவ்யதோச்யதே | ஜடா³யாஸ்ச

ப்ரக்ருதே: கதம் ப்ரதமமேவம்விதோ⁴த்யவஸாய: | அஸ்தி சேத³த்யவஸாய:
கதம் ஜட³த்வம் |

அத்ரோச்யதே — அநுலோமப்ரதிலோமலக்ஷணபரிணாமத்³வயே
ஸஹஜம் ஸக்தித்³வயமஸ்தி | ததே³வ புருஷார்த²கர்தவ்யதோச்யதே |
ஸா ச ஸக்திரசேதநாயா அபி ப்ரக்ருதே: ஸஹஜைவ | தத்ர
மஹதா³தி³மஹாபூ⁴தபர்யந்தோ⁵ஸ்யா ப³ஹிர்முக்²தயா⁵நுலோம: பரிணாம: | புந:
ஸ்வகாரணாநுப்ரவேஸநத்³வாரேணஸ்மிதா⁵ந்த: பரிணாம: ப்ரதிலோம: |
இத்த²ம் புருஷஸ்ய போ⁴க³பரிஸமாப்தே: [பா⁰ ஆ போ⁴க³பரிஸமாப்தே:]
ஸஹஜஸக்தித்³வயக்ஷயாத் க்ரு²தார்தா² ப்ரக்ரு²திர்ந புந: பரிணாமாரபாதே |
ஏவம்விதாயாம் ச புருஷார்த²கர்தவ்யதாயாம் ஜடா³யா அபி ப்ரக்ரு²தேர்ந
காசித்³நுபபத்தி: |

நநு யதீ³த்³ரு³ஸீ ஸக்தி: ஸஹஜைவ ப்ரதா⁴நஸ்யாஸ்தி தத் கிமர்த²ம்
மோக்ஷார்தி²பி⁴ர்மோக்ஷாய யந்ந: க்ரியதே | மோக்ஷஸ்ய சாநர்த²நீயத்வே
தது³பதே³ஸகஸாஸ்த்ரஸ்யாநர்த²க்யம் ஸ்யாத் | உச்யதே — யோ⁵ஸம்
ப்ரக்ரு²திபுருஷயோரநாதி³ர்போ⁴க³யபோ⁴க்த்ரு²த்வலக்ஷண: [பா⁰
போ⁴க்த்ரு²பா⁴ப³லக்ஷண:] ஸம்ப³ந்த⁴ஸ்தஸ்திந் ஸதி வ்யக்தசேதநாயா:
ப்ரக்ரு²தே: கர்த்ரு²த்வாபி⁴மாநாத்³து:³கா²நுப⁴வே ஸதி கத²மியம்
து:³க²நிவ்ரு²த்திராத்யந்திகீ மம ஸ்யாதி³தி ப⁴வத்யேவாத்⁴யவஸாய: | அதோ
து:³க²நிவ்ரு²த்த்யுபாயோபதே³ஸகஸாஸ்த்ரோபதே³ஸாபேக்ஷா⁵ஸ்த்யேவ ப்ரதா⁴நஸ்ய |
ததா³பூ⁴தமேவ கர்மாநுரூபம் பு³த்³தி⁴ஸுத்த்வம் ஸாஸ்த்ரோபதே³ஸஸ்ய விஷய: |
த³ர்ஸநாந்தரேஷ்வப்யேவம்வித⁴ ஏவாவித்³யாஸ்வபா⁴வ: ஸாஸ்த்ரே⁵தி⁴க்ரியதே [
அபி⁴தீ⁴யதே] |

ஸ ச மோக்ஷாய ப்ரயதமாந ஏவம்வித⁴ஸாஸ்த்ரோபதே³ஸம் ஸஹகாரிணமபேக்ஷய
மோக்ஷாக்²யம் ப²லமாஸாத³யதி | ஸர்வாண்யேவ கார்யாணி ப்ராப்தாயாம்
ஸாமக்³ர்யாமாத்மாநம் லப⁴ந்தே | அஸ்ய ப்ரதிலோமபரிணாமத்³வாரேணைவோத்பாத்³யஸ்ய
மோக்ஷாக்²யஸ்ய கார்யஸ்யேத்³ரு³ஸ்யேவ ஸாமக்³ர் ப்ரமாணேந நிர்ஸ்சிதா
ப்ரகாராந்தரேணாநுபபத்தே: | அதஸ்தாம் விநா கத²ம் ப⁴விதுமர்ஹதி |
அத: ஸ்தி²தமேதத் — ஸங்க்ராந்தவிஷயோபரா³க³மபி⁴வ்யக்தசிச்சா²யம்
பு³த்³தி⁴ஸுத்த்வம் விஷயநிர்ஸ்சயத்³வாரேண ஸமக்³ராம் லோகயாத்ராம் நிர்வாஹயதீதி
|

ஏவம்வித⁴மேவ சித்தம் பர்யந்தோ ப⁴ராந்தா: ஸ்வஸம்வேத³நம் சித்தம்
சித்தமாத்ரம் ச ஜக³தி³த்யேவம் ப்³ருவாண: ப்ரதிபோ³தி⁴தா ப⁴வந்தி || 22 ||

நநு யத்³யேவம்விதா⁴தே³வ சித்தாத் ஸகலவ்யவஹாரநிஷ்பத்தி: கத²ம்
ப்ரமாணஸூந்யோ த்³ரஷ்டா⁵ப்யுபக³ம்யத இத்யாஸங்க்ய த்³ரஷ்டு: ப்ரமாணமாஹ

—
தத³ஸங்க²யேவஸநாபி⁴ஸ்சித்ரமபி பரார்த²ம் ஸம்ஹத்யகாரித்வாத் || கைவல்ய
23 ||

வ்ருத்தி: — ததே³வ சித்தம் ஸங்க²யாதுமஸக்யாபி⁴ர்வாஸநாபி⁴ஸ்சித்ரமபி
நாநாருபமபி பரார்த²ம் பரஸ்ய ஸ்வாமிநோ போ⁴க்தூர்போ⁴கா³பவர்க³லக்ஷணமர்த²ம்
ஸாத⁴யதீதி | குத: | ஸம்ஹத்யகாரித்வாத் ஸம்ஹத்ய ஸம்பூ⁴ய
மிலித்வா⁵ர்த²க்ரியாகாரித்வாத் | யச்ச ஸம்ஹத்யார்த²க்ரியாகாரி தத்
பரார்த²ம் த்³ருஷ்டம் | யதா² ஸயநாஸநாதி³ | ஸத்த்வரஜஸ்தமாம்ஸி ச
சித்தலக்ஷணபரிணாமபா⁴ஞ்ஜி ஸம்ஹத்யகாரீணி சாத: பரார்தா²நி | ய:
பர: ஸ புருஷ: |

நநு யாத்³ரு³ஸேந ஸயநாஸநாதீ³நாம் பரேண ஸரீரவதா
பாரார்த²யமுபலப³த⁴ம் தத்³ரு³ஷ்டாந்தப³லேந தாத்³ரு³ஸ ஏவ பர: ஸித்⁴யதி |
யாத்³ரு³ஸஸ்ச ப⁴வதாம் பரோ⁵ஸம்ஹதருபோ⁵பி⁴ப்ரேதஸ்தத்³விபரீதஸ்ய
ஸித்³தே⁴ரயமிஷ்டவிகா⁴தக்ரு³த்³தே⁴து: |

உச்யதே — யத்³யபி ஸாமாந்யேந பரார்த²மாத்ரே வ்யாப்திர்க்³ரு³ஹீதா
ததா²பி ஸத்த்வாதி³விலக்ஷணத⁴ர்மிபர்யாலோசநயா தத்³விலக்ஷண
ஏவ போ⁴க்தா பர: ஸித்⁴யதி | யதா² சந்த³நாவ்ரு³தே ஸிக²ரிணி
விலக்ஷணாத்³தா⁴மாத்³வஹ்நிரநுமீயமாந இதரவஹ்நிவிலக்ஷணஸ்சந்த³நப்ரப⁴வ
ஏவ ப்ரதீயதே | ஏவமிஹாபி விலக்ஷணஸ்ய ஸத்த்வாக்²யஸ்ய போ⁴க்யஸ்ய
பரார்த²த்வே⁵நுமீயமாநே ததா²வித⁴ ஏவ போ⁴க்தா⁵தி⁴ஷ்டா²தா
பரஸ்சிந்மாத்ரருபோ⁵ஸம்ஹத: ஸித்⁴யதி |

யதி³ ச தஸ்ய பரத்வம் ஸர்வோத்க்ரு³ஷ்டத்வமேவம் ப்ரதீயதே
ததா²பி தாமஸேப்யோ விஷயேப்ய: ப்ரக்ரு³ஷ்யதே ஸரீரம்
ப்ரகாஸுநேபேந்த்³ரியாஸ்யத்வாத் | தஸ்மாத்³பி ப்ரக்ரு³ஷ்யந்தே இந்த்³ரியாணி |
ததோ⁵பி ப்ரக்ரு³ஷ்டம் ஸத்த்வம் ப்ரகாஸுநம் | தஸ்யாபி ய: ப்ரகாஸக:
ப்ரகாஸ்யவிலக்ஷண: ஸ சித்³ருப ஏவ [பா0 இவ] ப⁴வதீதி
குதஸ்தஸ்ய ஸம்ஹதத்வம் || 23 ||

இதா³நீம் ஸாஸ்த்ரப²லம் கைவல்யம் நிர்ணேதும் த்³ஸிபி:⁴ ஸூத்ரேருபக்ரமதே —

விசேஷத³ர்ஸிந ஆத்மபா⁴வபா⁴வநாநிவ்ரு³த்தி: || கைவல்ய 24 ||

வ்ரு³த்தி: — ஏவம் ஸத்தவ்புருஷயோரநயத்வே ஸாதி⁴தே யஸ்தயோர்விசேஷம்
பஸ்யதி — அயமஸ்மாத³ந்ய இத்யேவம்ரூபம் — தஸ்ய

விஜ்ஞாதசித்தரூபஸத்தவஸ்ய சித்தே யா⁵⁵த்மபா⁴வபா⁴வநா ஸா நிவர்ததே |
சித்தமேவ கர்த்ரு³ ஜ்ஞாத்ரு³ போ⁴க்த்ரித்யபி⁴மாநோ நிவர்ததே || 24 ||

தஸ்மிந் ஸதி கிம் ப⁴வதீத்யாஹ —

ததா³ விவேகநிம்நம் கைவல்யப்ராக்³பா⁴ரம் சித்தம் || கைவல்ய 25 ||

வ்ரு³த்தி: — யத³ஸ்யாஜ்ஞாநநிம்நபத²ம் ப³ஹிர்முக²ம் விஷயோபபோ⁴க³ப²லம்
சித்தமாஸீத்ததி³தா³நீம் விவேகநிம்நம் விவேகமார்க³மந்தர்முக²ம்
கைவல்யப்ராக்³பா⁴ரம் கைவல்யப்ராரம்ப⁴ம் ஸம்பத்³யத இதி || 25 ||

அஸ்மிம்ஸ்ச விவேகவாஹிநி சித்தே யே⁵ந்தராயா: ப்ராது³ர்ப⁴வந்திதேஷாம்
ஹேதுப்ரதிபாத³நத்³வாரேண த்யாகோ³பாயமாஹ —

தச்சி²த்³ரேஷு ப்ரத்யயாந்தராணி ஸம்ஸ்காரேப்⁴ய: || கைவல்ய 26 ||

வ்ரு³த்தி: — தஸ்மிந் ஸமாதௌ⁴ ஸ்தி²தஸ்ய சி²த்³ரேஷ்வந்தராயேஷு
யாநி ப்ரத்யயாந்தராணி வ்யுத்தா²ந்ரூபாணி ஜ்ஞாநாநி ப்ராக்³பூ⁴தேப்⁴ய:
வ்யுத்தா²நாநுப⁴வஜேப்⁴ய: ஸம்ஸ்காரேப்⁴யோ⁵ஹம் மமேத்யேவம்ரூபாணி
க்ஷயமாணேப்⁴யோ⁵பி ப்ராது³ர்ப⁴வந்தி | அந்த:கரணேச்சி²த்தித்³வாரேண தேஷாம்
ஹாநம் கர்தவ்யமித்யுத்தம் ப⁴வதி || 26 ||

ஹாநோபாயஸ்ச பூர்வமேவோக்த இத்யாஹ —

ஹாநமேஷாம் க்லேஸவது³க்தம் || கைவல்ய 27 ||

வ்ரு³த்தி: — யதா² க்லேஸாநாமவித்³யாதீ³நாம் ஹாநம் பூர்வமுக்தம்
(2110-11) ததா² ஸம்ஸ்காராணமபி கர்தவ்யம் | யதா² தே ஜ்ஞாநாக்³நிநா
ப்லுஷ்டா த³க³த⁴ப³ஜகல்பா ந புநஸ்சித்தபூ⁴மௌ ப்ரரோஹம் லப⁴ந்தே ததா²
ஸம்ஸ்காரா அபி || 27 ||

ஏவம் ச ப்ரத்யயாந்தராந்தராநுத³யே ஸ்தி²ரீபூ⁴தே ஸமாதௌ⁴ யாத்³ரு³ஸஸ்ய
யோகி³ந: ஸமாதே:⁴ ப்ரகர்ஷப்ராப்தி³ர்ப⁴வதி ததா²வித⁴முபாயமாஹ —

ப்ரஸங்க்யாநே⁵ப்யகூஸீத³ஸ்ய ஸர்வதா² விவேகக்²யாதேர்த⁴ர்மமேக:⁴ ஸமாதி:⁴ ||
கைவல்ய 28 ||

வ்ருத்தி: — ப்ரஸங்க்யாநம் யாவதாம் தத்த்வாநாம் யதா²க்ரமம் வ்யவஸ்தி²தாநாம்
 பரஸ்பரவிலக்ஷணஸ்வரூபவிபா⁴வநம் | தஸ்மிந் ஸத்யப்ப்யகுஸீத³ஸ்ய
 ப²லமலிப்ஸோ: ப்ரத்யயாந்தரா³ணமநுத³யே ஸர்வப்ரகாரவிவேகக்²யாதே:
 பரிஸேஷாத்³த⁴ர்மமேக:⁴ ஸமாதி⁴ர்⁴ப⁴வதி | ப்ரக்ரு³ஷ்டமஸூக்³லக்ரு³ஷ்ணம்
 த⁴ர்மம் பரமபுருஷார்த²ஸாத⁴கம் மேஹதி ஸிஞ்சதீ த⁴ர்மமேக:⁴ | அநேந
 ப்ரக்ரு³ஷ்டத⁴ர்மஸ்யைவ ஜ்ஞாநஹேதுத்வமித்யுபபாதி³தம் ப⁴வதி || 28 ||

தஸ்மாத்த³த⁴ர்மமேகா⁴த் கிம் ப⁴வதீத்யாஹ —

தத: க்லேஸகர்மநிவ்ருத்தி: || கைவல்ய 29 ||

வ்ருத்தி: — க்லேஸாநாமவித்யாதீ³நாமபி⁴நிவேஸாந்தாநாம் கர்மணம் ச
 ஸூக்லாதி³பே³தே³ந த்ரிவிதா⁴நாம் ஜ்ஞாநோத³யாத் பூர்வபூர்வகாரணநிவ்ரு³த்யா
 நிவ்ருத்தி³ர்⁴ப⁴வதி || 29 ||

தேஷு நிவ்ருத்தேஷு கிம் ப⁴வதீத்யாஹ —

ததா³ ஸர்வாவரணமலாபேதஸ்ய ஜ்ஞாநஸ்யாநந்த்யாஜ்ஜ்ஞேயமல்பம் || கைவல்ய
 30 ||

வ்ருத்தி: — ஆவ்ரியதே சித்தமேபி⁴ரித்யாவரணநி
 க்லேஸாஸ்த ஏவ மலாஸ்தேப⁴யோ⁵பேதஸ்ய தத்³விரஹிதஸ்ய ஜ்ஞாநஸ்ய
 க³க³நநிப⁴ஸ்யாநந்த்யாத³நவச்சே²தா³ஜ்ஜ்ஞேயமல்பம் க³ணநாஸ்பத³ம் ப⁴வதி |
 அக்லேஸேநைவ ஸர்வம் ஜ்ஞேயம் ஜாநாதீத்யர்த:² || 30 ||

தத: கிமித்யாஹ —

தத: க்ரு³தார்தா²நாம் பரிணமக்ரமஸமாப்தி³ர்³கு³ணநாம் || கைவல்ய 31 ||

வ்ருத்தி: — க்ரு³தோ நிஷ்பாதி³தோ போ⁴கா³பவர்க³லக்ஷண: புருஷார்த:²
 ப்ரயோஜநம் யைஸ்தே க்ரு³தார்தா:² | கு³ண: ஸத்த்வரஜஸ்தமாம்ஸி | தேஷாம்
 பரிணம

ஆபுருஷார்த²ஸமாப்தேராநுலோம்யேந ப்ராதி³லோம்யேநாங்கா³ங்கி³பா⁴வ: ஸ்தி²தி³லக்ஷண:
 |

தஸ்ய யோ⁵ஸௌ க்ரமோ வக்ஷ்யமாணஸ்தஸ்ய பரிஸமாப்தி³ர்³நிஷ்டா² | ந
 புநருத்³ப⁴வ இத்யர்த:² || 31 ||

க்ரமஸ்யோக்தஸ்ய லக்ஷணமாஹ —

கூண்ப்ரதியோகீ³ பரிணுமாபராந்தநிர்க்³ராஹ்ய: க்ரம: || கைவல்ய 32 ||

வ்ருத்தி: — கூணோ⁵ல்பீயாந் காலஸ்தஸ்ய யோ⁵ஸௌ ப்ரதியோகீ³
கூணவிலகூண: பரிணுமாபராந்தநிர்க்³ராஹ்யோ⁵நுபூ⁴தேஷு கூணேஷு
பஸ்சாத் ஸங்கலநபு³த்தீ⁴யைவ யோ க்³ரு³ஹ்யதே ஸ கூணநாம் க்ரம உச்சயதே |
ந ஹ்யநநுபூ⁴தேஷு க்ரம: பரிஜ்ஞாதும் ஸக்ய: || 32 ||

இதா³நீம் ப²லபூ⁴தஸ்ய கைவல்யஸ்யாஸாதா⁴ரணஸ்வரூபமாஹ —

புருஷார்த²ஸூந்யாநாம் கு³ணநாம் ப்ரதிப்ரஸவ: கைவல்யம் ஸ்வரூபப்ரதிஷ்டா²
வா சிதிஸக்தேரிதி || கைவல்ய 33 ||

[சிதிஸக்தி: இதி ப³ஹுஸம்மத: ஸூத்ரபாட: ² |]

வ்ருத்தி: — ஸமாப்தபோ⁴கா³பவர்க³லகூணபுருஷார்தா²நாம் கு³ணநாம் ய:
ப்ரதிப்ரஸவ: ப்ரதிலோமஸ்ய பரிணுமஸ்ய ஸமாப்தௌ விகாராநுத்³ப⁴வோ யதி³
வ சிதிஸக்தேர்வ்ருத்திஸாரூப்யநிவ்ருத்தௌ ஸ்வரூபமாத்ரே⁵வஸ்தா²நம் தத்
கைவல்யமுச்சயதே || 33 ||

ததே³வம் ஸித்³தீ⁴யந்தரே⁴யோ விலகூணம் ஸர்வஸித்³தீ⁴மூலபூ⁴தாம்
ஸமாதீ⁴ஸித்³தீ⁴மபி⁴தா⁴ய ஜாத்யந்தரபரிணுமலகூணஸ்ய ச
ஸித்³தீ⁴விஸேஷஸ்ய ப்ரக்ரு³த்யாபூரணமேவ காரணமித்யுபபாத்தீ³
த⁴ர்மா³நாம் ப்ரதிப³ந்த⁴கநிவ்ருத்தமாத்ரே ஏவ ஸாமர்த்தீ²யமிதி
ப்ரத³ர்ஸ்ய நிர்மாணசித்தாநாமஸ்மிதாமாத்ராது³தீ³ப⁴வ இத்யுக்த்வா தேஷாம்
ச யோகி³சித்தமேவாதீ⁴ஷ்டா²பகமிதி ப்ரத³ர்ஸ்ய யோகி³சித்தஸ்ய
சித்தாந்தரவைலகூண்யமபி⁴தா⁴ய தத்கர்மணுமலௌகிகத்வம்
சோபபாத்தீ³ய விபாகாநுகு³ணநாம் வாஸநாநாமபி⁴வ்யக்திஸாமர்த்தீ²யம்
கார்யகாரணயோஸ்ஸைக்யப்ரதிபா³நேந வ்யவஹிதாநாமபி
வாஸநாநாமாநந்தர்யமுபபாத்தீ³ய தாஸாமாநந்தீ⁵பி ஹேதுப²லாதி³தீ³வாரேண
ஹாநமுபத³ர்ஸ்ய அதீ⁴தாதி³ஷ்வத்⁴வஸு த⁴ர்மாணம் ஸத்³பா⁴வமுபபாத்தீ³
விஜ்ஞாநவாதீ³ம் நிராக்ரு³த்ய ஸாகாரவாதீ³ம் ச ப்ரதிஷ்டா²ப்ய புருஷஸ்ய
ஜ்ஞாத்ரு³த்வமுக்த்தவா சித்த³வாரேண ஸகலவ்யவஹாரநிஷ்பத்திமுபபாத்தீ³
புருஷஸுத்தீ³வ ப்ரமாணமுபத³ர்ஸ்ய கைவல்யநிர்ணயாய த³ஸபி:⁴
ஸூத்ரை: க்ரமேணோயோகி³நோ⁵ர்தா²நபி⁴தா⁴ய ஸாஸ்த்ராந்தரே⁵ப்யேததே³வ
கைவல்யமித்யுபபாத்தீ³ய கைவல்யஸ்வரூபம் நிர்ணீ³தமிதி வ்யாக்ரு³த: கைவல்யபாதீ:³

|

[இஹ ஸ்ரீபோஜதே³வஸ்ய ராஜமார்தண்ட³வ்ருத்திர்வஸ்துத: ஸமாப்தா |
 ததா²ஸி கதிபயாநி ப்ருஷ்டா²நி ப்ரலாபபூர்ணாநி ஸம்யோஜிதாந்யஸ்மிந் ஸ்தா²நே
 கேநசித் பாஷண்டே³நாஸ்யௌக்திகாநி திரஸ்க்ருதாநி ச ஸர்வைரபி யோகி³பி: |
 ந கேவலம் ஸர்வாந்யபி த்ர்ஸநாநி க²ண்டி³தாநி கிஞ்சித்³வேத்³விருத்³த⁴ம் மதமபி
 தேந ப்ரசாரிதம் | ஜிஜ்ஞாஸோ: பா²கஸ்ய கௌதூஹுலநிவ்ருத்த்யர்த²மேதாநி
 ப்ருஷ்டா²ந்யத்ர ஸமாவிஷ்டாநி |]

[ந கேவலம்ஸமத்³த்³ர்ஸநே க்ஷேத்ரஜ்ஞு:
 கைவல்யாவஸ்தா²யாமேவம்வித⁴ஸ்சித்³ரூப: யாவத்³த்³ர்ஸநாந்தரேஷ்வபி
 விம்ருஷ்யமாண ஏவம்ரூபோ³வதிஷ்ட²தே | ததா²ஹி — ஸம்ஸாரத்³ஸாயாமாத்மா
 கர்த்ரு³த்வபோ⁴க்த்ரு³த்வாநுஸந்தா⁴த்ரு³த்வமய: ப்ரதீயதே³ந்யதா²
 யத்³யமேக: க்ஷேத்ரஜ்ஞுஸ்ததா²விதோ⁴ ந ஸ்யாத்ததா³ ஜ்ஞாநக்ஷணநாமேவ
 பூர்வாபராநுஸந்தா⁴த்ரு³ஸூந்யாநாமாத்மபா⁴வே நியத: கர்மப²லஸம்ப³ந்தோ⁴ ந
 ஸ்யாத் க்ரு³த்வாநாக்ரு³தா⁴யாக³மப்ரஸங்க³ஸ்ச |
 யதி³ யேநைவ ஸாஸ்த்ரோபதி³ஷ்டமநுஷ்டி²தம் கர்ம தஸ்யைவ போ⁴க்த்ரு³த்வம்
 ப⁴வேத்ததா³ ஹிதாஹிதப்ராப்திபரிஹாராய ஸர்வஸ்ய ப்ரவ்ருத்திர்⁴டேத
 ஸர்வஸ்யைவ வ்யவஹாரஸ்ய ஹானோபாதா³நலக்ஷணஸ்யாநுஸந்தா⁴நேநைவ
 ப்ராப்தத்வாஜ்ஜ்ஞாநக்ஷணநாம் பரஸ்பரபே⁴தே³நாநுஸந்தா⁴நஸூந்யத்வாத்
 தத்³நுஸந்தா⁴நாபா⁴வே கஸ்யசித்³பி வ்யவஹாராநுபபத்தே: கர்தா
 போ⁴க்தா³நுஸந்தா⁴தா ய: ஸ ஆத்மேதி வ்யவஸ்தா²ப்யதே |
 மோக்ஷத்³ஸாயாம் து
 ஸகலக்³ராஹ்யக்³ராஹகலக்ஷணவ்யவஹாராபா⁴வாச்சைதந்யமாத்ரமேவ
 தஸ்யாவஸிஷ்யதே தச்சைதந்யம் சிதிமாத்ரத்வேநைவோபபத்³யதே
 ந புநராத்மஸம்வேத்³நேந | யஸ்மாத்³விஷ்யக்³ர்ஹணஸமர்த²நமேவ
 சிதே ரூபம் நாத்தமக்³ராஹகத்வம் | ததா²ஹி — அர்த²ஸ்சித்த்யா
 க்³ரு³ஹ்யமாணே³யமிதி க்³ரு³ஹ்யதே ஸ்வரூபம் க்³ரு³ஹ்யமாணமஹமிதி
 ந புநர்யுக³பத்³ப³ஹிர்முக²தா³ந்தர்முக²தாலக்ஷணவ்யாபாரத்³வயம்
 பரஸ்பரவிருத்³த⁴ம் கர்தும் ஸக்யம் | அத ஏகஸ்மிந் ஸமயே வ்யாபாரத்³வயஸ்ய
 கர்துமஸக்யத்வாச்சித்³ரூபதயைவாவஸிஷ்யதே | அதோ மோக்ஷாவஸ்தா²யாம்
 நிவ்ருத்தாதி⁴காரேஷு கு³ணேஷு சிந்மாத்ரரூப ஏவாத்மா³வதிஷ்ட²த் இத்யேவ
 யுக்தம் |
 ஸம்ஸாரத்³ஸாயாம் து ஏவம்பூ⁴தஸ்யைவ கர்த்ரு³த்வம்

போக்த்ருத்வமநுஸந்தாத்த்ருத்வம் ச ஸர்வமுபபத்த்யதே |
 ததா²ஹி — யோ⁵யம் ப்ரக்த்ருத்த்யா ஸஹாநாதி³ர்நைஸர்கி³கோ⁵ஸ்ய
 போக³யபோக்த்ருத்வஸக்ஷணஸம்ப்நதோ⁴விவேகக²யாதிமூல: | அஸ்மிந் ஸதி
 புருஷார்த்தகர்தவ்யதாரூபஸக்தித்த்வயஸத்த³பா⁴வே யா மஹதா³தி³பா⁴வேந
 பரிணதிஸ்தஸ்யாம் ஸம்யோகே³ ஸதி யதா³த்மநோ⁵தி⁴ஷ்டா²த்ருத்வம்
 சிச்சா²யாஸமர்பணஸாமர்த்த்யம் புத்தி⁴ஸத்த்வஸ்ய ச
 ஸங்க்ராந்தசிச்சா²யாக்³ரஹணஸாமர்த்த்யம் சித்³வஷ்டப்³தா⁴யாஸ்ச புத்தி³தே⁴ர்யோ⁵யம்
 கர்த்ருத்வபோக்த்ருத்வாத்யவஸாயஸ்தத ஏவ ஸர்வஸ்யாநுஸந்தா⁴நபூர்வகஸ்ய
 வ்யவஹாரஸ்ய நிஷ்பத்தே: கிமந்யை: ப²ல்கு³பி:⁴ கல்பநாஜல்பை: |
 யதி³ புநரேவம்பூ⁴தமார்க³வ்யதிரேகேண பாரமார்த்தி²கமாத்தமந:
 கர்த்ருத்வாத்யங்க³க்ரியேத ததா³ஸ்ய பரிணமித்த்வப்ரஸங்க:³ |
 பரிணமித்த்வாச்சாநித்யத்வே தஸ்யா⁵⁵த்மத்வமேவ ந ஸ்யாத் | யதா²
 ஹ்யேகஸ்மிந்நேவ ஸமயே ஏகேநைகரூபேண ந பரஸ்பரவிருத்த³தா⁴வஸ்தா²நு⁴வ:
 ஸம்ப⁴வதி | ததா²ஹி — யஸ்யாமவஸ்தா²யாமாத்தமஸமவேதே ஸுகே² ஸமுத்தப்நே
 தஸ்யாநு⁴வித்ருத்வம் ந தஸ்யாமேவாவஸ்தா²யாம் து:கா²நு⁴வித்ருத்வம் |
 அதோ⁵வஸ்தா²நாநாத்வாத் தத³பி⁴ந்நஸ்யாவஸ்தா²வதோ நாநாத்வம் |
 நாநாத்வாச்ச
 பரிணமித்த்வாந்நாத்தமத்வம் | நாபி நித்யத்வம் | அத ஏவ ஸாந்தப்³ரஹ்மவாதி³பி:~
 ஸாங்க²யைராத்தமந: ஸதை³வ ஸம்ஸாரத³ஸாயாம் மோக்ஷத³ஸாயாம் சைகம்
 ரூபமங்க³க்ரியதே |
 யே து வேதா³ந்தவாதி³நஸ்சிதா³நந்த³மயத்வமாத்மநோ மோக்ஷம்
 மந்யந்தே தேஷாம் ந யுக்த: பக்ஷ: | ததா²ஹி — ஆநந்த³ஸ்ய
 ஸுக²ஸ்வரூபத்வாத் ஸுக²ஸ்ய ச ஸதை³வ ஸம்வேத்³யமாநதயைவ
 ப்ரதிபா⁴ஸாத் ஸம்வேத்³யமாநத்வம் ச ஸம்வேத்³நவ்யதிரேகேணரூபப்ந்நமிதி
 ஸம்பே³த்த்யஸம்வேத்³நயோர்த்த³வயோர்ப்யுபக³மாத³த்³வைதஹாநி: | அத²
 ஸுகா²த்மகத்வமேவ தஸ்யோச்ச்யேத தத்³விருத்த³த⁴ர்மாத்த⁴யாஸாத³நுபப்நம் | ந
 ஹி ஸம்வேத்³நம் ஸம்வேத்³யம் சைகம் ப⁴விதுமர்ஹதீதி |
 கிஞ்சாத்³வைதவாதி³பி:~⁴ கர்மாத்தமபரமாத்மபே⁴தே³நாத்தமா த்³விவித:~⁴
 ஸ்வீக்ரு²: | இத்த²ம் ச ததர் யேநைவ ரூபேண ஸுக²து:~³க²போக்த்ருத்வம்
 கர்மாத்தமநஸ்தேநைவ ரூபேண யதி³ பரமாத்மந: ஸ்யாத்ததா³ கர்மாத்தமவத்
 பரமாத்மந: பரிணமித்த்வமவித்த³யாஸ்வபா⁴வத்வம் ச ஸ்யாத் | அத² ந தஸ்ய
 ஸாக்ஷாத்³போக்த்ருத்வம் கிந்து தது³படெள⁴கிதமுதா³ஸீநதயா⁵தி⁴ஷ்டா²த்ருத்வேந

ஸ்வீகரோதி ததா³ஸ்மத்³த³ர்ஸநாநுப்ரவேஸ: | ஆநந்த³ரூபதா ச பூர்வமேவ
நிராக்ரு³தா |

கிஞ்சாவித்³யாஸ்வபா⁴வத்வே நி:ஸ்வபா⁴வத்வாத் கர்மாத்தமநாம் க: ஶாஸ்த்ராதி⁴கா³
|

ந தாவந்நித்யநிர்முக்தத்வாத் பரமாத்மா | நாப்யவித்³யா ஸ்வபா⁴வத்வாத் கர்மாத்தமா
|

ததஸ்ச ஸகலஸாஸ்த்ரவையர்த்²யப்ரஸங்க:³ | அவித்³யாமயத்வே ச

ஜக³தோ³ஸ்வகீ³க்ரியமானே கஸ்யாவித்³யேதி விசார்யதே | ந தாவத் பரமாத்மநோ
நித்யமுக்தத்வாத்³வித்³யாரூபத்வாச்ச | கர்மாத்தமநோ³பி பரமார்த்²தோ

நி:ஸ்வபா⁴வதயா ஶஸவிஷாணப்ரக்²யத்வே கத²மவித்³யாஸம்ப்³ந்த:⁴ |

அதோ²ச்யதே நம | ஏததே³வாவித்³யாயா அவித்³யாத்வம் யத³விசாரணீ³யத்வம் |

யைவ ஹி விசாரேண தி³நகரஸ்ப்ரு³ஷ்டநீ³ஹாரவத்³விமலமுபயாதி

ஸா³வித்³யேத்யுச்ச்யதே | மைவம் | யத்³வஸ்து கிஞ்சித் கார்யம் கரோதி

தத³வஸ்யம் குதஸ்சித்³பி⁴ந்நமபி⁴ந்நம் வா வக்தவ்யம் | அவித்³யாயாஸ்ச

ஸம்ஸாரலக்ஷணகார்யகர்த்ரு³த்வமவஸ்யமங்கீ³கர்தவ்யம் | தஸ்மிந்

ஸத்யபி யத்³யநிர்வாச்ச்யத்வமுச்ச்யதே ததா³ கஸ்யசித்³பி வாச்ச்யத்வம் ந ஸ்யாத்

ப்³ரஹ்மனோ³ஸ்யவாச்ச்யத்வப்ரஸக்தி: | தஸ்மாத்³தி⁴ஷ்டா²த்ரு³தாரூபவ்யதிரேகேண

நாந்யதா³த்மநோ ரூபமுபபத்³யதே | அதி⁴ஷ்டா²த்ரு³த்வம் ச சித்³ரூபத்வமேவ

தத்³வ்யதிரிக்தஸ்ய த⁴ர்மஸ்ய கஸ்யசித் ப்ரமாணரூபபத்தே: |

யைரபி நையாயிகாதி³பி⁴ராத்மா சேதநாயோகா³ச்சேதந இத்யுச்ச்யதே சேதநாபி

தஸ்ய மந:ஸம்யோக³ஜா | ததா²ஹி — இச்சா²ஜ்ஞாநப்ரயத்நாத³யோ

யே கு³ணஸ்தஸ்ய வ்யவஹாரத³ஸாயாமாத்மமந:ஸம்யோகா³து³த்³யந்தே

தைரேவ ச கு³ண: ஸ்வயம் ஜ்ஞாதா கர்தா போ⁴க்தேதி வ்யபதி³ஸ்யதே |

மோக்ஷத³ஸாயாம் து மித்²யாஜ்ஞாநநிவ்ரு³த்தௌ தந்முலாநாம் தோ³ஷாணமபி

நிவ்ரு³த்தி: | தேஷாம் பு³த்³யாத்³நாம் விஸேஷகு³ணநாமத்யந்தோச்சி²த்தி:

ஸ்வரூபமாத்ரப்ரதிஷ்ட²த்வமாத்மநோ³ஸ்வகீ³க்ரு³த்வம் தேஷாமயுக்த: பக்ஷ: |

யதஸ்தஸ்யாம் த³ஸாயாம் நித்யத்வவ்யாபகத்வாத³யோ கு³ண ஆகாஸாதீ³நாமபி

ஸந்தி | அதஸ்தத்³வைலக்ஷண்யேநாத்மநஸ்சித்³ரூபத்வமவஸ்யமங்கீ³கார்யம் |

ஆத்மத்வவிலக்ஷணஜாதியோக³ இதி சேந்ந | ஸர்வஸ்யைவ தஜ்ஜாதியோக:³

ஸம்ப⁴வதி | அதோ ஜாதிப்⁴யோ வைலக்ஷண்யமாத்மநோ³வஸ்யமங்கீ³கர்தவ்யம் |

தஸ்யாதி⁴ஷ்டா²த்ரு³த்வம் சித்³ரூபதயைவ க⁴டதே நாந்யதா² |

யைரபி மீமாம்ஸகை: கர்மகர்த்ரு³ரூப ஆத்மா³ஸ்வகீ³க்ரியதே தேஷாமபி

ந யுக்த: பக்ஷ: | ததா²ஹி — அஹம்ப்ரத்யயக்³ராஹ்ய ஆத்மேதி தேஷாம்
 ப்ரதிஜ்ஞா | அஹம்ப்ரத்யயே ச கர்த்ரு³த்வம் கர்மத்வம் சாத்மந ஏவ | ந
 சைதத்³விருத்³த⁴த்வாது³பபத்³யதே | கர்த்ரு³த்வம் ப்ரமாத்ரு³த்வம் கர்மத்வம்
 ச ப்ரமேயத்வம் | ந சைதத்³விருத்³த⁴த்⁴ர்மாத்த⁴யாஸோ யுக³பதே³கஸ்ய க⁴டதே |
 யத்³விருத்³த⁴த்⁴ர்மாத்த⁴யஸ்தம் ந ததே³கம் யதா² பா⁴வாபா⁴வௌ | விருத்³தே⁴ ச
 கர்த்ரு³த்வகர்மத்வே | அதோ²ச்யதே — ந கர்த்ரு³த்வகர்மத்வயோர்விரோத⁴
 கிந்து கர்த்ரு³த்வகரணத்வயோ: | நைதத்³யுக்தம் | விருத்³த⁴த்⁴ர்மாத்த⁴யாஸஸ்ய
 துஸ்யத்வாத் கர்த்ரு³த்வகர்மத்வயோரேவ விரோதோ⁴ ந கர்த்ரு³த்வகர்மத்வயோ: |
 தஸ்மாத³ஹம்ப்ரத்யயக்³ராஹ்யத்வம்பரிஹ்ரு³த்யாத்மநோ⁵தி⁴ஷ்டா²த்ரு³த்வமேவோபபந்நம்
 |

தச்ச சேதநத்வமேவ |

யைரிபி த்³ரவ்யபோ³த⁴பர்யாயபே⁴தே³நாத்மநோ⁵வ்யாபகஸ்ய ஸரீரபரிமாணஸ்ய
 பரிணமித்வமிஷ்யதே தேஷாமுத்தா²நபராஹத ஏவ பக்ஷ: | பரிணமித்வே
 சித்³ரூபதாஹாநி: | சித்³ரூபதா⁵பாவே கிமாத்மந ஆத்மத்வம் | தஸ்மாதா³த்மந
 ஆத்மத்வமிச்ச²தா சித்³ரூபத்வமேவாங்கீ³கர்தவ்யம் | தச்சாதி⁴ஷ்டா²த்ரு³த்வமேவ
 |

கேசித் கர்த்ரு³ரூபமேவாத்மாநபிச்ச²ந்தி | ததா²ஹி — விஷயஸாந்நித்⁴யே யா
 ஜ்ஞாநலக்ஷண க்ரியா ஸமுத்பந்நா தஸ்யா விஷயஸம்வித்தி: ப²லம் | தஸ்யாம்
 ச ப²லரூபாயாம் ஸம்வித்தௌ ஸ்வரூபம் ப்ரகாஸரூபதயா ப்ரதிபா⁴ஸதே |
 விஷயஸ்ச க்³ராஹ்யதயா | ஆத்மா ச க்³ராஹகதயா | க⁴டமஹம்
 ஜாநாமீத்யாகாரேண தஸ்யா: ஸமுத்பத்தே: | க்ரியாயாஸ்ச காரணம் கர்தேவ
 ப⁴வதீத்யத: கர்த்ரு³த்வம் போ⁴க்த்ரு³த்வம் சாத்மநோ ரூபமிதி | தத³ரூபபந்நம் |
 யஸ்மாத்தாஸாம் ஸம்வித்தீநாம் ஸ கிம் கர்த்ரு³த்வம் யுக³பத் ப்ரதிபத்³யதே க்ரமேண
 வா | யுக³பத் கர்த்ரு³த்வே க்ஷணந்தரே தஸ்ய கர்த்ரு³த்வம் ந ஸ்யாத் | அத²
 க்ரமேண கர்த்ரு³த்வம் ததை³கரூபஸ்ய ந க⁴டதே | ஏகேந ரூபேண சேத்தஸ்ய
 கத்ரு³த்வம் ததை³கஸ்ய ஸதை³வ ஸந்நிஹிதத்வாத் ஸர்வம் ப²லமேகரூபம்
 ஸ்யாத் | அத² நாநாரூபதயா தஸ்ய கர்த்ரு³த்வம் | ததா³ பரிணமித்வம் |
 பரிணமித்வாச்ச ந சித்³ரூபத்வம் | அதஸ்சித்³ரூபத்வமாத்மந இச்ச²த்³பி⁴ர்ந
 ஸாக்ஷாத் கர்த்ரு³த்வமங்கீ³கர்தவ்யம் | யாத்³ரு³ஸம்மாபி:⁴ கர்த்ரு³த்வமாத்மந:
 ப்ரதிபாதி³தம் கூடஸ்த²ஸ்ய நித்யஸ்ய சித்³ரூபஸ்ய ததே³வோபபந்நம் |
 ஏதேந ஸ்வப்ரகாஸஸ்யாத்மநோ விஷயஸம்வித்தித்³வாரேண க்³ராஹகத்வமபி⁴வ்யஜ்யத
 இதி யே வத³ந்தி தே⁵பி அநேநைவ நிராக்ரு³தா: |

கேசித்³விமர்ஸாத்மகத்வேநாத்மநஸ்சிந்மயத்வமிச்ச²ந்தி | த ஆஹு:

— ந விமர்ஸவ்யதிரேகேண சித்³ரூபத்வமாத்மநோ நிரூபயிதும்
ஸக்யம் | ஜடா³த்³வைலக்ஷண்யமேவ சித்³ரூபத்வமுச்சயதே | தச்ச
விமர்ஸவ்யதிரேகேண நிரூப்யமாணம் நாந்யதா²வதிஷ்ட²தே | —
தத³ரூபந்நம் | இத³மித்த²மேவ ரூபமிதி யோ விசார: ஸ: விமர்ஸ
இத்யுச்சயதே | ஸ சாஸ்மிதாவ்யதிரேகேண நோத்தா²நமேவ லப⁴தே | ததா²ஹி —
ஆத்மந்புபஜாயமாநோ விமர்ஸோ⁵ஹமேவம்பூ⁴த இத்யநேநா⁵⁵காரேண ஸம்வேத்³யதே
|

ததஸ்சாஹம்ஸப்³த்³ஸம்பி⁴ந்நஸ்யாத்மலக்ஷணஸ்யார்த²ஸ்ய தத்ர ஸ்பு²ரணந்ந
தத்ர விகல்பஸ்வரூபதா⁵திக்ரம: | விகல்பஸ்சாத்⁴யவஸாயாத்மா
பு³த்³தி⁴த⁴ர்மோ ந சித்³த⁴ர்ம: | கூடஸ்த²நித்யத்வேந சிதே:
ஸதை³கரூபத்வாந்நித்யத்வாந்நாஹங்காராநுப்ரவேஸ: | தத³நேந
ஸவிமர்ஸத்வமாத்மந: ப்ரதிபாத³யதா பு³த்³தி⁴ரேவாத்மத்வேந ப்⁴ராந்த்யா
ப்ரதிபாதி³தா ந ப்ரகாஸாத்மந: பரஸ்ய புருஷஸ்ய ஸ்வரூபமவக³தமிதி |
இத்த²ம் ஸர்வேஷ்வேவ த்³ர்ஸநேஷ்வதி⁴ஷ்டா²த்ரு²த்வம் விஹாய நாந்யதா³த்மநோ
ரூபமுபபத்³யதே | அதி⁴ஷ்டா²த்ரு²த்வம் ச சித்³ரூபத்வம் | தச்ச
ஜடா³த்³வைலக்ஷண்யமேவ | சித்³ரூபதயா யத³தி⁴திஷ்ட²தி ததே³வ போ⁴க்³யதாம்
நயதி | யச்ச சேதநாதி⁴ஷ்டி²தம் ததே³வ ஸகலவ்யாபாரயோக்³யம் ப⁴வதி |
ஏவம் ச ஸதி நித்யத்வாத் ப்ரதா⁴நஸ்ய வ்யாபாரநிவ்ரு²த்தௌ யதா³த்மந:
கைவல்யம்ஸமாபி⁴ருக்தம் தத்³விஹாய த்³ர்ஸநாந்தரானாம் நாந்யா க³தி: |
தஸ்மாதி³த்³மேவ யுக்தமுக்தம் வ்ரு²த்திஸாரூப்யபரிஹாரேண ஸ்வரூபே ப்ரதிஷ்டா²
சிதிஸக்தே: கைவல்யம் |]

ஸர்வே யஸ்ய வஸா: ப்ரதாபவஸதே: பாதா³ந்தஸேவாநதிப்ரப்⁴ர்ஸ்யந்முகுடேஷு
மூ⁴ர்த⁴ஸு த³த⁴த்யாஜ்ஞாம் த⁴ரிதீ⁴ப்⁴ரு²: |

யத்³வக்த்ராம்பு³ஜமாப்ய க³ர்வமஸமம் வாக்³தே³வதா ஸம்ஸ்ரிதா ஸ ஹீபோ⁴ஜபதி:
ப²ணாதி⁴பதிக்ரு²த்ஸலித்ரேஷு வ்ரு²த்திம் வ்யதா⁴த் ||

இதி ஹீதா⁴ரேஸ்வரபோ⁴ஜதே³வவிரசிதாயாம் ராஜமார்தண்டா³பி⁴தா⁴யாம்
பாதஞ்ஜலவ்ரு²த்தௌ கைவல்யபாத³ஸ்சது²:² |

ஸமாப்தஸ்சாயம் க்³ரந்த:² |

|| ஓ ஸாந்தி: ஸாந்தி: ஸாந்தி: ||

அத² பாதஞ்ஜலயோக³ஸலித்ராணி |

அத² ஸமாதி⁴பாத:³ || 1 ||

அத² யோகா³நுஸாஸநம் || ஸமாதி⁴ 1 ||

யோக³ஸ்சித்தவ்ரு³த்திநிரோத:⁴ || ஸமாதி⁴ 2 ||

ததா³ த்³ரஷ்டு: ஸ்வரூபே⁵வஸ்தா²நம் || ஸமாதி⁴ 3 ||

வ்ரு³த்திஸாரூப்யமிதரத்ர || ஸமாதி⁴ 4 ||

வ்ரு³த்தய: பஞ்சதய்ய: க்லிஷ்டாக்லிஷ்டா: || ஸமாதி⁴ 5 ||

ப்ரமாணவிபர்யயவிகல்பநித்³ராஸ்ம்ரு³தய: || ஸமாதி⁴ 6 ||

ப்ரத்யக்ஷாநுமாநாக³மா: ப்ரமாணாநி || ஸமாதி⁴ 7 ||

விபர்யயோ மித்²யாஜ்ஞாநமதத்³ரூபப்ரதிஷ்ட²ம் || ஸமாதி⁴ 8 ||

ஸப்³த³ஜ்ஞாநாநுபாதீ வஸ்துஸூந்யோ விகல்ப: || ஸமாதி⁴ 9 ||

அபா⁴வப்ரத்யயாலம்ப³நா வ்ரு³த்திர்நித்³ரா || ஸமாதி⁴ 10 ||

அநுபூ⁴தவிஷயாஸம்ப்ரமோஷ: ஸ்ம்ரு³தி: || ஸமாதி⁴ 11 ||

அப்⁴யாஸவைராக்³யாப்⁴யாம் தந்நிரோத:⁴ || ஸமாதி⁴ 12 ||

தத்ர ஸ்தி²தௌ யத்நோ⁵ப்⁴யாஸ: || ஸமாதி⁴ 13 ||

ஸ து தீ³ர்க⁴காலாதீ³ரநைரந்தர்யஸத்காராஸேவிதோ த்³ரு³ட⁴பூ⁴மி: || ஸமாதி⁴ 14 ||

த்³ரு³ஷ்டாநுஸ்ரவிகவிஷயவித்ரு³ஷ்ணஸ்ய வஸீகாரஸம்ஜ்ஞா வைராக்³யம் || ஸமாதி⁴ 15 ||

தத்பரம் புருஷக்²யாதேர்கு³ணவைத்ரு³ஷ்ணயம் || ஸமாதி⁴ 16 ||

விதர்கவிசாராந்தா³ஸ்மிதாரூபாநுக³மாத்ஸம்ப்ரஜ்ஞாத: || ஸமாதி⁴ 17 ||

விராமப்ரத்யயாப்⁴யாஸபூர்வ: ஸம்ஸ்காரஸேஷோ⁵ந்ய: || ஸமாதி⁴ 18 ||

ப⁴வப்ரத்யயோ விதே³ஹப்ரக்ரு³திலயாநாம் || ஸமாதி⁴ 19 ||

ஸ்ரத்³தா⁴வீர்யஸ்ம்ரு³திஸமாதி⁴ப்ரஜ்ஞாபூர்வக இதரேஷாம் || ஸமாதி⁴ 20 ||

தீவ்ரஸம்வேகா³நாமாஸந்ந: || ஸமாதி⁴ 21 ||

ம்ரு³து³மத்⁴யாதி⁴மாத்ரத்வாத்ததோ⁵பி விஸேஷ: || ஸமாதி⁴ 22 ||

ஈஸ்வரப்ரணிதா⁴நாத்³வா || ஸமாதி⁴ 23 ||

க்லேஸகர்மவிபாகாஸயைரபராம்ரு³ஷ்ட: புருஷவிஸேஷ ஈஸ்வர: || ஸமாதி⁴ 24 ||

தத்ர நிரதிஸயம் ஸார்வஜ்ஞ்யபீ³ஜம் || ஸமாதி⁴ 25 ||

ஸ பூர்வேஷாமபி கு³ரு: காலேநாநவச்சே²தா³த் || ஸமாதி⁴ 26 ||

தஸ்ய வாசக: ப்ரணவ: || ஸமாதி⁴ 27 ||

தஜ்ஜபஸ்தத³ர்²பா⁴வநம் || ஸமாதி⁴ 28 ||

தத: ப்ரத்யக்³சேதநா⁵தி⁴க³மோ⁵ப்யந்தராயாபா⁴வம்ச || ஸமாதி⁴ 29 ||

வ்யாதி⁴ஸ்த்யாநஸம்ஸயப்ரமாதா³லஸ்யாவிரதி⁴ராந்தி³ர்³ஸநாலப்³த⁴பூ⁴மிகத்வாநவஸ்தி²த்த³சித்தவி³க்ஷேபாஸ்தே⁵ந்தராயா: || ஸமாதி⁴ 30 ||

து: ³க²தெள³ர்³மநஸ்யாங்க³மேஜயத்வம்வாஸப்ரஸ்வாஸா வி³க்ஷேபஸஹபூ⁴வ: || ஸமாதி⁴ 31 ||

தத்ப்ரதி³ஷேதா⁴ர்²த²மேகதத்த்வா⁴யாஸ: || ஸமாதி⁴ 32 ||

மைதீ³கரு³ணமுதி³தோ³பேக்ஷா³ணம் ஸுக²து: ³க²புண்யாபுண்யவிஷயாநாம் பா⁴வநாதம்சித்தப்ரஸாத³நம் || ஸமாதி⁴ 33 ||

ப்ரச்ச²ர்²த³நவிதா⁴ர³ணப்⁴யாம் வா ப்ராணஸ்ய || ஸமாதி⁴ 34 ||

விஷயவதீ வா ப்ரவ்ரு³திரு³த்பந்நா ஸ்தி²திநி³ப³ந்தி⁴நீ || ஸமாதி⁴ 35 ||

விஸோகா வா ஜ்யோதிஷ்மதீ || ஸமாதி⁴ 36 ||

வீதரா³க³விஷயம் வா சித்தம் || ஸமாதி⁴ 37 ||

ஸ்வப்நதி³ர்³ராஜ்ஞாநாலம்³ப³நம் வா || ஸமாதி⁴ 38 ||

யதா²பி⁴மதத்⁴யாநாத்³வா || ஸமாதி⁴ 39 ||

பரமா³ணு³பரமஹத்த்வாந்தோ⁵ஸ்ய வஸீகார: || ஸமாதி⁴ 40 ||

க்ஷணவ்ரு³த்தேரபி⁴ஜாதஸ்யேவ மணே³ர்க்³ரஹீ³த்ரு³க்³ரஹணக்³ராஹ்யேஷு தத்ஸ்த²த³ஞ்ஜநதா ஸமாபத்தி: || ஸமாதி⁴ 41 ||

ஸப்³தா³ர்²த²ஜ்ஞாநவிகல்பை: ஸங்கீர்³ண ஸவிதர்கா ஸமாபத்தி: || ஸமாதி⁴ 42 ||

ஸ்ம்ரு³திபரிஸூத்³தௌ⁴ ஸ்வருபஸூந்யேவா⁵சு²மாத்ரநி³ர்பா⁴ஸா நிர்விதர்கா ||
ஸமாதி⁴ 43 ||

ஏதயைவ ஸவிசாரா நிர்விசாரா ச ஸு³க்ஷமவிஷயா வ்யாக்²யாதா || ஸமதி⁴ 44 ||

ஸு³க்ஷமவிஷயத்வம் சாலிங்க³பர்யவஸாநம் || ஸமாதி⁴ 45 ||

தா ஏவ ஸபீ³ஜ: ஸமாதி: ⁴ || ஸமாதி⁴ 46 ||

நிர்விசாரவஸாராத்³யே⁵சு²யாத்மப்ரஸாத: ³ || ஸமாதி⁴ 47 ||

ரு³த்மப⁴ரா தத்ர ப்ரஜ்ஞா || ஸமதி⁴ 48 ||

ஸ்ருதாநுமாநப்ரஜ்ஞாப்யாமந்யவிஷயா விஸேஷார்த்²த்வாத் || ஸமாதி⁴ 49 ||

[ப்ரஜ்ஞாப்யாம் ஸாமாந்யவிஷயா இதி பாடோ²ஸபி த்³ரு³ஸ்யதே |]

தஜ்ஜ: ஸம்ஸ்காரோ⁵ந்யஸம்ஸ்காரப்ரதிப³ந்தீ⁴ || ஸமாதி⁴ 50 ||

தஸ்யாபி நிரோதே⁴ ஸர்வநிரோதா⁴ந்நிர்³பீ³ஜ: ஸமாதி: ⁴ || ஸமாதி⁴ 51 ||

இதி ஸமாதி⁴பாத: ³ || 1 ||

அத² ஸாத⁴நபாத: ³ || 2 ||

தப: ஸ்வாத்⁴யாயேஸ்வரப்ரணிதா⁴நாநி க்ரியாயோக: ³ || ஸாத⁴ந 1 ||

ஸமாதி⁴பா⁴வநார்த: ² க்லேஸதநாகரணர்த்²ஸ்ச || ஸாத⁴ந 2 ||

அவித்³யா⁵ஸு³மிதாராக³த்³வேஷாபி⁴நிவேஸா: க்லேஸா: || ஸாத⁴ந 3 ||

அவித்³யா⁵க்ஷேத்ரமுத்தரேஷாம் ப்ரஸுப்ததநுவிச்சி²ந்நோதா³ராணம் || ஸாத⁴ந 4 ||

அநித்யாஸூசிது: ³கா²நாத்மஸு நித்யஸூசிஸுகா²த்மக்²யாதிரவித்³யா || ஸாத⁴ந 5 ||

த்³ரு³க்³த³ர்ஸநஸக்த்யோரேகாத்மதேவாஸ்மிதா || ஸாத⁴ந 6 ||

ஸுகா²நுஸயீ ராக: ³ || ஸாத⁴ந 7 ||

து: ³கா²நுஸயீ த்³வேஷ: || ஸாத⁴ந 8 ||

ஸ்வரஸவாஹீ விது³ஷோ⁵ஸபி ததா²ருடோ⁴ஸபி⁴நிவேஸ: || ஸாத⁴ந 9 ||

தே ப்ரதிப்ரஸவஹேயா: ஸு³க்ஷமா: || ஸாத⁴ந 10 ||

த்⁴யாநஹேயாஸ்தத்³வ்ரு³த்தய: || ஸாத⁴ந 11 ||

க்லேஸமூல: கர்மாஸயோ த்³ரு³ஷ்டாத்³ரு³ஷ்டஜந்மவேத³நீய: || ஸாத⁴ந 12 ||

ஸதி மூலே தத்³விபாகோ ஜாத்யாயுர்போ⁴கா:³ || ஸாத⁴ந 13 ||

தே ஹ்லாத³பரிதாப²லா: புண்யாபுண்யஹேதுத்வாத் || ஸாத⁴ந 14 ||

பரிணமதாபஸம்ஸ்காரது:³கை²ர்கு³ணவ்ரு³த்திவிரோதா⁴ச்ச து:³க²மேவ ஸர்வம்
விவேகிந: || ஸாத⁴ந 15 ||

ஹேயம் து:³க²மநாக³தம் || ஸாத⁴ந 16 ||

த³ரஷ்ட்ரு³த்³ரு³ஸ்யயோ: ஸம்யோகோ³ ஹேயஹேது: || ஸாத⁴ந 17 ||

ப்ரகாஸக்ரியாஸ்தி²திஸீலம் பூ⁴தேநத்³ரியாத்மகம் போ⁴கா³பவர்கா³ர்த்²ம் த³ரு³ஸ்யம் ||
ஸாத⁴ந 18 ||

விஸேஷாவிஸேஷலிங்க³மாத்ராலிங்கா³நி கு³ணபர்வாணி || ஸாத⁴ந 19 ||

த³ரஷ்டா த³ரு³ஸரிமாத்ர: ஸாத்³தோ⁴ஸபி ப்ரத்யயாநுபஸ்ய: || ஸாத⁴ந 20 ||

தத³ர்த² ஏவ த³ரு³ஸ்யஸ்யாத்மா || ஸாத⁴ந 21 || [தத³ர்த² ஏவ]

க்ரு³தார்த்²ம் ப்ரதி நஷ்டமப்யந்ஷ்டம் தத³ந்யஸாதா⁴ரணத்வாத் || ஸாத⁴ந 22 ||

ஸ்வஸ்வாமிஸக்த்யோ: ஸ்வரூபோபலப்³தி⁴ஹேது: ஸம்யோக:³ || ஸாத⁴ந 23 ||

தஸ்ய ஹேதுரவித்³யா || ஸாத⁴ந 24 ||

தத³பா⁴வே ஸம்யோகா³பா⁴வோ ஹாநம் தத்³த்³ரு³ஸே: கைவல்யம் || ஸாத⁴ந 25 ||

விவேகக்²யாதிரவிப்லவா ஹாநோபாய: || ஸாத⁴ந 26 ||

தஸ்ய ஸப்ததா⁴ ப்ராந்தபூ⁴மௌ ப்ரஜ்ஞா || ஸாத⁴ந 27 ||

[தஸ்ய ஸப்ததா⁴ ப்ராந்தபூ⁴மி: ப்ரஜ்ஞா இதி வா ப³ஹுஸம்மத: ஸுத்ரபாட:²
]

யோகா³ங்கா³நுஷ்டா²நாத³ஸூத்³தி⁴கூஷ்யே ஜ்ஞாநத்³ப்திராவிவேகக்²யாதே: || ஸாத⁴ந
28 ||

யமநியமாஸநப்ராணயாமப்ரத்யாஹாரதா⁴ரணாத்⁴யாநஸமாத⁴யோ⁵ஷ்டாவங்கா³நி ||
ஸாத⁴ந 29 ||

அஹிம்ஸாஸத்யாஸ்தேயப்³ரஹ்மசர்யாபரிக்³ரஹா யமா: || ஸாத⁴ந 30 ||

ஜாதிதே³ஸகாலஸமயாநவச்சி²ந்நா: ஸார்வபௌ⁴மா மஹாவ்ரதம் || ஸாத⁴ந 31 ||

ஸௌசஸந்தோஷதப:ஸ்வாத்⁴யாயேஸ்வரப்ரணிதா⁴நாநி நியமா: || ஸாத⁴ந 32 ||

விதர்கபா³த⁴நே ப்ரதிபக்ஷபா⁴வநம் || ஸாத⁴ந 33 ||

விதர்கா ஹிம்ஸாத³ய: க்ரு³தகாரிதாநுமோதி³தா லோப⁴க்ரோத⁴மோஹபூர்வகா
ம்ரு³து³மத்யாதி⁴மாத்திரா து: ³கா²ஜ்ஞாநாநந்தப²லா இதி ப்ரதிபக்ஷபா⁴வநம் || ஸாத⁴ந
34 ||

அஹிம்ஸாப்ரதிஷ்டா²யாம் தத்ஸந்நிதௌ⁴ வைரத்யாக: ³ || ஸாத⁴ந 35 ||

ஸத்யப்ரதிஷ்டா²யாம் க்ரியாப²லாஸ்ரயத்வம் || ஸாத⁴ந 36 ||

அஸ்தேயப்ரதிஷ்டா²யாம் ஸர்வரத்நோபஸ்தா²நம் || ஸாத⁴ந 37 ||

ப்ரஹ்மசர்யப்ரதிஷ்டா²யாம் வீர்யலாப: ⁴ || ஸாத⁴ந 38 ||

அபரிக்³ரஹஸ்தை²ர்யே ஜநமகத²ந்தாஸம்போ³த: ⁴ || ஸாத⁴ந 39 ||

ஸௌசாத்ஸ்வாங்க³ஜுகு³ப்ஸா பரைரஸம்ஸர்க: ³ || ஸாத⁴ந 40 ||

ஸதத்வஸூத்³தி⁴ஸௌமநஸ்யைகாக்³ரதேந்த³ரியஜயாத்மத³ர்ஸநயோக்³யத்வாநி ச ||
ஸாத⁴ந 41 ||

ஸந்தோஷாத³நுத்தம: ஸுக²லாப: ⁴ || ஸாத⁴ந 42 ||

காயேந்த³ரியஸித்³தி⁴ரஸூத்³தி⁴க்ஷயாத்தபஸ: || ஸாத⁴ந 43 ||

ஸ்வாத்யாயாதி³ஷ்டதே³வதாஸம்ப்ரயோக: ³ || ஸாத⁴ந 44 ||

ஸமாதி⁴ஸித்³தி⁴ர்ஸ்வரப்ரணிதா⁴நாத் || ஸாத⁴ந 45 ||

ஸ்தி²ரஸுக²மாஸநம் || ஸாத⁴ந 46 ||

ப்ரயத்நஸைதி²ல்யாநந்த்யஸமாபத்திப்⁴யாம் || ஸாத⁴ந 47 ||

ததோ த்³வந்த்³வாநபி⁴கா⁴த: || ஸாத⁴ந 48 ||

தஸ்மிந்ஸதி ஸ்வாஸப்ரஸ்வாஸயோர்க³திவிச்²சே²த: ³ ப்ராணயாம: || ஸாத⁴ந 49 ||

ஸ து பா³ஹ்யாப்யந்தரஸ்தம்ப⁴வ்ரு³த்தி³ர்தே³ஸகாலஸங்க²யாபி: ⁴ பரித்³ரு³ஷ்டோ
தீ³ர்க⁴ஸூக்ஷ்ம:

|| ஸாத⁴ந 50 ||

பா³ஹ்யாப்யந்தரவிஷயாக்ஷேபீ சதுர்த: ² || ஸாத⁴ந 51 ||

தத: க்ஷயதே ப்ரகாஸாவரணம் || ஸாத⁴ந 52 ||

தா⁴ரணஸு ச யோக்³யதா மநஸ: || ஸாத⁴ந 53 ||

ஸ்வவிஷயாஸம்ப்ரியோகே³ சித்தஸ்வரூபாநுகார இவேந்த்³ரியாணம் ப்ரத்யாஹார: ||
ஸாத்⁴ந 54 ||

தத: பரமா வஸ்யதேந்த்³ரியாணம் || ஸாத்⁴ந 55 ||

இதி ஸாத்⁴நபாத: ³ || 2 ||

அத² விபூ⁴திபாத: ³ || 3 ||

தே³ஸப³ந்த⁴ஸ்சித்தஸ்ய தா⁴ரண || விபூ⁴தி 1 ||

தத்ர ப்ரத்யயைகதாநதா த்⁴யாநம் || விபூ⁴தி 2 ||

ததே³வார்த²மாத்த்ரநிர்⁴பா⁴ஸம் ஸ்வரூபஸூந்யமிவ ஸமாதி: ⁴ || விபூ⁴தி 3 ||

த்ரயமேகத்ர ஸம்யம: || விபூ⁴தி 4 ||

தஜ்ஜயாத்ப்ரஜ்ஞாலோக: || விபூ⁴தி 5 ||

தஸ்ய பூ⁴மிஷு விநியோக: ³ || விபூ⁴தி 6 ||

த்ரயமந்தரங்க³ம் பூர்வே⁴ய: || விபூ⁴தி 7 ||

தத³பி ப³ஹிரங்க³ம் நிர்³ஜஸ்ய || விபூ⁴தி 8 ||

வ்யுத்தா²நநிரோத⁴ஸம்ஸ்காரயோரபி⁴ப⁴வப்ராது³ர்⁴பா⁴வேள நிரோத⁴க்ஷணசித்தாந்வயோ
நிரோத⁴பரிணம: || விபூ⁴தி 9 ||

தஸ்ய ப்ரஸாந்தவாஹிதா ஸம்ஸ்காராத் || விபூ⁴தி 10 ||

ஸர்வார்த²தைகாக்³ரதயோ: க்ஷயோத³யௌ சித்தஸ்ய ஸமாதி⁴பரிணம: || விபூ⁴தி
11 ||

ஸாந்தோதி³தௌ துல்யப்ரத்யயௌ சித்தஸ்யைகாக்³ரதாபரிணம: || விபூ⁴தி 12 ||

ஏதேந பூ⁴தேந்த்³ரியேஷு த⁴ர்⁴மலக்ஷணாவஸ்தா²பரிணமா வ்யாக்²யாதா: || விபூ⁴தி
13 ||

ஸாந்தோதி³தாவ்யபதே³ஸ்யத⁴ர்⁴மாநுபாதீ த⁴ர்⁴ம் || விபூ⁴தி 14 ||

க்ரமாந்யத்வம் பரிணமாந்யத்வே ஹேது: || விபூ⁴தி 15 ||

பரிணமத்ரயஸம்யமாத³தீதாநாக³தஜ்ஞாநம் || விபூ⁴தி 16 ||

ஸப்³தா³ர்²ப்ரத்யயாநாமிதரேதராத்⁴யாஸாத்ஸங்கரஸ்தத்ப்ரவிபா⁴க³ஸம்யமாத்ஸர்வபூ⁴தருதஜ்
 || விபூ⁴தி 17 ||

ஸம்ஸ்காரஸாக்ஷாத்³கரணாத்தூர்வஜாதிஜ்ஞாநம் || விபூ⁴தி 18 ||

ப்ரத்யயஸ்ய பரசித்தஜ்ஞாநம் || விபூ⁴தி 19 ||

ந ச தத்ஸாலம்ப்³நம் தஸ்யாவிஷயீபூ⁴தத்வாத் || விபூ⁴தி 20 ||

காயருபஸம்யமாத்³க்³ராஹ்யஸக்திஸ்தம்பே⁴
 சக்ஷுஷ்ப்ரகாஸாஸம்யோகே³ந்தர்தா⁴நம் || விபூ⁴தி 21 ||

ஸோபக்ரமம் நிருபக்ரமம் ச கர்ம தத்ஸம்யமாத்³பராந்தஜ்ஞாநமரிஷ்டேப்⁴யோ
 வா || விபூ⁴தி 22 ||

மைதர்யாதி³ஷு³ ப³லாநி || விபூ⁴தி 23 ||

ப³லேஷு ஹஸ்திப³லாதீ³நி || விபூ⁴தி 24 ||

ப்ரவ்ரு³த்த்யாலோகந்யாஸாத்ஸூக்ஷமவ்யவஹிதவிப்ரக்ரு³ஷ்டஜ்ஞாநம் || விபூ⁴தி
 25 ||

பு⁴வநஜ்ஞாநம் ஸூர்யே ஸம்யமாத் || விபூ⁴தி 26 ||

சந்த்³ரே தாராவ்யுஹஜ்ஞாநம் || விபூ⁴தி 27 ||

த்⁴ருவே தத்³க³திஜ்ஞாநம் || விபூ⁴தி 28 ||

நாபி⁴சக்ரே காயவ்யுஹஜ்ஞாநம் || விபூ⁴தி 29 ||

கண்ட²க்ஷபேக்ஷுத்³பிபாஸாநிவ்ரு³த்தி: || விபூ⁴தி 30 ||

கூர்மநாட்³யாம் ஸ்தை²ர்யம் || விபூ⁴தி 31 ||

மூர்த்⁴ஜ்யோதிஷி ஸித்³த⁴தீர்ஸநம் || விபூ⁴தி 32 ||

ப்ராதிபா⁴த்³வா ஸர்வம் || விபூ⁴தி 33 ||

ஹ்ரு³தீயே சித்தஸம்வித் || விபூ⁴தி 34 ||

ஸத்த்வபுருஷ்யோரத்யந்தாஸங்கீர்ணயோ: ப்ரத்யயாவிஸேஷோ போ⁴க: ³
 பரார்தா²ந்யஸ்வார்த²ஸம்யமாத்புருஷஜ்ஞாநம் || விபூ⁴தி 35 ||

[பரார்த²த்வாத் ஸ்வார்த²ஸம்யமாத் இத்யேவ ப³ஹுஸம்மத: ஸூத்ரபாட: ² |]
 தத: ப்ராதிபா⁴ஸ்ராவணவேத³நாத³ர்ஸாஸ்வாத³வார்தா ஜாயந்தே || விபூ⁴தி 36 ||

தே ஸமாதா⁴வுபஸர்கா³ வ்யுத்தா²நே ஸித்³த⁴ய: || விபூ⁴தி 37 ||

ப³ந்த⁴காரணஸைதி²ல்யாத்³ப்ரசாரஸம்வேத³நாச்ச சித்தஸ்ய பரஸாராவேஸ: || விபூ⁴தி 38 ||

உதா³நஜயாஜ்ஜலபங்ககண்டகாதி³ஷ்வஸங்க³ உத்க்ராந்திஸ்ச || விபூ⁴தி 39 ||

ஸமாநஜயாத்³ப்ரஜ்வலநம் || விபூ⁴தி 40 ||

[ஜ்வலநம் இத்யேவ் ப³ஹுஸம்மத: ஸூத்ரபாட:²]

ஸ்ரோத்ராகாஸயோ: ஸம்³ந்த⁴ஸம்யமாத்தி³வ்யம் ஸ்ரோத்ரம் || விபூ⁴தி 41 ||

காயாகாஸயோ: ஸம்³ந்த⁴ஸம்யமால்லகு⁴தூலஸமாபத்தேஸ்சாகாஸக³மநம் || விபூ⁴தி 42 ||

ப³ஹிரகல்பிதா வ்ரு³த்திர்மஹாவிதே³ஹா தத: ப்ரகாஸாவரணக்ஷய: || விபூ⁴தி 43 ||

ஸ்தூ²லஸ்வரூபஸூக்ஷமாந்வயார்த²வத்த்வஸம்யமாத்தி³பூ⁴தஜய: || விபூ⁴தி 44 ||

ததோ⁵ணிமாதி³ப்ராது³ர்பா⁴வ: காயஸம்பத்தத்³த⁴ர்மாநி⁴கா⁴தஸ்ச || விபூ⁴தி 45 ||

ரூபலாவண்யப³லவஜ்ரஸம்ஹநநத்வாநி காயஸம்பத் || விபூ⁴தி 46 ||

க³்ரஹணஸ்வரூபாஸ்மிதாந்வயார்த²வத்த்வஸம்யமாதி³ந்த³ரியஜய: || விபூ⁴தி 47 ||

ததோ மநோஜவித்வம் விகரணபா⁴வ: ப்ரதா⁴நஜயஸ்ச || விபூ⁴தி 48 ||

ஸத்த்வபுருஷாந்யதா²க்யாதிமாத்ரஸ்ய ஸர்வபா⁴வாதி⁴ஷ்டா²த்ரு³த்வம் ஸர்வஜ்ஞாத்ரு³த்வம் ச || விபூ⁴தி 49 ||

தத்³வவராக்³யாதி³பி தோ³ஷ்பீ³ஜக்ஷயே கைவல்யம் || விபூ⁴தி 50 ||

ஸ்வாம்யுபநிமந்த்ரணே ஸங்க³ஸ்மயா⁵கரணம் புந்ரநிஷ்டப்ரஸங்கா³த் || விபூ⁴தி 51 ||

க்ஷணதத்க்ரமயோ: ஸம்யமாத்தி³விவேகஜம் ஜ்ஞாநம் || விபூ⁴தி 52 ||

ஜாதிலக்ஷணதே³ஸைரந்யதாநவச்சே²தா³த்துல்யயோஸ்தத: ப்ரதிபத்தி: || விபூ⁴தி 53 ||

தாரகம் ஸர்வவிஷயம் ஸர்வதா²விஷயமக்ரமம் சேதி விவேகஜம் ஜ்ஞாநம் || விபூ⁴தி
54 ||

ஸத்த்வபுருஷயோ: ஸூ³தி⁴ஸாம்யே கைவல்யம் || விபூ⁴தி 55 ||

இதி விபூ⁴திபாத:³ || 3 ||

அத² கைவல்யபாத:³ || 4 ||

ஜந்மௌஷதி⁴மந்த்ரதப:ஸமாதி⁴ஜா: ஸித்³த⁴ய: || கைவல்ய 1 ||

ஜாத்யந்தரபரிணாம: ப்ரக்ரு³த்யாபூராத || கைவல்ய 2 ||

நிமித்தமப்ரயோஜகம் ப்ரக்ரு³தீநாம் வரணபே⁴த³ஸ்து தத: க்ஷேத்ரிகவத் || கைவல்ய
3 ||

நிர்மாணசித்தாந்யஸ்மிதாமாத்ராத || கைவல்ய 4 ||

ப்ரவ்ரு³த்திபே⁴தே³ ப்ரயோஜகம் சித்தமேகமநேகேஷாம் || கைவல்ய 5 ||

தத்ர த⁴யாநஜமநாஸயம் || கைவல்ய 6 ||

கர்மாஸூக்லாக்ரு³ஷ்ணம் யோகி³நஸ்த்ரிவித⁴மிதரேஷாம் || கைவல்ய 7 ||

ததஸ்தத்³விபாகாநுகு³ணநாமேவாபி⁴வ்யக்திர்வாஸநாநாம் || கைவல்ய 8 ||

ஜாதிகே³ஸகாலவ்யவஹிதாநாமப்யாநந்தர்யம் ஸ்ம்ரு³திஸம்ஸ்காரயோரேகரூபத்வாத்
|| கைவல்ய 9 ||

தாஸாமநாதி³த்வம் சா⁵⁵ஸரிஷோ நித்யத்வாத் || கைவல்ய 10 ||

ஹேதுப²லாஸ்ரயாலம்ப³நை: ஸங்க்³ரு³ஹீதத்வாதே³ஷாமபா⁴வே தத³பா⁴வ: ||
கைவல்ய

11 ||

அதீதாநாக³தம் ஸ்வரூபதோ⁵ஸ்த்யத்⁴வபே⁴தா³த்³த⁴ர்மாணம் || கைவல்ய 12 ||

தே வ்யக்தஸூக்ஷமா கு³ணத்மாந: || கைவல்ய 13 ||

பரிணாமைகத்வாத்³வஸ்துதத்த்வம் || கைவல்ய 14 ||

வஸ்துஸாம்யே சித்தபே⁴தா³த்தயோர்விவிக்த: பந்தா:² || கைவல்ய 15 ||

தது³ப்ராகா³பேக்ஷித்வாச்சித்தஸ்ய வஸ்து ஜ்ஞாதாஜ்ஞாதம் || கைவல்ய 16 ||

ஸதா³ ஜ்ஞாதாஸ்சித்தவ்ரு³த்தய: தத்ப்ரபோ⁴ புருஷஸ்யாபரிணாமித்வாத் || கைவல்ய
17 ||

ந ததஸ்வாபா⁴ஸம் த்³ரு³ஸ்யத்வாத் || கைவல்ய 18 ||

ஏகஸமயே சோப⁴யாநவதா⁴ரணம் || கைவல்ய 19 ||

சித்தாந்தரத்³ரு³ஸ்யே பு³த்³தி⁴பு³த்³தே⁴ரதிப்ரஸங்க: ³ ஸம்ரு³திஸங்கரஸ்ச || கைவல்ய
20 ||

சித்தேரப்ரதிஸங்க்ரமாயாஸ்ததா³காராபத்தௌ ஸ்வபு³த்³தி⁴ஸம்வேத³நம் ||
கைவல்ய

21 ||

த்³ரஷ்ட்ரு³த்³ரு³ஸ்யோபரக்தம் சித்தம் ஸர்வார்த²ம் || கைவல்ய 22 ||

தத³ஸங்க்²யேயவாஸநாபி⁴ஸ்சித்ரமபி பரார்த²ம் ஸம்ஹுத்யகாரித்வாத் || கைவல்ய
23 ||

விஸேஷத்³ர்ஸிந ஆத்மபா⁴வபா⁴வநாநிவ்ரு³த்தி: || கைவல்ய 24 ||

ததா³ விவேகநிம்நம் கைவல்யப்ராக்³பா⁴ரம் சித்தம் || கைவல்ய 25 ||

தச்சி²த்³ரேஷு ப்ரத்யயாந்தராணி ஸம்ஸ்காரேப்⁴ய: || கைவல்ய 26 ||

ஹாநமேஷாம் க்லேஸவது³க்தம் || கைவல்ய 27 ||

ப்ரஸங்க்²யானே⁵ப்யகுஸீத்³ஸ்ய ஸர்வதா² விவேகக்²யாதேர்த⁴ர்மமேக: ⁴ ஸமாதி: ⁴ ||
கைவல்ய 28 ||

தத: க்லேஸகர்மநிவ்ரு³த்தி: || கைவல்ய 29 ||

ததா³ ஸர்வாவரணமலாபேதஸ்ய ஜ்ஞாநஸ்யாநந்த்யாஜ்ஜ்ஞேயமல்பம் || கைவல்ய
30 ||

தத: க்ரு³தார்தா²நாம் பரிணாமக்ரமஸமாப்திர்கு³ணநாம் || கைவல்ய 31 ||

க்ஷணப்ரதியோக்³ பரிணாபராந்தநிர்க்³ராஹ்ய: க்ரம: || கைவல்ய 32 ||

புருஷார்த²ஸூந்யாநாம் கு³ணநாம் ப்ரதிப்ரஸவ: கைவல்யம் ஸ்வரூபப்ரதிஷ்டா²
வா சிதிஸக்தேரிதி || கைவல்ய 33 ||

சிதிஸக்தி: இதி ப³ஹுஸம்மத: ஸுத்ரபாட: ² |

இதி கைவல்ய பாத:3 || 4 ||

இதி பாதஞ்ஜலயோக3ஸுலத்ராணி ।

ப்ரமாதா:3 ஸுர்யாம்ஸு ராயாய ப்ரேஷிதவ்யா: ।

Encoded and proofread by Suryansu Ray suryansuray at yahoo.com

——
Bhoja Vritti

pdf was typeset on November 22, 2022

——
Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

